

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

GITANA LEMKIENĖ

**NACIONALINIŲ STRATEGIJŲ ĮGYVENDINIMO
VEIKSMINGUMAS,
PRITRAUKIANT MOKINIUS Į PROFESINES MOKYKLAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Juknytė - Petreikienė

VILNIUS
2026

TURINYS

TURINYS	2
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
PRIEDŲ SĄRAŠAS	6
ŽODYNĖLIS	8
IVADAS	9
1. NACIONALINIŲ STRATEGIJŲ KRYPTYS IR VEIKSMINGUMO PRIELAIIDOS, PRITRAUKIANT MOKINIUS Į PROFESINES MOKYKLAS	12
1.1. Strateginis profesinio mokymo valdymas nacionaliniu lygmeniu	12
1.1.1. Profesinio mokymo tikslų ir siekių įtvirtinimas nacionaliniuose dokumentuose	12
1.1.2. Profesinio mokymo patrauklumo priemonės nacionaliniuose dokumentuose	16
1.2. Nacionalinių strategijų įgyvendinimo priemonės, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas	18
1.2.1. Komunikacijos iniciatyvos ir reklaminės (viešinimo) kampanijos	18
1.2.2. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais	20
1.2.3. Mokymo programų lankstumas	21
1.2.4. Infrastruktūros gerinimas	23
1.2.5. Profesinis orientavimas ir ankstyvasis į(si)traukimas į PM	25
1.2.6. Nacionaliniai ir tarptautiniai partnerystės projektai bei iniciatyvos	26
1.3. Profesinio mokymo patrauklumo veiksniai: Lietuvos ir tarptautinis kontekstas	28
1.3.1. Socialiniai ir kultūriniai veiksniai	28
1.3.2. Ekonominiai veiksniai	30
1.3.3. Motyvaciniai veiksniai	31
2. TYRIMO METODOLOGIJA	34
2.1. Tyrimo dizainas	34
2.2. Tyrimo imties charakteristikos	36
2.3. Tyrimo instrumentų pagrindimas	37
3. PROFESINIO MOKYMO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS: RODIKLIŲ IR SOCIALINIŲ DALININKŲ IŽVALGŲ ANALIZĖ	40
3.1. Profesinio mokymo proceso ir patrauklumo rodiklių analizė	40
(ŠVIS duomenimis)	40
3.1.1. PM patrauklumo ir prieinamumo rodikliai	40
3.1.2. Mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliai	42
3.1.3. Absolventų integracijos į darbo rinką rodikliai	43
3.2. Nacionalinių profesinio mokymo strategijų įgyvendinimo vertinimas socialinių dalininkų požiūriu	45
3.2.1. Kokybinio tyrimo ekspertų charakteristikos	45
3.2.2. Turinio (content) analizė	45
3.3. Diskusija	59

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA.....	65
SANTRAUKA.....	75
SUMMARY.....	76
PRIEDAI	77

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

<i>1 pav.</i> Profesinio mokymo dalyvių skaičius Lietuvoje.....	12
<i>2 pav.</i> Lietuvos profesinio mokymo įstaigų pasiskirstymas pagal regionus 2024-2025 m.....	13
<i>3 pav.</i> Tyrimo loginė schema	35
<i>4 pav.</i> Pusiaus struktūruotų interviu duomenų turinio (content) analizės schema.....	46

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<i>1 lentelė.</i> Lietuvos strateginių dokumentų apžvalga	14
<i>2 lentelė.</i> Nacionalinio lygmens dokumentų analizė PM patrauklumo kontekste	17
<i>3 lentelė.</i> PM infrastruktūros modeliai tarptautinėje praktikoje.....	24
<i>4 lentelė.</i> Nacionaliniai projektai, skirti mokinių pritraukimui į PM	27
<i>5 lentelė.</i> Empirinio tyrimo duomenų rinkimo būdai	35
<i>6 lentelė.</i> Pusiaus struktūruoto interviu klausimų pagrindimas	37
<i>7 lentelė.</i> Užpildytų valstybės finansuojamų vietų ir pameistrystės mokymosi forma rodikliai (2020-2024 m.)	41
<i>8 lentelė.</i> Proceso stabilumo ir kokybės rodikliai (2020-2024 m.)	43
<i>9 lentelė.</i> Absolventų, dirbusių šestą mėnesį po formaliojo PM programos baigimo, rodikliai (2020-2024 m.)	44
<i>10 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie nacionalinių profesinio mokymo strategijų įgyvendinimo iššūkius	47
<i>11 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie atotrūkį tarp nacionalinių strategijų ir mokinių pritraukimo praktikos	49
<i>12 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie veiksmingiausias bendradarbiavimo su darbdaviais praktikas.....	51
<i>13 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie komunikacijos ir įvaizdžio formavimo priemonės profesinėse mokyklose pritraukiant mokinius.....	53
<i>14 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie profesinio mokymo turinio ir darbo rinkos neatitiktis.....	55
<i>15 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie infrastruktūros ir materialųjų išteklių reikšmę profesinio mokymo pasirinkimui.....	56
<i>16 lentelė.</i> Ekspertų įžvalgos apie mokinių pasirinkimą lemiančius veiksniai	57

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 PRIEDAS. Kokybinis tyrimas. Intervijų klausimai	78
2 PRIEDAS. Sutikimo forma	80
3 PRIEDAS. Patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą	82

SANTRUMPOS

BDAR – Bendrojo duomenų apsaugos reglamentas.

CEDEFOP – Europos profesinio mokymo plėtros centras (angl. European Centre for the Development of Vocational Training).

LR Vyriausybė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development).

PM – Profesinis mokymas.

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

VET – profesinis švietimas ir mokymas (angl. Vocational Education and Training).

BU – bendrasis ugdymas.

ES – Europos Sąjunga.

ŽODYNĖLIS

Profesinio mokymo patrauklumas – profesinio mokymo sistemos gebėjimas pritraukti ir išlaikyti besimokančiuosius, užtikrinant mokymo kokybę, profesinių kompetencijų aktualumą ir karjeros galimybes darbo rinkoje (CEDEFOP, 2023; OECD, 2023).

Strategijų veiksmingumas – strateginiuose dokumentuose numatytų tikslų ir priemonių įgyvendinimo rezultatyvumas, vertinamas pagal pasiektus rezultatus ir taikomų priemonių poveikį (Coskun ir Nizaeva, 2023; Madsen, 2025).

Institucinis planavimas – veiklos planavimo ir įgyvendinimo procesas, apimantis strateginius tikslus, prioritetus, veiklos kryptis ir priemones (Buch, 2020).

Socialiniai dalininkai – asmenys, atsakingi už švietimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir vertinimo procesus (CEDEFOP, 2020; OECD, 2023).

Pameistrystė – profesinio mokymo organizavimo forma, kai teorinis mokymas derinamas su praktiniu mokymu darbo vietoje, bendradarbiaujant su darbdaviais (CEDEFOP, 2020; Euler, 2023).

ŠVIS rodikliai – Švietimo valdymo informacinės sistemos statistiniai duomenys ir rodikliai, skirti švietimo sistemos procesams, rezultatams ir pokyčiams analizuoti bei vertinti (ŠVIS, 2024).

Grižtamojo ryšio mechanizmai – veiklos stebėsenos, vertinimo ir analizės priemonės, leidžiančios įvertinti pasiektus rezultatus ir problemines sritis (Gianni ir kt., 2024; Madsen, 2025).

IVADAS

Temos aktualumas. Jaunimo akademiniai ir profesiniai pasirinkimai bei sparčiai kintantys darbo rinkos lūkesčiai rodo, kad profesinio mokymo (toliau - PM) patrauklumo didinimas Lietuvoje tampa viena svarbiausių švietimo politikos kryptių. Strateginiuose dokumentuose (LR Vyriausybės programose 2021-2024 m., 2024-2028 m., Nacionaliniame pažangos plane 2021-2030 m., Profesinio mokymo plėtros strategijoje 2021-2030 m.) numatomas siekis, kad iki 2027 m. ne mažiau kaip 35 proc. mokinių, įgiję pagrindinį išsilavinimą, tęstų mokymąsi PM įstaigose (LR Vyriausybė, 2021; ŠMSM, 2021, 2022). Tačiau tarp šalies strateginių tikslų ir įgyvendinimo siekių matomas tam tikras neatitikimas. 2022 m. ir 2023 m. stojančiųjų į valstybės finansuojamas programas viršijo 100 proc., kai 2024 m. šis rodiklis sumažėjo iki 90,04 proc. (ŠVIS, 2024). Palyginimui, 2022 m. ES (Europos Sąjungos) šalyse praktiniame mokyme dalyvavo 60 proc. jaunuolių, pasirinkusių profesinio mokymosi kryptį (CEDEFOP, 2024). Šie duomenys patvirtina, kad nacionalinių strategijų įgyvendinimas yra itin aktualus PM sistemoje.

PM patrauklumui reikšmingą įtaką turi visuomenėje susiformavusios nuostatos – ši mokymosi kryptis vis dar laikoma mažiau prestižine nei aukštasis mokslas. Šios nuostatos ne tik gilina kvalifikuotų darbuotojų trūkumą, bet ir stabdo tvarią regioninę plėtrą. Be to, maža specialybių pasiūla regionuose tiesiogiai varžo jaunimo savirealizacijos galimybes (Haapakorpi ir Haataja, 2025). Ši problema akcentuojama ir tarptautinėse „European Skills Agenda“ (2020) bei Osnabriuko deklaracijos (Osnabrück Declaration, 2020) gairėse. Jose akcentuojama, kad šalies ekonomikos augimas ir darbo rinkos poreikių užtikrinimas glaudžiai siejasi su PM patrauklumo stiprinimu (Europos Komisija, 2020; OECD, 2023). Minėtų tyrimų analizė leidžia daryti prielaidą, kad fragmentiškas strateginių nuostatų įgyvendinimas riboja profesinių mokyklų konkurencingumą, ypač regionuose (STRATA, 2022, 2024; OECD, 2023; CEDEFOP, 2023; Jakštas ir kt., 2022). Tokia situacija pagrindžia poreikį empiriškai įvertinti nacionalinių strategijų įgyvendinimą instituciniu lygmeniu bei nustatyti taikomų priemonių veiksmingumą pritraukiant mokinius į profesines mokyklas.

Temos ištirtumas. Lietuvoje PM tyrimų plėtra siejama su 1998-2018 m. Vytauto Didžiojo universiteto mokslo žurnalu „Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos“, suformavusiu pamatines mokslinių diskusijų kryptis. Šiose diskusijose pagrindinis dėmesys buvo skiriamas profesinio rengimo kokybei, patrauklumui ir mokinių pasirengimui darbo rinkai. Visgi intensyvesnės politinės bei akademinės diskusijos apie PM patrauklumą ir strateginį valdymą suaktyvėjo po 2021 metų. Lietuvos mokslinėje literatūroje PM tematika buvo nagrinėjama keliomis pagrindinėmis kryptimis. Tutlys ir Grinevičienė (2021), Dukynaitė (2021) bei Pileičikienė ir kt. (2025) savo tyrimuose akcentuoja ugdymo kokybę, besimokančiųjų patirtis bei profesinio orientavimo efektyvumą. Tuo tarpu Beleckienė ir

Kazlavičiaus (2021), Jakšto (2020) bei Kupertienės ir Tolstych (2024) tyrimuose dėmesys sutelkiamas į sistemos raidą, institucines priemones bei PM atitiktį darbo rinkos poreikiams. Nors minėti autoriai analizavo šią problemą teoriniu lygmeniu, iki šiol pasigendama išsamesnių tyrimų, vertinančių strategijų įgyvendinimo poveikį pritraukiant mokinius į profesines mokyklas.

Tarptautiniuose tyrimuose PM patrauklumas analizuojamas įvairiais aspektais. Dalis tyrimų patrauklumą sieja su švietimo politikos sprendimais, profesinių mokyklų veikla ir socialiniais veiksniais, akcentuojant mokymosi kokybės užtikrinimo bei strateginio valdymo reikšmę (CEDEFOP, 2023; OECD, 2023; OECD, 2025). Kita tyrimų kryptis telkiasi į pameistrystę, karjeros orientavimą, visuomenės socialines – kultūrines nuostatas, pabrėžiant šių priemonių svarbą PM patrauklumui (Fogarty ir kt., 2024; Siliņa-Jasjukeviča, 2024; Tikkanen ir kt., 2024; Vanderburg ir kt., 2023). Trečioji tyrimų kryptis apima profesinių mokyklų įvaizdžio formavimą, komunikaciją, lyderystę ir vadybą. Šiuose tyrimuose pabrėžiama, kad minėtos sritys dažniausiai analizuojamos fragmentiškai, o ne kaip bendra mokinių pritraukimo vizija. Autoriai pažymi, kad įvaizdžio formavimo priemonės ne visada įtraukiamos į mokyklų strateginių planų stebėsenos ir grįžamojo ryšio procesus. Dėl to sudėtinga įvertinti strateginių sprendimų poveikį individualiems mokinių pasirinkimams (Ferrell ir Hartline, 2020; Brockmann ir kt., 2023; Allais, 2022).

Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad nacionalinių strategijų įgyvendinimas profesinėse mokyklose išlieka nepakankamai ištirtas tiek tarptautiniu mastu, tiek Lietuvos lygmeniu. Ši tyrimų spraga pagrindžia darbo mokslinį aktualumą ir naujumą, orientuojantis į nacionalinių strategijų įgyvendinimą praktikoje bei taikomų priemonių veiksmingumą pritraukiant mokinius į profesines mokyklas.

Mokslinė problema ir probleminis klausimas. Aprašyta analizė leidžia įžvelgti galimą atotrūkį tarp strateginiuose dokumentuose formuluojamų nuostatų ir jų praktinio įgyvendinimo profesinėse mokyklose. Dabartinės tendencijos atskleidžia, kad PM yra nepakankamai populiarus, o jo įtaka bendroje švietimo sistemoje išlieka silpna (OECD, 2023; STRATA, 2024). Atsižvelgiant į tai, kad PM patrauklumą lemia ne tik strateginiuose dokumentuose numatyti tikslai, bet ir jų praktinis realizavimas, šiame darbe keliamas probleminis klausimas: kokią įtaką profesinio mokymo patrauklumui bei mokinių pasirinkimams turi nacionalinių ir institucinių strategijų įgyvendinimas?

Tyrimo objektas – nacionalinės ir institucinės strategijos, skirtos mokinių pritraukimui į profesines mokyklas.

Darbo tikslas – įvertinti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas.

Darbo uždaviniai:

1. Įvertinti nacionalines ir institucines PM strategijas, susijusias su mokinių pritraukimo tikslais, priemonėmis ir įgyvendinimu.

2. Išanalizuoti PM patrauklumo veiksniai, vertinant Lietuvos ir užsienio šalių gerosios praktikos patirtis.

3. Ištirti Lietuvos profesinių mokyklų socialinių dalininkų požiūrį į taikomų strategijų veiksmingumą.

4. Išskirti veiksmingas profesinių mokyklų strateginio planavimo ir įgyvendinimo patirtis mokinių pritraukimo kontekste.

Duomenų rinkimo ir tyrimo metodai. Šiame darbe taikyta mokslinės literatūros analizė, atskleidžiant PM patrauklumo sampratą, taikomas priemonės mokinių pritraukimui bei PM pasirinkimą lemiančius socialinius, ekonominius, kultūrinius ir motyvacinius veiksniai nacionaliniu ir tarptautiniu kontekstu.

Empirinėje tyrimo dalyje taikytas mišrus tyrimo požiūris, derinant antrinių kiekybinių duomenų analizę ir kokybinį tyrimą. Kiekybinei analizei naudoti Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) statistiniai duomenys, o kokybiniam tyrimui taikytas pusiau struktūruoto interviu metodas. Toks metodų derinimas sudarė galimybę išsamiau įvertinti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas.

Duomenų analizės metodai. Tyrimo duomenys išanalizuoti taikant kokybinę turinio analizę. Interviu įrašai transkribuoti, o ekspertų atsakymai – susisteminti ir sugrupuoti pagal išskirtas kategorijas ir subkategorijas. Analizė pagrįsta ekspertų vertinimų lyginamąja analize, identifikuojant sutampančias ir skirtingas nuomones.

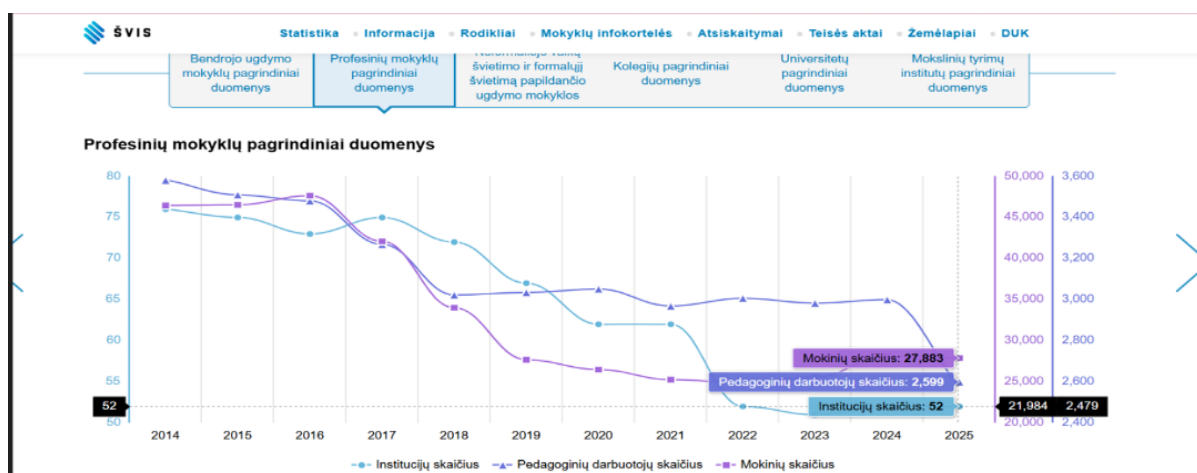
Magistro darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys dalys, išvados, pasiūlymai, mokslinės literatūros ir dokumentų sąrašai bei priedai. Iš viso darbo apimtis yra 82 psl.

1. NACIONALINIŲ STRATEGIJŲ KRYPTYS IR VEIKSMINGUMO PRIELAIDOS, PRITRAUKIANT MOKINIUS Į PROFESINES MOKYKLAS

1.1. Strateginis profesinio mokymo valdymas nacionaliniu lygmeniu

1.1.1. Profesinio mokymo tikslų ir siekių įtvirtinimas nacionaliniuose dokumentuose

Lietuvos PM sistema pasižymi plačiu instituciniu tinklu ir reikšmingu vaidmeniu nacionalinėje švietimo struktūroje. Kaip matyti iš ŠVIS pateikiamų duomenų, pastarąjį dešimtmetį PM sistemoje fiksuojami kiekybiniai pokyčiai – mažėja mokinių ir pedagoginių darbuotojų skaičius, o PM įstaigų tinklas išlieka santykinai stabilus (žr. 1 pav.). 2024-2025 m. m. Lietuvoje veikė 52 profesinio mokymo įstaigos.

1 pav. Profesinio mokymo dalyvių skaičius Lietuvoje

Teritoriniu požiūriu PM įstaigos veikia visoje Lietuvoje, tačiau jų pasiskirstymas pagal regionus yra netolygus (žr. 2 pav.). Lietuvos žemėlapyje, suskirstytame pagal regionus, matyti didesnė PM įstaigų koncentracija didžiuosiuose miestuose ir jų regionuose. Daugiausia profesinio rengimo centrų veikia Vilniaus rajono savivaldybėje (9), Kauno miesto savivaldybėje (7) ir Klaipėdos miesto savivaldybėje (4), tuo tarpu kitose savivaldybėse dažniausiai veikia po vieną PM įstaigą. Šis pasiskirstymas sudaro svarbų kontekstą vertinant PM prieinamumą ir strateginių sprendimų reikšmę. Atsižvelgiant į šias struktūrines tendencijas, aktualu analizuoti, kaip PM tikslai ir siekiai įtvirtinami nacionaliniuose švietimo politikos dokumentuose.

2 pav. Lietuvos profesinio mokymo įstaigų pasiskirstymas pagal regionus 2024-2025 m.

PM patrauklumo didinimas jau kelis dešimtmečius išlieka vienu iš pagrindinių Lietuvos švietimo politikos prioritetų. Nacionaliniuose švietimo politikos dokumentuose strateginis PM valdymas siejamas su ilgalaikiu politiniu stabilumu ir įtraukiu sprendimų priėmimu. Lietuvos švietimo politikos susitarime pabrėžiama, kad veiksmingas ir nuoseklus strateginis valdymas švietimo sistemoje priklauso nuo aiškiai suformuluotų tikslų, apibrėžtų institucijų atsakomybių bei ilgalaikio politinio susitarimo (Susitarimas dėl Lietuvos švietimo politikos, 2021). Tai patvirtina ir analitiniai STRATA, OECD ir CEDEFOP tyrimai. STRATA (2022, 2024) duomenys rodo, kad Lietuvos švietimo politikos formavimas remiasi duomenimis ir vertinimais. Tačiau praktinis strateginių nuostatų įgyvendinimas neatitinka nacionaliniuose dokumentuose įvirtintas ambicijas. OECD (2023) ir CEDEFOP (2023) tyrimuose pastebimas fragmentiškumas tarp nacionalinių ilgalaikių vizijų ir praktinio įgyvendinimo.

Analizuojant šio atotrūkio priežastis, labiausiai išryškėja nepakankamas institucijų bendradarbiavimas. Adam ir kt. (2019) teigia, kad nenuoseklūs ryšiai tarp nacionalinių strategijų ir jų įgyvendinimo mokyklos lygmeniu trukdo pasiekti užsibrėžtas politines ambicijas. STRATA (2022) duomenys atskleidžia, kad Lietuva nėra išimtis: nacionalinės strateginės kryptys nesutampa su savivaldybių ar profesinių mokyklų realia veikla, o bendradarbiavimas su verslu išlieka fragmentiškas. Tai patvirtinta ir OECD (2023) išvalgos – ambicingi politiniai sumanymai tiesiogiai nepasiekia mokyklų, nes trūksta aiškių priemonių, kaip šias vizijas įgyvendinti praktiškai.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad strategijų įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo rodikliais grįstų valdymo modelių, tokių kaip subalansuotų rodiklių sistema (angl. Balanced Scorecard) ir rezultatais grįstas valdymas (angl. Results – Based Management). Šie modeliai leidžia susieti strategines vizijas su konkrečiais uždaviniais, sukuriant aiškų ryšį tarp išsikeltų tikslų ir realių veiklos rezultatų

(Coskun ir Nizaeva, 2023; Simister, 2024). Tačiau Lietuvoje šių valdymo modelių praktinis taikymas nepasiteisina. STRATA (2024) duomenimis, profesinių mokyklų strategijose dažnai vyrauja abstraktūs tikslai, kuriems trūksta aiškių, matuojamų rodiklių, leidžiančių objektyviai įvertinti mokinių pritraukimo sėkmę.

Nacionalinio lygmens dokumentuose PM tikslai orientuojami į strateginę atitiktį dinamiškiems visuomenės ir darbo rinkos poreikiams. Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 52 straipsnį, PM turi vadovautis ilgalaikę strategiją. Ilgalaikėje strategijoje turi būti aiškiai apibrėžtos ne tik įgyvendinimo priemonės, bet ir atsakomybių pasiskirstymas tarp skirtingų institucijų. LR Vyriausybės (2021) gairėse nustatomos PM vystymosi kryptys, akcentuojančios ne tik pameistrystės, bendradarbiavimo su socialiniais partneriais svarbą, bet ir orientaciją į mokymo kokybę ir didesnę mokinių pritraukimą.

Nacionaliniuose dokumentuose išskiriamos penkios gairės, kurios turi tiesioginį poveikį PM patrauklumui. Šios gairės parodo, kaip nacionalinė politika bando spręsti PM patraukumo problemą praktiniu lygmeniu. Svarbiausi akcentai teikiami modernizavimui, lankstumui darbo rinkos atžvilgiu, didesniai mokinių įtraukimui bei aukštos kvalifikacijos ugdymui (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Lietuvos strateginių dokumentų apžvalga

Dokumento pavadinimas	Strateginiai prioritetai	Mokinių pritraukimo priemonės	Aktualumas	Kritinės išvalgos
Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatos (2020-2024 m. laikotarpis)	PM kokybės gerinimas, pameistrystės plėtra.	Praktinio mokymo stiprinimas, darbdavių įtraukimas.	Dokumente akcentuojama būtinybė stiprinti švietimo sistemos ir darbo rinkos sąsajas, siekiant didinti PM aktualumą ir patrauklumą.	Nors šis dokumentas nustato strategines politikos gaires, jo praktinis veiksmingumas priklauso nuo institucinių gebėjimų įgyvendinti mechanizmus.
Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatos (2024-2028 m. laikotarpis)	Aukštos pridėtinės vertės PM programų reprezentatyvumas, glaudesnė integracija tarp bendrojo ir PM, regioninės politikos stiprinimas.	Įgytų kompetencijų pripažinimas bei prilyginimas aukštai kvalifikacijai, mokymo bazės atnaujinimas, modernizavimas, socialinių partnerystės stiprinimas.	Strateginėse gairėse įtvirtinti PM patraukumo didinimo prioritetai, akcentuojant regioninį prieinamumą, tarptautinį mobilumą ir bendradarbiavimo intensyvumą.	Numatytos kryptys atspindi PM politikos prioritetinių sričių tęstinumą, o jų įgyvendinimas praktikoje siejamas su finansinėmis galimybėmis ir tarpinstituciniu bendradarbiavimu.
2021-2030 Nacionalinis pažangos planas (LR Vyriausybė, 2021a)	PM patraukumo ir prieinamumo stiprinimas, užtikrinant regioninį paslaugų pasiekiamumą ir socialinę įtrauktį per lanksčias mokymosi formas.	Siekama, kad PM taptų patrauklesniu pasirinkimu, būtų lengviau pasiekiamas regionuose.	Dokumente akcentuojama, kad PM yra ne mažiau svarbus nei aukštasis išsilavinimas. Jis suprantamas kaip esminis pagrindas, užtikrinantis šalies ekonomikos augimą ir visuomenės gerovę.	Nors planas nustato svarbias kryptis, tačiau jame trūksta detalesnio paaiškinimo, kaip tos kryptis bus pasiektos praktiškai. Svarbiausias rodiklis, t. y. siekis, kad iki 2027 m. bent 35 proc. abiturientų kartu su viduriniu išsilavinimu įgytų ir profesinę kvalifikaciją.

Dokumento pavadinimas	Strateginiai prioritetai	Mokinių pritraukimo priemonės	Aktualumas	Kritinės įžvalgos
2021-2030 profesinio mokymo plėtros strategija (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2021)	Praktinio mokymo vietų modernizavimas, atnaujinimas, pritaikant šiandienos technologijų lygiui bei mokymo turinio derinimas su darbdavių poreikiais ir lūkesčiais.	Skaitmeninių mokymosi priemonių diegimas ir technologinių įgūdžių ugdymas, mokymo programų turinio atnaujinimas, infrastruktūros modernizavimas.	Tai pagrindinis planas, paverčiant bendras idėjas konkrečiais veiksmais bei numatant aiškius uždavinius PM kokybei gerinti.	Ši strategija labiausiai orientuota į mokinių pritraukimą, tačiau pasigendama konkretumo, kaip bus paskirstytos atsakomybės tarp institucinių lygmenų.
Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Lietuvos Respublikos Seimas, 2011)	Teisinio pagrindo suteikimas visai švietimo veiklai, užtikrinant, kad mokymosi procesas vyktų sklandžiai ir kokybiškai.	PM formų, principų ir vykdymo sąlygų įteisinimas.	Tai pamatinis dokumentas, kuris ne tik įteisina PM kaip sistemą, bet ir užtikrina mokymo kokybę, priežiūrą ir atitikimą mokymosi rezultatams.	Nors tai bazinis įstatymas, bet jis suteikia teisinį pamatą, leidžiantį praktiškai įgyvendinti visas PM plėtros programas.
Herningo deklaracija „Attractive and Inclusive Vocational Education and Training 2026-2030“ (VET ministers, 2025)	ES lygmens strateginis įsipareigojimas didinti profesinio mokymo patrauklumą, įtrauktį ir kokybiškas darbo vietas.	Tarptautinių mobilumo programų plėtra, įtraukiojo mokymo stiprinimas, darbdavių įsitraukimo ir inovacijų skatinimas.	Dokumentas formuoja visos ES profesinio mokymo kryptį, orientuotą į aukštą patrauklumą ir socialinę įtrauktį 2026-2030 m.	ES lygmens strateginis dokumentas, stiprinantis PM patrauklumą ir nustatantis kryptis 2026-2030 m. Dokumentas suteikia aiškią tarptautiškumo, mobilumo ir įtraukties orientaciją, tačiau įgyvendinimas priklausys nuo nacionalinių sprendimų ir finansavimo.

Sudaryta autorės pagal analizuotus dokumentus.

Analizuojant Lietuvos Vyriausybės programas matyti, kad PM plėtra išlieka prioritetinga kryptis tiek 2020-2024, tiek 2024-2028 metais. 2020-2024 metų Vyriausybės programoje pagrindinis dėmesys skiriamas mokymo kokybei ir pameistrystės skatinimui, siekiant geriau suderinti švietimą su darbo rinkos poreikiais. Naujoje 2024-2028 metų programoje prioritetai tampa labiau ambicingesni: siekiama kokybiško mokymo, aukštos pridėtinės vertės programų sukūrimo, PM integravimo į bendrąjį ugdymą ir regioninio stiprinimo. Nors valstybės politika šioje srityje išlieka nuosekli, tačiau numatytų priemonių veiksmingumas tiesiogiai priklauso nuo pačių profesinių mokyklų pasirengimo jas įgyvendinti.

2021-2030 metų Nacionaliniame pažangos plane akcentuojama siekiamybė pritraukti kuo daugiau mokinių į PM programas bei sudaryti sąlygas, kad PM Lietuvoje taptų lygiaverčiu pasirinkimu akademiniam ugdymui (LR Vyriausybė, 2021a). Šiuo dokumentu taip pat siekiama sukurti atvirą ir lanksčią PM sistemą, gebančią prisitaikyti prie darbo rinkos poreikių. Tačiau plane nėra numatyta aiškių įgyvendinimo etapų bei matavimo rodiklių, kurie leistų įvertinti mokinių pritraukimo veiksmingumą. 2021-2030 metų Profesinio mokymo plėtros strategijoje numatytos prioritetingos kryptys: didinti specialybių patrauklumą, atnaujinti skaitmenines priemones bei įrangą ir stiprinti mokytojų

meistriškumą. Taigi, šios strateginės gairės parodo valstybės siekį didinti PM patrauklumą kuriant modernią bazę, stiprinti mokymo kokybę bei plečiant siūlomų programų spektrą.

Herningo (2022) deklaracijoje įtvirtinama bendra Europos vizija sukurti modernią ir darbo rinkos poreikius atliepiančią PM sistemą iki 2030 metų. Šioje deklaracijoje akcentuojamas PM patrauklumo ir įtraukties didinimas, tarptautinis stiprinimas ir glaudus ryšis su verslu. Visa tai sutampa su Lietuvos strateginiais siekiais, kurie yra pabrėžiami Nacionaliniame pažangos plane ir naujausioje Vyriausybės programoje. Šioms reformoms švietimo įstatymas sukuria teisinį pagrindą, tačiau tai yra bendro pobūdžio reguliavimo įrankis, kuris mokinių pritraukimo problemos neišsprendžia.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės strateginė siekiamybė yra orientuota į PM prestižo didinimą, siekiant lygiavertės konkurencijos su bendruoju ugdymu bei didesnio mokinių srautų pritraukimo. Šio tikslo įgyvendinimas apima praktinio mokymo kokybės gerinimą, partnerystės su darbdaviais, infrastruktūros atnaujinimą bei įtraukiojo ugdymo diegimą. Vis dėlto STRATA (2022) analizė atskleidžia, kad egzistuojantis atotrūkis tarp strateginių tikslų ir realaus įgyvendinimo mokyklose atsiranda dėl kokybės užtikrinimo priemonių trūkumo ir konkrečių vertinimo kriterijų aiškumo. Todėl PM patrauklumo didinimo strategijos, nors ir įtvirtintos nacionaliniu lygmeniu, institucijų veikloje ne visada įgyvendinamos pakankamai efektyviai.

1.1.2. Profesinio mokymo patrauklumo priemonės nacionaliniuose dokumentuose

PM patrauklumo didinimo siekis nacionaliniuose švietimo politikos dokumentuose konkretinamas per įvairias priemones ir intervencijas, skirtas mokinių pasirinkimams skatinti bei PM įvaizdžiui stiprinti. Šios priemonės apima tiek informacines ir komunikacines iniciatyvas, tiek bendradarbiavimo su darbdaviais stiprinimą, profesinio orientavimo veiklų plėtrą, pameistrystės skatinimą bei infrastruktūros modernizavimą. Lietuvos strateginiuose dokumentuose akcentuojamas PM patrauklumo didinimas jaunimo kontekste. Tiek Nacionaliniame pažangos plane, tiek Profesinio mokymo plėtos strategijoje yra keliami konkretūs tikslai, apimantys mokinių skaičiaus didinimą, pameistrystės plėtojimą, infrastruktūros modernizavimą ir darbdavių įtraukimą. Visgi, kaip pastebi STRATA (2022, 2024), šioms ambicijoms trūksta konkretumo ir aiškumo, kaip numatytos priemonės turėtų veikti pačių mokyklų kasdienybėje. Viena sudėtingiausiai įgyvendinamų strateginių krypčių išlieka PM prestižo didinimas. PM prestižui ir patrauklumui neigiamą įtaką daro spragos profesinio orientavimo sistemoje, informacijos trūkume ir nepakankamai efektyvioje viešinimo praktikoje. Panašios nuomonės laikomasi ir OECD (2023) ataskaitoje: Lietuva vertinama kaip potencialą turinti šalis, tačiau realūs pokyčiai vyksta nepakankamai sparčiai. Vienas pavyzdžių, iliustruojančių strateginių planų atotrūkį – tai pameistrystės modelių diegimas. CEDEFOP (2020, 2023) dokumentuose pabrėžiama, kad PM patrauklumo didinimui būtinas lankstus mokymo turinys ir esminis įvaizdžio

keitimas visuomenėje. Nors Nacionaliniame dokumente (2021) yra numatytas ilgalaikis įsipareigojimas stiprinti PM prestižą iki 2030 metų, praktinis strateginių nuostatų įgyvendinimas išlieka sudėtingas. Analizuoti šaltiniai patvirtina, kad PM patrauklumo didinimas nacionaliniu lygmeniu išlieka prioritetine kryptimi.

Nacionalinio lygmens dokumentų analizė PM patrauklumo kontekste pateikiama 2 lentelėje. Šioje lentelėje išskiriamos konkrečios PM populiarinimo priemonės. Analizė orientuota į tai, kokiomis kryptimis valstybiniu lygmeniu siekiama didinti PM patrauklumą, akcentuojant tiek turinio ir infrastruktūros modernizavimą, tiek bendradarbiavimą su darbdaviais, pameistrystės plėtrą ir PM lygiavertiškumo akademiniam ugdymui stiprinimą. Lentelėje įtrauktos įžvalgos atspindi dokumentuose įtvirtintas strategines kryptis ir prioritetus, tačiau šiame etape jos nėra vertinamos pagal įgyvendinimo rezultatus. Atlikta analizė rodo, kad PM patrauklumas nacionaliniu lygmeniu suvokiamas ne kaip pavieniai veiksmai, o kaip vientisa sistema, jungianti struktūrines reformas, socialinį įvaizdį ir ugdymo kokybę.

2 lentelė. Nacionalinio lygmens dokumentų analizė PM patrauklumo kontekste

Dokumento pavadinimas	PM populiarinimo priemonės	Pagrindiniai akcentai/ įžvalgos
Aštuonioliktosios Vyriausybės programa (2020)	Pameistrystės mokymosi formos ir darbdavių įsitraukimo didinimas, praktinio rengimo kokybės kėlimas.	Dokumente pabrėžiamas siekis glaudžiau integruoti darbdavius į praktinio mokymo procesus, prioritetą teikiant pameistrystės modelio stiprinimui.
Nacionalinis pažangos planas (2021-2030)	PM lygiavertiškumo aukštajam mokslui stiprinimas ir tikslinės orientacijos į besimokančiųjų srautą didinimas.	Dokumente pabrėžiama, kad užtikrinus aukštą paslaugų kokybę ir atitiktį verslo poreikiams, PM gali tapti konkurencinga ir lygiaverte alternatyva akademinėms studijoms.
PM plėtros strategija (2021-2030)	Mokytojų kompetencijų tobulinimas, mokymosi turinio atnaujinimas.	Strategijoje akcentuojamas siekis personalizuoti mokymosi procesą, užtikrinant sistemos gebėjimą lanksčiai prisitaikyti prie individualių mokinio poreikių.

Parengta autorės, remiantis strateginių dokumentų analize.

Apibendrinant galima teigti, kad Nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose aiškiai įvardijami PM plėtros tikslai. Tarptautinių organizacijų (OECD, 2023; CEDEFOP, 2020, 2023) vertinimu, siekiant sustiprinti Lietuvos PM sektorių, būtina užtikrinti glaudesnę partnerystę su verslu, tobulinti profesinio orientavimo sistemą bei suformuoti skaidresnes strateginių nuostatų realizavimo priemones. Tai leidžia manyti, kad vien strateginio planavimo nepakanka – siekiant apčiuopiamų rezultatų būtina užtikrinti konkretų ir pamatuojamą šių nuostatų įgyvendinimą praktiniu lygmeniu.

1.2. Nacionalinių strategijų įgyvendinimo priemonės, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas

1.2.1. Komunikacijos iniciatyvos ir reklaminės (viešinimo) kampanijos

Svarbią reikšmę PM patrauklumui turi įvaizdžio formavimas viešojoje erdvėje. Viešinimo priemonės padeda ne tik skleisti informaciją apie mokymosi galimybes, bet ir formuoja teigiamą visuomenės požiūrį apie profesinio mokymosi vertę. Todėl mokyklų komunikacijų strategijos ir kryptingos viešinimo kampanijos tampa svarbia nacionalinių PM strategijų įgyvendinimo dalimi, susijusia su įvaizdžio stiprinimu ir mokinių pritraukimu. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad komunikacijų veiksmingumas priklauso nuo informacijos turinio, vaizdingo pateikimo, nuoseklumo ir tikslinių grupių įtraukimo (Fogarty ir kt., 2024; STRATA, 2024). Veiksmingos komunikacijos iniciatyvos grindžiamos patraukliu PM pristatymu, sėkmės pavyzdžių viešinimu, tiesioginiu bendravimu su mokiniais bei jų tėvais ir aktyviu profesinių mokyklų matomumo didinimu viešojoje erdvėje. Tuo tarpu neveiksminga komunikacija dažniausiai apsiriboja formaliu informacijos pateikimu oficialiuose institucijų tinklalapiuose. Tarptautinių organizacijų OECD (2024), CEDEFOP (2023) ir STRATA (2024) analizės rodo, kad veiksminga komunikacija turi būti strategiškai suplanuota ir pritaikyta skirtingoms žmonių grupėms: mokiniams, tėvams, darbdaviams, vietos bendruomenei. Remiantis Europos Komisijos (2020), CEDEFOP (2023) bei OECD (2023) išvalgomis, pagrindinės žinutės turėtų skleisti karjeros pasirinkimo argumentus bei realią PM vertę. Moksliniuose tyrimuose ir tarptautinėse analizėse tai pat pažymima, kad jaunimą efektyviausiai pasiekia žinutės, kuriose atsispindi autentiškos mokinių patirtys, vaizdingi pasakojimai bei aiškiai pristatomos karjeros galimybės (Bruin ir kt., 2023; Milmeister, Rastoder ir Houssemand, 2022; OECD, 2024; BIBB, 2024). Tarptautiniai tyrimai patvirtina, kad nepakankama informacijos sklaida didina visuomenėje vyraujančią skeptišką požiūrį apie PM patrauklumą. Todėl tikslinga komunikacija ir viešinimo kampanijos tampa esminėmis priemonėmis, keičiančiomis PM įvaizdį. Tai leidžia daryti išvadą, kad šiuolaikinės viešinimo strategijos turi būti orientuotos į visapusišką poveikį mokinių pritraukiant mokinius į profesines mokyklas. Tarptautinė patirtis rodo, kad veiksmingiausios komunikacijos iniciatyvos akcentuoja PM modernumą, inovatyvias mokymosi galimybes, karjeros perspektyvas bei reikšmę regiono ekonominei plėtrai (CEDEFOP, 2023; OECD, 2023). Tyrimuose taip pat pabrėžiama buvusių mokinių (alumnų) sėkmės istorijų reikšmė, stiprinanti būsimų mokinių pasitikėjimą profesiniu mokymusi ir prisidedanti prie patrauklesnio PM įvaizdžio formavimo (Billet ir kt. 2021).

Analizuojant tarptautinę praktiką išryškėja keli esminiai PM patrauklumo didinimo aspektai. Pavyzdžiui, Vokietijos profesinio orientavimo sistema pasižymi glaudžia technologijų ir realios praktinės patirties sąveika. Šioje sistemoje pasitelkiami interaktyvūs skaitmeniniai įrankiai bei

audiovizualiniai pasakojimai, padedantys mokiniams lengviau priimti pagrįstus karjeros sprendimus. Schmid ir Garrels (2021) bei NOU (2023) pabrėžia, kad audiovizualinis turinys, asmeninė mokinių patirtis ir aktyvus tėvų įtraukimas yra vienos efektyviausių PM populiarinimo priemonių Norvegijoje. Tuo tarpu Prancūzijoje į komunikacijos strategijas sėkmingai įtraukiami nuomonės formuotojai, kurie PM įvaizdį pateikia šiuolaikiškai ir įtraukiai (OECD, 2023). Panašios strategijos taikomos Australijoje ir Kanadoje: čia buvusių mokinių sėkmės istorijos ne tik reprezentuoja PM privalumus, bet ir akcentuoja tvarios bei sėkmingos būsimos karjeros perspektyvas (Billett ir kt., 2021). Tokios modernios ir tikslios komunikacijos priemonės leidžia efektyviau pasiekti jaunesnę auditoriją bei didinti bendrą sistemos patrauklumą.

Analizuojant Lietuvos profesinių mokyklų komunikacines iniciatyvas bei viešinimo kampanijas, pastebimi įvaizdžio stiprinimo procesai. Viešinimui pasitelkiamos interaktyvios formos, pavyzdžiui, regioninės parodos, atvirų durų dienos, profesijos mugės bei žiniasklaidos kampanijos. Nepaisant šių viešinimo priemonių, stojančiųjų pritraukimo iššūkiai strateginiu lygmeniu išlieka aktualūs. STATA (2024) analizė rodo, kad Lietuvoje PM viešinimas pasižymi fragmentiškumu: trūksta vieningos nacionalinės komunikacijos strategijos, o pavienės mokyklų iniciatyvos dažnai būna trumpalaikės ir orientuotos į įvykusių renginių reklamavimą. Be to, profesinių mokyklų komunikacija suintensyvėja prasidėjus priėmimo laikotarpiui, kai norima pritraukti daugiau mokinių į siūlomas PM programas. Tokia sklaida tampa mažiau veiksminga reklama, nesukuriančia tvaraus PM įvaizdžio visuomenėje. Siekiant didinti viešinimo poveikį, STRATA (2024) išskiria vieną veiksmingiausių metodų – mokinių ir alumnų įtraukimą į profesijų reprezentavimą. Autentiškos patirties sklaida yra viena paveikiausių priemonių, skatinančių mokinių apsisprendimą rinktis PM įstaigas.

Moksliniuose tyrimuose pažymima, kad nuosekli stebėsena bei taikomų rinkodaros priemonių efektyvumo analizė turi esminę reikšmę formuojant patrauklų PM įvaizdį bei užtikrinant sėkmingą stojančiųjų pritraukimą (CEDEFOP, 2023, Ferrell ir Hartline, 2020). Tačiau pastebima, kad tik nedidelė dalis PM įstaigų sistemingai vertina savo rinkodaros veiksmų efektyvumą. Tai atskleidžia sistemingo strateginio planavimo ir įgyvendinimo priemonių veiksmingumo analizės trūkumą. Tarptautinių institucijų (OECD, 2023; CEDEFOP, 2023) įžvalgos patvirtina, kad komunikacijos sėkmė tiesiogiai priklauso nuo holistinio požiūrio į viešinimą, įgyvendinimo mechanizmų kokybės bei duomenimis grįsto vertinimo (Europos Komisija, 2020; OECD, 2023; CEDEFOP, 2023; UNESCO-UNEVOC, 2022; Gatsby Foundation, 2023; Skills Development Scotland, 2023; BIBB, 2024).

Apibendrinant galima teigti, kad mokyklos įvaizdžio formavimas ir komunikacinės iniciatyvos yra neatsiejama strateginio planavimo dalis. Siekiant maksimaliai pritraukti mokinius, komunikacija privalo būti nuosekli ir orientuota į skirtingas tikslines auditorijas. Esminį vaidmenį šiame procese atlieka nuolatinė stebėsena ir grįžtamojo ryšio vertinimas, kuris leidžia nustatyti komunikacijos veiksmingumą bei užtikrinti informacijos pasiekiamumą. Taigi, kryptinga ir duomenimis grįsta

komunikacija ne tik stiprina PM patikimumą visuomenėje, bet ir tiesiogiai prisideda prie mokinių pritraukimo procesų sėkmės.

1.2.2. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais laikoma svarbia PM patrauklumo kryptimi, nes ji didina pasirinkimo aktualumą ir mokinių pritraukimą. Tai suteikia mokiniams galimybę įgyti praktinės patirties darbo aplinkoje ir iš arčiau susipažinti su pasirinkta profesija. PM programų kokybė bei patrauklumas tiesiogiai priklauso nuo glaudaus švietimo įstaigų, verslo ir politikos formuotojų bendradarbiavimo (OECD, 2023; CEDEFOP, 2023). Keep (2021) teigimu, tokia partnerystė padeda suderinti teorines žinias su praktinių kompetencijų ugdymu. Visa tai užtikrina realias įsidarbinimo perspektyvas. Darbdavių įsitraukimas leidžia mokiniams tapti aktyviais mokymo proceso dalyviais: jie ne tik suteikia praktikos vietas, bet ir dalyvauja atnaujinant mokymo programos atnaujinimo bei vertinant mokinių įgytus įgūdžius.

Įvairius darbdavių įsitraukimo modelius atskleidžia tarptautinė patirtis. Veiksmingiausi darbdavių įsitraukimo pavyzdžiai yra siejami su dualine PM sistema, kai mokymasis derinamas su praktiniu rengimu darbo vietoje). Tokios sistemos sėkmingai veikia Vokietijoje, Austrijoje ir Šveicarijoje. Šiose šalyse teorinis mokymas ugdymo įstaigose yra neatsiejamas nuo praktinio rengimo realioje darbo vietoje. Vokietijos federalinio PM instituto BIBB (2024) ataskaitoje pabrėžiama, kad darbdavių įsitraukimas į mokymo programų kūrimą, mokinių pasiekimų vertinimą bei darbo jėgos poreikio prognozavimą prisideda prie mokinių pritraukimo efektyvumo. Tyrimų duomenimis, Ispanijos Katalonijos regione įdiegta pameistrystės (dviguba) sistema ne tik pagerino mokinių mokymosi rezultatus, bet ir padidino absolventų įsidarbinimo tikimybę (Mora, Escardibul ir Pineda - Herrero, 2022). Tai grindžiama aiškiais teisiniais mechanizmais bei ilgalaikė socialine partneryste (CEDEFOP, 2023). Verslo ir PM įstaigų bendradarbiavimas plėtojamas ne tik per pameistrystę, bet ir per sektorinius praktinio mokymo centrus, bendrus investicinius projektus bei darbdavių dalyvavimą strateginiame valdyje. Tokia sąveika leidžia tikslingai planuoti PM programų atnaujinimo kryptis ir investuoti į modernią įrangą, užtikrinant, kad mokymo turinys būtų greičiau ir lanksčiau pritaikomas prie rinkos pokyčių (Europos Komisija, 2020).

Vokietijos, Austrijos, Šveicarijos patirtys rodo, kad aktyvus darbdavių indėlis į profesijos mokytojų kvalifikacijos kėlimą, naujausių mokymo priemonių diegimą bei mokymo kokybės stiprinimą didina PM patrauklumą ir mokinių srautų pritraukimą į profesines mokyklas (CEDEFOP, 2023). OECD (2023) duomenimis, veiksmingiausios partnerystės remiasi abipusės naudos principu. Mokymo įstaigos operatyviai reaguoja į darbo rinkos siunčiamus signalus, o verslo atstovai prisiima dalį atsakomybės už

būsimųjų specialistų parengimo lygį. Toks abipusis bendradarbiavimas sudaro prielaidas efektyviam mokymo turinio ir praktinių įgūdžių suderinamumui.

Darbdavių įsitraukimas išlieka vienu didžiausi iššūkiu Lietuvoje. STRATA (2024) duomenimis, nors trečdalis profesinių mokyklų sistemingai bendradarbiauja su regiono verslu, dauguma iniciatyvų išlieka fragmentiško pobūdžio. OECD (2024) akcentuoja nacionalinių strategijų įgyvendinimo spragas. Viena esminių spragų – sisteminių priemonių trūkumas, kuris riboja darbdavių galimybes aktyviau įsitraukti į mokymo programų įgyvendinimą. Šie trūkumai itin ryškūs pameistrystės srityje, kuri laikoma viena svarbiausių strateginių PM formų. Dukynaitės (2021) teigimu, pameistrystė išlieka nepakankamai išnaudota sritis dėl nenuoseklaus socialinių partnerių įsitraukimo ir vadybinių gebėjimų stokos. Pileičikienė ir kt. (2025) taip pat akcentuoja, kad pameistrystė nacionaliniuose dokumentuose įvardijama kaip prioritetinga kryptis, užtikrinanti sėkmingą mokinių perėjimą į darbo rinką. Visgi STRATA (2024) analizė atskleidžia, kad mokyklų ir verslo bendradarbiavimas dažnai apsiriboja pavieniais projektais, kuriems trūksta sisteminio tęstinumo ir ilgalaikių įsipareigojimų. Todėl tokių projektų įtaka PM patrauklumui išlieka ribota ir nepakankamai įtvirtinta instituciniu lygmeniu.

Apibendrinant galima teigti, kad darbdavių dalyvavimas PM procese yra ne tik papildoma veikla, bet esminė PM kokybės ir patrauklumo sąlyga. Ilgalaikės, abipusiu pasitikėjimu grindžiamos partnerystės padeda kurti aktualią mokymosi aplinką ir leidžia mokiniams tikslingiau planuoti savo karjeros kryptį. Nuoseklus bei struktūruotas verslo įsitraukimas laikytinas reikšmingas PM sistemos stiprinimo veiksnys.

1.2.3. Mokymo programų lankstumas

Nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose programų aktualumas ir jų atitiktis darbo rinkos poreikiams įvardijama kaip galimybė sudominti mokinius rinktis profesinį mokymą. Todėl mokymo turinio atnaujinimas reikalauja nuolatinės peržiūros ir vertinimo, kad atitiktų esamus technologijos pokyčius ir darbo rinkos poreikius. STRATA (2024) tyrimų analizė teigia, kad mokiniai renkasi profesinį mokymąsi, kai mato tiesioginę sąsają tarp mokymosi turinio ir karjeros galimybių. Taigi, programų aktualumas ir jų ryšys su darbo rinka yra svarbūs veiksniai, pritraukiantys mokinius į profesines mokyklas.

Sėkmingiausia programų plėtra vyksta ten, kur matomas glaudus ryšys tarp švietimo institucijų, verslo sektoriaus ir mokinių lūkesčių. Tarptautinė šalių patirtis, pavyzdžiui, Vokietijos, Austrijos ir Šveicarijos rodo, kad darbdaviai ne tik siūlo praktikos vietas, bet ir investuoja į mokymo turinio kūrimą (Deissiner ir kt. 2022; Euler, 2023; OECD, 2023). Nyderlandai šį ryšį stiprina per aktyvų verslo organizacijų įsitraukimą (CEDEFOP, 2020). Tuo tarpu Suomija išsiskiria mokymo planų tobulinimo procesais, kuriuose aktyviai dalyvauja patys mokiniai (Goller, Caruso ir Harteis, 2021). Lietuvos situacija skiriasi: programų atnaujinimas vyksta lėčiau, todėl jų turinys neretai atitrūksta nuo dinamiškų

darbo rinkos pokyčių. Be to, nepakankamai išplėtotas PM įstaigų ir darbdavių bendradarbiavimo tinklas lemia tai, kad dalis programų praranda aktualumą ir nebeatitinka jaunimo lūkesčių (STRATA, 2021; 2024). Dėl šios priežasties PM patrauklumas mažėja, o mokiniai dažniau renkasi akademinio mokymosi kryptis. Todėl nuolatinis programų atnaujinimas ir glaudesnė partnerystė su verslu yra būtinos sąlygos, siekiant didinti mokinių pritraukimą į profesines mokyklas. Sėkmingiausia programų plėtra pasižymi tokiose sistemose, kuriose užtikrinama darni švietimo, verslo ir mokinių tarpusavio sąveika.

Reaguojant į sparčius darbo rinkos pokyčius, PM pereina prie lankstesnio ir aktualesnio mokymosi modelio – modulinės PM struktūros. Ši modulinė struktūra leidžia mokymosi turinį išskaidyti į temines savarankiškas sritis, suteikiant galimybę ugdytis tik specifinius įgūdžius, įgyti dalinę kvalifikaciją ir lanksčiau derinti mokymąsi prie asmeninių poreikių (CEDEFOP, 2020; OECD, 2023). Tokia praktika sėkmingai įgyvendinama Suomijoje ir Estijoje, kai modulinė PM programų struktūra sudaro palankias sąlygas integruoti „žaliąsias“ ir skaitmenines kompetencijas. Toks kompetencijų integravimas laikomas svarbiu inovacijos ir konkurencingumo didinimo veiksniu švietimo sistemoje (CEDEFOP, 2024; OECD, 2025; Euler, 2023; García-Holgado ir kt, 2024).

Nacionalinėse strategijose modulinės PM programos įvardijamos kaip viena prioritetinių krypčių, sukuriančių sąlygas per trumpesnę laiką įgyti profesinių kompetencijų ir įsilieti į darbo rinką. Nors šios programos pasižymi lankstumu, STRATA (2024) duomenimis, mokyklos dažnai nesiima pokyčių dėl sudėtingų atnaujinimo procedūrų bei fragmentiško bendradarbiavimo su verslu. Tokia situacija rodo, kad be socialinių partnerių įsitraukimo modulinės sistemos diegimas neužtikrina programų aktualumo ir didesnio mokinių pritraukimo.

PM programų kokybę lemia keletas tarpusavyje susijusių veiksnių: įtraukus mokymas, atitiktis darbo rinkos poreikiams, darbdavių įsitraukimas ir moderni infrastruktūra. Vienas svarbiausių iš jų – įtraukus programų turinys, orientuotas į mokymo pritaikymą skirtingų gebėjimų ir poreikių mokiniams. Remiantis OECD (2023) bei Tutlio ir Tikkanen (2025) tyrimais, individualizuotas mokymas padeda išlaikyti mokinius PM sistemoje ir mažina ankstyvo iškritimo riziką. Ne mažiau svarbus ir mokymo programų aktualumas, kuris didina PM patrauklumą, atskleidžia profesijos pasirinkimo prasmę ir užtikrina geresnes įsidarbinimo galimybes. Šias galimybes sustiprina darbdavių įsitraukimas, užtikrinantis tiesioginį ryšį tarp teorinio mokymo ir praktinės veiklos. Tokia partnerystės sąsaja padeda mokiniams aiškiau suvokti karjeros perspektyvas ir PM teikiamą vertę (ŠMSM, 2022). Programų veiksmingumą papildomai užtikrina moderni mokymo infrastruktūra, lankstūs organizaciniai sprendimai bei tarptautinės patirties integracija (CEDEFOP, 2020; Billett ir kt. 2021).

Nuolatinė PM programų peržiūra ir vertinimas padeda palaikyti jų kokybę ir aktualumą. Šis procesas apima veiklos rodiklių stebėseną, grįžtamojo ryšio analizę ir vadybinius sprendimus, paremtus kokybės vadybos principais (Gianni ir kt. 2024; Madsen, 2025). Vertinant programas svarbu atsižvelgti

į darbo rinkos pokyčius ir profesinių kompetencijų poreikį. Tai leidžia laiku atnaujinti PM programų turinį ir didinti patrauklumą mokiniams.

Apibendrinant galima teigti, kad PM programų atnaujinimas ir įgyvendinimas yra nuoseklus strateginis procesas, užtikrinantis turinio aktualumą, programų lankstumą ir atitiktį darbo rinkos poreikiams. Programų patrauklumą lemia ne tik turinys, bet ir orientavimas į paklausias profesijas. Šis poreikis sietinas su darbdavių įsitraukimu ir instituciniu lygmeniu priimamais vadybiniais sprendimais, leidžiančiais nuosekliai planuoti, vertinti ir tobulinti programas. Šių veiksmų derinys didina PM patrauklumą ir skatina mokinių pritraukimą.

1.2.4. Infrastruktūros gerinimas

Moderni mokymosi aplinka šiuo metu tampa reikšmingu veiksmu, pagal kurį mokiniai vertina PM kokybę ir perspektyvumą. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad infrastruktūros modernizavimas, skaitmenizacijos procesai, technologinių inovacijų diegimas ir mokymosi aplinkos lankstumas stiprina kokybę ir prisideda prie patrauklesnio įvaizdžio (Xu ir kt., 2024; Turda, 2024; Pilz ir Vogelsang, 2025). Šiuolaikiška mokymosi aplinka didina mokinių motyvaciją ir jų įsitraukimą į mokymosi procesą (Huerta Gómez de Merodio, Fernández Ruiz, ir Requena García de la Cruz, 2024). Mokymo turinio modernizavimas ir jo atitikties profesinio pasirengimo standartams užtikrinimas tampa viena svarbiausių strateginių krypčių, didinančių PM patrauklumą ir mokinių pritraukimą.

Europos Komisijos ataskaitoje (2023) pabrėžiama, kad investicijos į modernią PM infrastruktūrą ne tik gerina mokymo kokybę, bet ir mažina regioninę atskirtį. Panašias išvalgas pateikia UNESCO – UNEVOC (2021), akcentuodama, kad šiuolaikiška infrastruktūra, modernios mokymosi erdvės ir skaitmeniniai ištekliai sudaro prielaidas kokybiškam ir patraukliam mokymuisi. Xu ir kt. (2024) pažymi, kad virtualios platformos ir mišrūs mokymosi modeliai leidžia pasiekti platesnę auditoriją bei mažinti atotrūkį tarp formalaus ugdymo turinio ir šiuolaikinių darbo rinkos reikalavimų. Infrastruktūros plėtra neatsiejama ir nuo efektyvaus išteklių valdymo. Turda (2024) pabrėžia duomenimis grįstų sprendimų svarbą siekiant racionaliai paskirstyti išteklius ir planuoti infrastruktūros plėtrą. Priimant šiuos sprendimus, būtina atsižvelgti į įstaigos strateginius prioritetus ir užtikrinti nuolatinį profesinių mokymo programų aktualumą. Tuo tarpu Pilz ir Vogelsang (2025) akcentuoja pameistrystės programų naudą profesinėms mokykloms. Šio modelio įgyvendinimui svarbus vaidmuo tenka darbdaviams, kurie ne tik suteikia praktinio mokymo vietas, bet ir investuoja į šiuolaikišką dirbtuvių infrastruktūrą. Tarptautinė patirtis patvirtina infrastruktūros reikšmę mokinių pritraukimui. Suomijoje atlikti tyrimai rodo, kad investicijos į mokymosi aplinką daro tiesioginę įtaką mokinių išlikimui sistemoje bei jų emocinei gerovei mokymosi metu (Huerta Gómez de Merodio, Fernández Ruiz, ir Requena García de la Cruz, 2024). Panašios tendencijos stebimos ir Estijoje, kur infrastruktūros modernizavimas laikomas

svarbia švietimo politikos kryptimi, garantuojantis sistemingą technologijų diegimą švietimo sistemoje (OECD, 2023).

STRATA (2024) duomenys atskleidžia netolygų PM infrastruktūros išsivystymą Lietuvoje. Dalis profesinių mokyklų sėkmingai modernizuoja laboratorijas ir diegia skaitmenines naujoves, kita dalis, ypač regionuose, trūksta išteklių, užtikrinant šiuolaikines mokymosi sąlygas. Pasenusi mokymo bazė tiesiogiai mažina mokinių motyvaciją rinktis PM (ŠMSM, 2022). Nepaisant didėjančių projektinių investicijų, regioninėms mokykloms vis dar kyla iššūkių apsirūpinti modernia įranga. Tyrimai rodo, kad sektorinių praktinio mokymo centrų plėtra ir integruotos laboratorijos yra vienos veiksmingiausių priemonių, leidžiančių susieti mokymą su verslo poreikiais ir užtikrinti naujausių technologijų taikymą Nyderlanduose, Suomijoje, Vokietijoje ir Estijoje (Tutlys ir Tikkanen, 2025; CEDEFOP, 2023; Cattaneo, Evi-Colombo, Ruberto, ir Stanley, 2019; OECD, 2023; Goller, Caruso, ir Harteis, 2021; Sperling, Stenliden, Nissen, ir Heintz, 2022).

Vokietijos, Suomijos, Nyderlandų, Austrijos ir Singapūro pavyzdžiai atskleidžia skirtingus infrastruktūros modelius, kurie padeda glaudžiau susieti PM su darbo rinka ir sėkmingiau pritraukti mokinius į profesines mokyklas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. PM infrastruktūros modeliai tarptautinėje praktikoje

Valstybė	Mokymosi aplinkos modeliai	Rezultatas PM patrauklumui
Vokietija	Specializuoti praktinio rengimo centrai (Ausbildungszentren)	Gebėjimų ugdymas autentiškoje profesinėje aplinkoje užtikrina aukštą kvalifikaciją ir sklandų perėjimą į darbo rinką.
Suomija („EduCity“ kompleksas)	Daugiafunkcis centras, apjungiantis PM, verslo įmones ir mokslo institucijas	Atvira inovacijų aplinka didina profesinių studijų vertę bei užtikrina darbo vietą dar studijų metu.
Nyderlandai	Specializuoti ekspertiniai mokymo centrai (Centres of Expertise)	Mokymo turinio orientacija į konkrečias pramonės šakas užtikrina pažangių inovacijų prieinamumą.
Austrija	„Smart Factory“ (išmaniosios gamybos) laboratorijos	Skaitmeninių sistemų ir automatizuotų gamybos valdymo modelių išbandymas leidžia mokiniams įgyti aukšto lygio kompetencijų.
Singapūras	Integruoti profesinio rengimo miesteliai (ITE Campus Colleges)	Moderni infrastruktūra integruoja akademinę ir socialinę aplinką, užtikrinant aukštą ugdymo kokybės standartą.

Sudaryta autorės remiantis CEDEFOP (2020), OECD (2023), STRATA (2024) ir Nacionalinio tyrimo (2024) duomenimis (Švietimo problemos analizė Nr. 1 (210)).

Sėkmingiausios PM sistemos remiasi integruotais infrastruktūros modeliais. Vokietija ir Austrija akcentuoja technologinę mokymosi bazę, kuri turi atitikti pramonės standartus. Taip pat Singapūre ir Suomijoje išryškėja socialinės ir mokymosi aplinkos aspektai. Šių šalių apžvalga sudaro galimybę daryti išvadą, kad infrastruktūra moderniose PM sistemose nėra tik technologinių priemonių visuma. Ji tampa daugiafunkcine erdve, kurioje programų turinys yra nuolat atnaujinamas.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinės mokymosi erdvės, aukštųjų technologijų laboratorijos ir realias darbo sąlygas atitinkančios dirbtuvės sudaro prielaidas kokybiškam praktinių įgūdžių įsisavinimui ir pozityviam PM įvaizdžio formavimui. Taigi Lietuvos profesinėms mokykloms būtina kryptingai investuoti į modernios infrastruktūros plėtrą, apimančią mokymo bazės atnaujinimą, skaitmeninių technologijų diegimą bei pedagogų kompetencijų stiprinimą.

1.2.5. Profesinis orientavimas ir ankstyvasis į(si)traukimas į PM

Profesinis orientavimas ir ankstyvasis į(si)traukimas laikomi vienomis iš veiksmingesnių strateginių kryptų, turinčių tiesioginę įtaką mokinių sprendimams rinktis PM. Moksliniai tyrimai rodo, kad ankstyvas profesinis orientavimas ir praktinė patirtis padeda mokiniams įsivertinti asmeninius polinkius ir priimti sąmoningą sprendimą dėl būsimos profesijos (OECD, 2021; CEDEFOP, 2020). Profesinis orientavimas ir konsultavimas tarptautiniu lygmeniu vertinamas kaip integrali ugdymo proceso dalis, o ne papildoma paslauga. OECD (2021) analizė rodo, kad nuoseklus mokinių konsultavimas karjeros klausimais siejamas su didesniu mokinių pasitikėjimu savimi, aukštesne motyvacija ir labiau pagrįstu PM pasirinkimu. CEDEFOP (2020) taip pat pabrėžia, kad veiksmingos profesinio orientavimo sistemos pasižymi glaudžiu ryšiu su darbo rinka ir praktinių patirčių integravimu į mokymosi procesą.

Ankstyvas į(si)traukimas į PM sudaro galimybes mokiniams dar bendrojo ugdymo etape geriau susipažinti su profesijų įvairove, darbo aplinka ir karjeros galimybėmis. Tokios kryptingos priemonės ne tik mažina profesinio pasirinkimo neapibrėžtumą, bet ir padeda įveikti visuomenėje vyraujančius stereotipus apie profesinį mokymąsi (UNESCO-UNEVOC, 2021; Hooley ir kt., 2023). Tai ypač svarbu tiems mokiniams, kurie neturi stipraus šeimos palaikymo ar palankios socialinės ir kultūrinės aplinkos (OECD, 2023).

Daugelyje šalių profesinis pažinimas pradedamas ankstyvajame ugdymo etape ir integruojamas į bendrąjį ugdymą. Pavyzdžiui, Suomijoje karjeros ugdymas pradedamas jau pagrindinio ugdymo pakopoje, taikant mokyklose karjeros planavimo modulį. Šio modulio metu mokiniams organizuojami vizitai į PM įstaigas, profesinio veiklinimo veiklos ir tiesioginės susipažinimas su darbo aplinka (Kettunen, 2024; Finnish National Agency for Education, 2024). Švedijoje ir Austrijoje taikomos trumpalaikės praktikos ir profesinio pažinimo savaitės, kurių metu mokiniai realioje praktinėje aplinkoje susipažįsta su profesijomis (CEDEFOP, 2020; Tutlys ir Tikkanen, 2025; Loogma ir kt., 2024). Nyderlanduose veiklos yra siejamos su sektoriais kompetencijų centrais, kurie bendradarbiaudami su mokyklomis sudaro sąlygas mokiniams kuo anksčiau išbadyti įvairias profesines veiklas (CEDEFOP, 2023).

Lietuvoje PM įstaigos siūlo bendrojo ugdymo mokiniams įvairias pažintines bei praktines veiklas, tačiau šios priemonės neturi reikšmingos įtakos mokinių pritraukimui į profesines mokyklas. PM patrauklumo problema skatina aktyvesnes diskusijas švietimo politikoje, kuriose vis daugiau dėmesio skiriama karjeros paslaugų plėtrai ir prieinamumo užtikrinimui bendrojo ugdymo mokyklose. Sistemingas profesinis orientavimas siejamas su didesniu PM patrauklumu ir labiau pagrįstais mokinių karjeros pasirinkimais. Reaguodamos į esamą situaciją, profesinės mokyklos Lietuvoje aktyviau taiko ankstyvojo į(si)traukimo praktikas. Pavyzdžiui, bendri mokyklų projektai, profesinio pažinimo moduliai vyresnių klasių mokiniams, kūrybinės dirbtuvės bei karjerų mugės atskleidžia profesinių mokyklų pastangas didinti PM patrauklumą (STRATA, 2024; Nacionalinė švietimo agentūra, 2022; Euroguidance, 2023). Tačiau tarptautinė patirtis pabrėžia, kad minėtos priemonės yra veiksmingos tuomet, kai jos įtraukiamos į mokyklų strateginius planus, plėtojamos bendradarbiavimu su darbdaviais ir vertinamos pagal aiškius stebėsenos rodiklius (CEDEFOP, 2020; OECD, 2023; Manninen ir kt., 2022).

Apibendrinant galima teigti, kad ankstyvasis į(si)traukimas, profesinis orientavimas bei karjeros konsultavimas tarpusavyje glaudžiai susiję. Šios veiklos padeda mokiniams greičiau integruotis į profesijų pažinimą. Tarptautinė ir nacionalinė patirtis rodo, kad ankstyvas profesinis orientavimas, praktinių patirčių integravimas, darbdavių įsitraukimas ir sisteminis karjeros ugdymas yra svarbūs veiksniai, kurie stiprina PM patrauklumą ir jo prestižą visuomenėje.

1.2.6. Nacionaliniai ir tarptautiniai partnerystės projektai bei iniciatyvos

Nacionaliniai ir tarptautiniai partnerystės projektai bei iniciatyvos yra laikomos vienos svarbiausių veiksnių, didinančių PM patrauklumą Lietuvoje ir užsienyje. Šie projektai ir iniciatyvos padeda PM įstaigoms pritraukti papildomų lėšų ir įrangos bei stiprinti ryšius su verslu ir užsienio partneriais. Mokiniai dalyvaudami projektuose ar mainų programose gali įgyti daugiau profesinės patirties. Taip pat tarptautiniai projektai padeda mokiniams ugdyti praktinius ir bendruosius gebėjimus: savarankiškumą, atsakomybę, užsienio kalbos įgūdžius bei gebėjimą prisitaikyti prie skirtingos profesinės aplinkos (UNESCO-UNEVOC, 2021; CEDEFOP, 2023; OECD, 2023; Mahfud ir kt., 2024).

ES finansuojamos programos („Erasmus+“, „EuroSkills“) sudaro galimybes profesinių mokyklų mokiniams ir mokytojams dalyvauti mainų programose, stažuotėse bei tarptautiniuose konkursuose. UNESCO-UNEVOC (2021) duomenys rodo, kad ši patirtis stiprina mokinių pasitikėjimą asmeniniais gebėjimais ir plečia profesinį akiratį. Tarptautinis bendradarbiavimas sudaro sąlygas išbandyti naujoves ir skaitmenines technologijas, kurios šiandieninėje darbo rinkoje sparčiai keičiasi. Kitų šalių patirtis rodo, kad partnerystės projektai dažniausiai orientuojami į ilgalaikius strateginius tikslus – europinių standartų integravimą, inovacijų diegimą ir mokymo kokybės gerinimą (OECD, 2023; CEDEFOP, 2023; UNESCO-UNEVOC, 2021). Todėl ilgalaikė profesinių mokyklų, verslo

įmonių ir valstybinių institucijų partnerystė prisideda PM vertės didinimo, stiprina jo prestižą ir lanksčiau reaguoti į darbo rinkos poreikius (CEDEFOP, 2023; OECD, 2023; UNESCO-UNEVOC, 2021; ILO, 2022; Euler, 2023; Deissinger ir kt., 2022).

Projektai taip pat prisideda prie PM sistemos stiprinimo Lietuvoje. Didelis dėmesys skiriamas sektorialių praktinio mokymo centrų plėtrai, pameistrystės modelio stiprinimui, mokymo infrastruktūros modernizavimui ir profesinio orientavimo ugdymui. Šios iniciatyvos sudaro galimybes mokiniams mokytis modernesnėse aplinkose, dirbti su šiuolaikine įranga ir įgyti daugiau praktinių gebėjimų. Tarptautiniai projektai yra naudingi regionų profesinėms mokykloms, kurioms dažniau trūksta finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Tai leidžia mokykloms modernizuoti mokymo bazę, organizuoti mokytojų ir mokiniams praktines stažuotes užsienyje bei gerinti mokyklos įvaizdį. Lietuvoje nacionaliniai projektai daugiausia orientuojami į PM infrastruktūros modernizavimą, pameistrystės plėtrą, praktinių įgūdžių stiprinimą sektorialiuose praktinio mokymo centruose, taip pat karjeros paslaugų prieinamumo didinimą ir regioninių netolygumų mažinimą. Išsamesnė informacija apie šiuos projektus pateikiama 4 lentelėje.

4 lentelė. Nacionaliniai projektai, skirti mokinių pritraukimui į PM

Projekto informacija	Tikslas	Poveikis
„Įgyk praktinių įgūdžių sektorialiame praktinio mokymo centre“: Koordinatorius - Europos socialinio fondo agentūra (ESFA); Partneriai - profesinio mokymo įstaigos, sektorialiai praktinio mokymo centrai; Finansavimo šaltiniai - Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planas „Naujos kartos Lietuva“ bei Europos socialinio fondo agentūros lėšos; Trukmė - 2023-2026 m.	Sudaryti galimybę 9-12 klasių mokiniams išbandyti realias profesijas sektorialiuose praktinio mokymo centruose, stiprinant praktinius gebėjimus.	Padedą mokiniams įgyti realių darbo rinkos poreikius atitinkančių įgūdžių ir priimti sąmoningą profesinį sprendimą.
„Pameistrystė – nauja galimybė man“: Koordinatorius - Europos socialinio fondo agentūra (ESFA); Partneriai - projekto veikla apima 3 866 pameistrystes; Finansavimo šaltiniai - Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“ bei Europos socialinio fondo agentūros lėšos; Trukmė - 2023-2026 m.	Skatinti mokinius pasirinkti profesinį kelią per pameistrystės modelį ir glaudesnę ryšį su darbdaviais.	Didina PM patrauklumą ir įsidarbinimo galimybes.
„Pasimatuok profesiją!“ (modulinės profesinio mokymo programos gimnazijos mokiniams): Koordinatoriai - 37 profesinio mokymo įstaigos 2024 m. pasiūlė rinktis 270 profesinio mokymo modulių; Partneriai - gimnazijos visoje Lietuvoje; Finansavimo šaltiniai - ES struktūriniai fondai, ŠMSM; Trukmė - kasmetinė praktika, nuo 2020 m. intensyvėjanti.	Sudaryti galimybę gimnazistams mokytis pagal PM modulius ir planuoti savo karjerą besimokant pagal vidurinio ugdymo programą.	Didina mokinių žinias apie profesijų įvairovę ir suteikia praktinės patirties dar bendrojo ugdymo etape.
Eksperimentinė profesinio mokymo klasė: Koordinatoriai - profesinio mokymo įstaigos; Finansavimo šaltiniai - ES struktūriniai fondai, ŠMSM; Trukmė - nuo 2021 m. tęstinis projektas.	Siūlyti integruotą bendrojo ir profesinio ugdymo modelį 9-10 klasėse, kurioje teorija ir praktika derinama nuo pagrindinio ugdymo.	Padedą formuoti ankstyvą profesinį orientavimą ir sumažinti neapibrėžtumą renkantis karjeros kryptį.
„Profesija - Tavo ateitis“: Koordinatorius - Lietuvos inovatyvių profesinio rengimo įstaigų asociacija (LINPRA), kartu su profesinėmis mokyklomis;	Sistemiškai kurti pozityvų PM įvaizdį, akcentuojant karjeros galimybių perspektyvas.	Didina visuomenės informuotumą ir PM patrauklumą mokiniams.

Projekto informacija	Tikslas	Poveikis
Partneriai - ŠMSM, vietos savivaldos institucijos, verslo atstovai, sektoriai praktinio mokymo centrai; Finansavimo šaltiniai - ES struktūriniai fondai, ŠMSM; Trukmė - 2020-2022 m. (vykdomas projekto tęstinumas).		

Parengta autorės pagal ŠMSM (2021, 2023), STRATA (2024) ir NŠA (2023) ataskaitų duomenis.

Europos šalių patirtis rodo, kad į praktinę patirtį orientuotas mokymas yra veiksmingiausia priemonė PM populiarumui didinti. Lietuva, vykdydama nacionalinius ir tarptautinius projektus, perima pažangią kitų šalių patirtį, stiprina mokinių įgūdžius ir plečia ryšius su tarptautiniais partneriais. Pameistrystė, sektorialių praktinio mokymo centrų veikla, profesijų moduliai gimnazijose ir integruotos eksperimentinės klasės sudaro galimybes mokiniams anksčiau susipažinti su profesine veikla ir planuoti karjeros perspektyvas. Galima teigti, kad nacionaliniai ir tarptautiniai projektai yra strategiškai svarbi priemonė, padedanti keisti visuomenės nuostatas ir požiūrį į profesinį mokymąsi.

1.3. Profesinio mokymo patrauklumo veiksniai: Lietuvos ir tarptautinis kontekstas

1.3.1. Socialiniai ir kultūriniai veiksniai

PM patrauklumui reikšmingą įtaką daro socialinė ir kultūrinė aplinka. Ji apima šeimos požiūrį į PM, visuomenėje vyraujančias nuostatas ir bendrą profesinio mokymo prestižo suvokimą. Sprendimas rinktis profesinį ar akademinį kelią dažnai priklauso ne tik nuo individualių gebėjimų, bet ir nuo socialinės aplinkos, kultūrinių nuostatų bei vyraujančio požiūrio PM (OECD, 2023; CEDEFO, 2022; STRATA, 2024).

Vienas svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos mokinių pasirinkimams, yra socialinė aplinka ir šeimos narių išsilavinimo lygis. Tyrimai rodo, kad aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai dažniau savo vaikus skatina rinktis universitetines studijas. Akademinės krypties pasirinkimas dažniausiai tapatinamas su geresnėmis karjeros perspektyvomis ir aukštesne socialine padėtimi (Reay, 2018; Strømme, 2020; Bukodi, 2021; Fakkell ir kt., 2024).

Tarptautinė patirtis rodo, kad mokinių pasirinkimams nemažą įtaką daro sociakultūrinė aplinka ir nacionalinis kontekstas. Pavyzdžiui, Vokietijoje mokiniai nuo pirmųjų dienų tampa aktyviais darbo rinkos dalyviais. Deissinger ir kt. (2022) pabrėžia, kad sėkmingas pameistrystės įgyvendinimas siejamas su stipria socialinės partnerystės kultūra, apimančia profesines mokyklas, darbdavius ir vietos bendruomenes. Toks bendradarbiavimo modelis stiprina pameistrystės prasmingumo suvokimą ir formuoja teigiamą požiūrį į pasirinktą profesiją. Ši mokymosi forma pripažįstama visuomenės ir vertinama kaip lygiavertė ir perspektyvi alternatyva akademiniam ugdymui. Suomijoje profesinis ir

akademini mokymasis laikomi lygiaverčiais ugdymo pasirinkimais, užtikrinančiais vienodas galimybes nepriklausomai nuo pasirinktos krypties. Tokį požiūrį formavo ilgalaikė Suomijos valstybės strategija, orientuota į lygias galimybes visiems besimokantiems ir į aukštą praktinio mokymo kokybę. Tai lemia, kad šeimos socialinis ir kultūrinis statusas mažiau veikia mokinių pasirinkimus (Manninen ir kt., 2022). Suomijos pavyzdys rodo, kad net aukštesnio socialinio statuso šeimose augantys mokiniai profesinį mokymąsi renkasi kaip patikimą ir perspektyvią karjeros pradžią. Panašios tendencijos pastebimos ir Nyderlanduose, kur įdiegta lanksti, modulinė PM sistema su aiškiai apibrėžtomis mokymosi tęstinumo galimybėmis. Tai palaipsniui keičia šeimų požiūrį ir įtaką vaiko tolesnio mokymosi apsisprendimui. Tokiu atveju šeima tampa motyvuojančiu veiksniu, turinčiu tiesioginę įtaką mokinių profesiniams pasirinkimams (CEDEFOP ir ReferNet Netherlands, 2023; Bremer ir kt., 2024; Ministry of Education, Culture and Science ir kt., 2023). Šių šalių patirtis rodo, kad nuosekliai įgyvendinamos valstybės strategijas gali reikšmingai sumažinti socialinių veiksnių įtaką mokinių pasirinkimams.

Kitas, ne mažiau svarbus veiksnys – tai regioninė nelygybė. CEDEFOP (2020) pažymi, kad atokesnėse ir kaimiškose vietovėse PM patrauklumą mažina ribota programų pasiūla, prastesnė infrastruktūra ir sudėtingesnis pasiekiamumas. Dėl šių priežasčių PM periferijoje neretai tampa ne sąmoningu, o veikiau kompromisiniu, aplinkybių nulemtu, sprendimu. Lietuvos tyrėjų įžvalgos patvirtina šią problemą ir atskleidžia, kad kaimiškų savivaldybių mokiniai dažniau susiduria su logistinėmis bei informacinėmis kliūtimis. Kita situacija matoma regionuose, kuriuose veikia stipri vietos pramonė ar inžinerijos sektoriai. Tokiose vietovėse PM vertinamas kur kas palankiau, nes mokiniai mato aiškesnes karjeros perspektyvas ir įsidarbinimo galimybes pagal pasirinktą profesiją (Pileičikienė ir kt., 2025).

Analizuojant PM patrauklumą, išryškėja ir giliai įsišaknijusios kultūrinės nuostatos, kurios formuoja visuomenės požiūrį į šią švietimo sritį. Socialiniai veiksniai glaudžiai susiję su stereotipais. Tyrimai rodo, kad dėl vyraujančio akademinio išsilavinimo sureikšminimo, PM vis dar suvokiamas kaip žemesnio prestižo ugdymo kryptis (CEDEFOP, 2020; Pilz ir Wiemann, 2023). UNESCO-UNEVOC (2021) taip pat pažymi, kad PM įstaigos dažnai laikomos kaip alternatyva mokiniams, susiduriantiems su mokymosi sunkumais. Toks išankstinis nusistatymas formuoja psichologines kliūtis, menkinančias sistemos patrauklumą ir motyvaciją rinktis praktinį karjeros kelią. Ryan ir Deci (2020) pabrėžia, kad mokiniai linkę rinktis tą mokymosi kryptį, kuri geriausiai atitinka jo asmeninius ir socialinius poreikius. Valstybės strateginės priemonės, tokios kaip investicijos į sektorinius praktinio mokymo centrus ar karjeros orientavimą stiprinimą prisideda prie PM patrauklumo didinimo. Šios priemonės padeda formuoti požiūrį, kad PM suteikia ne tik praktinių gebėjimų, bet ir ilgalaikes profesinio augimo galimybes.

Lietuvoje PM vis dar suvokiamas kaip atsarginis pasirinkimas, ypatingai tiems mokiniams, kuriems sunkiau sekasi mokslai ir jie neplanuoja studijuoti aukštosiose mokyklose. Visuomenėje

vyraujančios nuostatos daro įtaką ne tik mokinių pasirinkimams, bet ir suaugusiųjų sprendimui persikvalifikuoti. Šios priežastys ir socialiniai bei kultūriniai veiksniai skatina valstybę įgyvendinti strategines priemones – didinti PM prestižą, praktinę vertę ir karjeros galimybes. Pileičikienė ir kt. (2025) bei CEDEFOP (2023) tyrimų rezultatai rodo, kad sėkmingų karjeros pavyzdžių viešinimas, aktyvesnis darbdavių įsitraukimas ir kryptingai formuojamas PM įvaizdis padeda mažinti visuomenėje vyraujančių stereotipų poveikį.

Apibendrinant galima teigti, kad PM patrauklumui reikšmingą įtaką turi instrumentiniai ir vidiniai motyvai, kurie priklauso nuo socialinių ir kultūrinių veiksnių. Motyvacija užriškina sistemos pasirinkimą dėl praktinės naudos. Vidinė motyvacija garantuoja ilgalaikį įsitraukimą ir profesinį pasitenkinimą. Lietuvoje reikalinga gerinti infrastruktūrą ir kryptingą vertybinę švietimo politikos siekį, kuris padėtų mokiniams PM matyti ne kaip alternatyvą, o kaip sąmoningą karjeros projektavimo įrankį.

1.3.2. Ekonominiai veiksniai

Vienas svarbiausių veiksnių, susijusių su įsidarbinimo galimybėmis ir būsimos karjeros perspektyvomis – ekonominiai veiksniai. Darbo rinkos poreikiai, regioninė verslo plėtra ir darbdavių įsitraukimas daro reikšmingą įtaką mokinių pasirinkimams ir PM patrauklumo stiprinimui. Vienas pagrindinių pasirinkimų rinktis PM - tiesioginis ryšys tarp gerų mokymosi rezultatų ir sėkmingo įsidarbinimo (OECD, 2023; CEDEFOP, 2020). Šie veiksniai Europos šalyse pasireiškia skirtingai, priklausomai nuo darbdavių vaidmens, regioninės ekonomikos stiprumo ir valstybės politikos kryptingumo. Šalyse, kuriose darbdaviai aktyviai dalyvauja programų rengime, praktinio mokymo organizavime, PM dažniau siejamas su įsidarbinimo garantijomis. Regionuose, kuriuose darbo rinka yra mažiau išplėtotą arba vyrauja ribotas profesijų pasirinkimas, PM patrauklumas yra mažesnis. Prie darbo rinkos pokyčių prisitaikanti valstybės politika sudaro palankesnes sąlygas mokiniams įsitraukti į PM.

Vokietijos, Austrijos ir Šveicarijos PM sistemų sėkmė siejama su aktyviu darbdavių įsitraukimu ir investicijomis į mokymo procesą. Šiose šalyse paplitęs dualinis mokymo modelis leidžia derinti teorines žinias su praktika, o glaudus ryšis su verslu sudaro palankesnes galimybes absolventams greičiau įsidarbinti (Deissinger, 2021). Šiose šalyse darbdaviai ne tik suteikia praktikos mokymo vietas, bet ir tiesiogiai prisideda prie ugdymo proceso finansavimo. Tai padeda užtikrinti, kad mokymo turinys atitinka konkrečių sektorių ir darbo rinkos poreikius. Toks bendradarbiavimo modelis didina pasitikėjimą PM, nes mokiniai aiškiau mato pasirinktos mokymosi krypties naudą būsimai karjerai (Pilz ir Junmin, 2023). Šveicarijos modelis išsiskiria tuo, kad darbdaviai prisiima didelę atsakomybę už būsimų specialistų rengimą. Įmonės finansuoja didžiąją dalį pameistrystės programų išlaidų, o valstybė atlieka kokybės priežiūros ir kontrolės funkciją (Wolter ir Mühleman, 2020). Austrijoje dualinė sistema grindžiama glaudžiu valstybės ir socialinių partnerių bendradarbiavimu. Regioniniai ekonomikos ir

pramonės rūmai atlieka pagrindinį vaidmenį derinant darbdavių poreikius su mokymosi turiniu. Šių šalių patirtis rodo, kad PM prestižas didėja tuomet, kai mokiniams ir darbdaviams aiškiai matoma ekonominė nauda ir įsidarbinimo galimybės. Tai leidžia daryti išvadą, kad nuosekli valstybės politika ir aiškiai apibrėžtas darbdavių vaidmuo yra svarbios prielaidos, užtikrinančios PM kokybę, patrauklumą ir atitikimą verslo poreikiams.

Ekonominė aplinka yra viena svarbiausių veiksnių, formuojančių PM patrauklumą, kuris glaudžiai susijęs su geografinė vietoje ir regiono ekonomine situacija. STRATA (2021, 2024) tyrimai rodo, kad Lietuvoje išlieka nemaži regioniniai skirtumai, susiję su programų pasiūla ir jų atitiktimi verslo poreikiams. Regioninėse vietovėse PM programos dažniau orientuojasi į tradicines sritis, tokias kaip žemės ūkis ir statyba, o informacinių technologijų ar inžinerijos specialybių pasiūla išlieka ribota. Dėl to PM daliai mokinių tampa kompromisiniu pasirinkimu. STRATA (2024) duomenimis, didžiuosiuose miestuose motyvaciją rinktis PM labiausiai stiprina praktiniai motyvai, susiję su galimybe įgyti darbo rinkoje vertinamų įgūdžių ir greičiau pradėti profesinę karjerą. PM patrauklumas yra siejamas su aiškiomis įsidarbinimo perspektyvomis. Vis dėlto, lyginant su Vakarų Europos šalimis, darbdavių įsitraukimas Lietuvoje išlieka nepakankamai išplėtotas. CEDEFOP (2020) ir OECD (2023) ataskaitose pabrėžiama, kad praktiniam mokinių rengimui keliami reikalavimai reikalauja papildomų žmogiškųjų ir finansinių išteklių. Darbdaviams tenka ne tik organizacinė, bet ir finansinė atsakomybė, nes mokinių praktinis rengimas ne visada atsiperka trumpuoju laikotarpiu. Lietuvoje pameistrystė vertinama kaip viena esminių strateginių priemonių, stiprinančių PM patrauklumą ir veiksmingumą. Įgyvendinami pameistrystės projektai ir praktiniai mokymai sektoriniuose centruose rodo teigiamus pokyčius gerinant mokymo kokybę ir mokinių pasirengimą darbo rinkai. Vis dėlto darbdavių įsitraukimas į programų turinio formavimą išlieka nepakankamas, o ilgalaikių investicijų į praktinio mokymo infrastruktūrą vis dar trūksta. Tai rodo, kad PM patrauklumas Lietuvoje išlieka priklausomas nuo regioninių galimybių, darbdavių įsitraukimo, valstybės paramos ir kryptingų strateginių sprendimų (CEDEFOP, 2023; OECD, 2023; STRATA, 2024).

Išanalizavus užsienio šalių patirtį, matyti, kad ekonominiai veiksniai gali reikšmingai stiprinti PM patrauklumą. Tarptautinė patirtis rodo, kad aktyvus darbdavių įsitraukimas, regioninė verslo plėtra ir nuoseklūs politiniai strateginiai sprendimai prisideda prie PM konkurencingo didinimo tarp jaunimo. Lietuvos atveju šių veiksnių poveikis skirtinguose regionuose pasireiškia nevienodai, nes dalis mokinių turi mažesnes tolesnės karjeros ir profesinio pasirinkimo galimybes.

1.3.3. Motyvaciniai veiksniai

Vertinant PM patrauklumą, svarbu atsižvelgti ir į patį mokinį kaip aktyvų sprendimų priėmėją. Mokinio sprendimus renkantis tolesnį mokymosi kelią lemia ne tik socialiniai, kultūriniai ir ekonominiai

veiksniai, bet ir individualūs motyvai, susiję su asmeniniais siekais, vertybėmis bei karjeros vizija. Mokslinėje literatūroje motyvaciniai veiksniai dažniausiai skirstomi į dvi grupes: instrumentinius ir vidinėžius (Ryan ir Deci, 2020). Instrumentinė motyvacija siejama su praktiniais tikslais, tokiais kaip įsidarbinimo galimybės ir finansinis stabilumas. O vidinė motyvacija siejama su saviraiška, asmeniniais interesais ir prasmingos veiklos paieškomis. Šie motyvaciniai veiksniai tiesiogiai veikia PM patrauklumą, nes mokinių pasirinkimai dažnai priklauso nuo to, kokią praktinę ir asmeninę vertę jie mato profesiniame mokyme.

Skirtingų šalių patirtis rodo, kad individualių motyvų raiškai įtakos turi švietimo politikos kryptys, ekonominė aplinka ir visuomenės požiūris į praktinį mokymą. Vokietijoje dažniau dominuoja instrumentiniai motyvai, glaudžiai susiję su dualinio mokymo modeliu. Sistemos patrauklumą čia lemia ne tik ugdymo kokybė, bet ir darbdavių įsitraukimas, užtikrinantis aiškias karjeros galimybes (Deissinger, 2021). Šiuo atveju ekonominiai veiksniai yra neatsiejami nuo kultūrinių veiksmų. Suomijoje ypatingas dėmesys skiriamas mokinių asmeniniams interesams ir individualiems poreikiams. Lankstūs ugdymo modeliai ir individualizuotas mokymas stiprina mokinių motyvaciją ir leidžia programas geriau pritaikyti prie asmeninių jų gebėjimų (Manninen ir kt., 2021). Tuo tarpu Nyderlanduose ankstyva praktinė veikla ir nuoseklus profesinis orientavimas padeda mokiniams PM sėkmingiau susieti su ilgalaikiais karjeros planais (Biemans ir kt., 2024). Taigi tarptautiniame kontekste ryškėja tendencija PM patrauklumą susieti su vidine motyvacija, savirealizacija ir prasmingos karjeros kūrimu.

Lietuvoje instrumentinę motyvaciją stiprina socialinis ir ekonominis neapibrėžtumas. Mokiniai PM traktuoja kaip stabilumo garantą, kuris leidžia per trumpą laiką įgyti praktinį amatą ir greičiau įsitvirtinti darbo rinkoje. Toks pasirinkimas siejamas su asmeninio ir finansinio savarankiškumo poreikiu, kuris instrumentinėje motyvacijoje tampa dominuojančiu veiksmu. STRATA (2024) duomenimis, didesnė dalis mokinių PM renkasi dėl galimybės greičiau įgyti kvalifikaciją ir užsitikrinti pajamas savarankiškam gyvenimui. Mokinių motyvacijai įtakos turi ir gyvenamoji vieta bei regiono ekonominės galimybės. Todėl didmiesčiuose dažniau dominuoja instrumentinė motyvacija, susijusi su palankiomis įsidarbinimo perspektyvomis, o regionuose PM pasirinkimą labiau lemia praktiniai motyvai ir vietos profesijų pasiūla.

Regiono ekonominė situacija ir vietos verslo poreikiai daro tiesioginę įtaką mokinių profesiniams pasirinkimams. Pileičikienė ir kt. (2025), STRATA (2024) ir OECD (2023) analizėse pabrėžiama, kad mokiniai profesijas dažniausiai renkasi atsižvelgdami į vietos verslo specifiką ir regione vyraujančias ūkio šakas. Valstybė, reaguodama į regioninius poreikius, strateginiuose dokumentuose numato šias priemones: PM programų tinklo plėtrą, sektorialių praktinio mokymo centrų modernizavimą ir pameistrystės modelio stiprinimą. Tokiu būdu siekiama užtikrinti vienodą PM prieinamumą, galimybes ir kokybę, nepriklausomai nuo mokinio gyvenamosios vietos. Šias teigiamas nuostatas

permainas patvirtina Pileičikienė ir kt. (2025), pažymėdami, kad daugėja jaunuolių, kurie profesinį mokymąsi renka apgalvodami asmeninius ateities siekius, profesines ir finansines galimybes. Tuo tarpu ŠMSM (2021) duomenys rodo, kad PM dažniau renka tie mokiniai, kurie patiria mokymosi sunkumų bendrojo ugdymo mokyklose, nes praktinis mokymasis jiems tampa suprantamesne ir priimtinesne alternatyva. Galima teigti, kad PM pasirinkimą lemia ne vien mokymosi sunkumai bendrojo ugdymo sistemoje, bet ir praktinių kompetencijų įgijimo galimybės bei aiškesnės karjeros perspektyvos.

Tarptautinių šalių patirtis rodo, kad vidinės motyvacijos stiprinimas yra neatsiejamas nuo individualių karjeros planavimo galimybių. Pavyzdžiui, Suomijoje taikomas individualizuotas mokymosi modelis sudaro galimybes savarankiškai projektuoti savo mokymosi ir karjeros kelią – tokia motyvacija tampa vidine, priešingai, nei primesta sistemos. Lietuvoje pameistrystės modelio stiprinimas tapatinamas su vidinės motyvacijos augimu. Anksti įsitraukdami į darbinę veiklą mokiniai ne tik siekia praktinės naudos ar finansinio savarankiškumo, bet ir pradeda labiau vertinti pasirinktą profesiją bei didžiuotis savo sprendimu.

Apibendrinant galima teigti, kad mokinių sprendimą rinktis PM lemia tiek instrumentiniai, tiek vidiniai motyvai, kuriuos formuoja darbo rinkos poreikiai bei socialiniai, kultūriniai veiksniai. Tarptautinė patirtis rodo, kad sėkmingiausios PM sistemos geba suderinti praktinę naudą su asmenine mokymosi prasme, sudarydamos sąlygas ne tik greičiau įsidarbinti, bet ir kryptingai planuoti savo profesinę ateitį. Pastebima, kad mokiniai vis dažniau PM renka sąmoningai, siekdami suderinti savo interesus su planuojama profesine kryptimi.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo dizainas

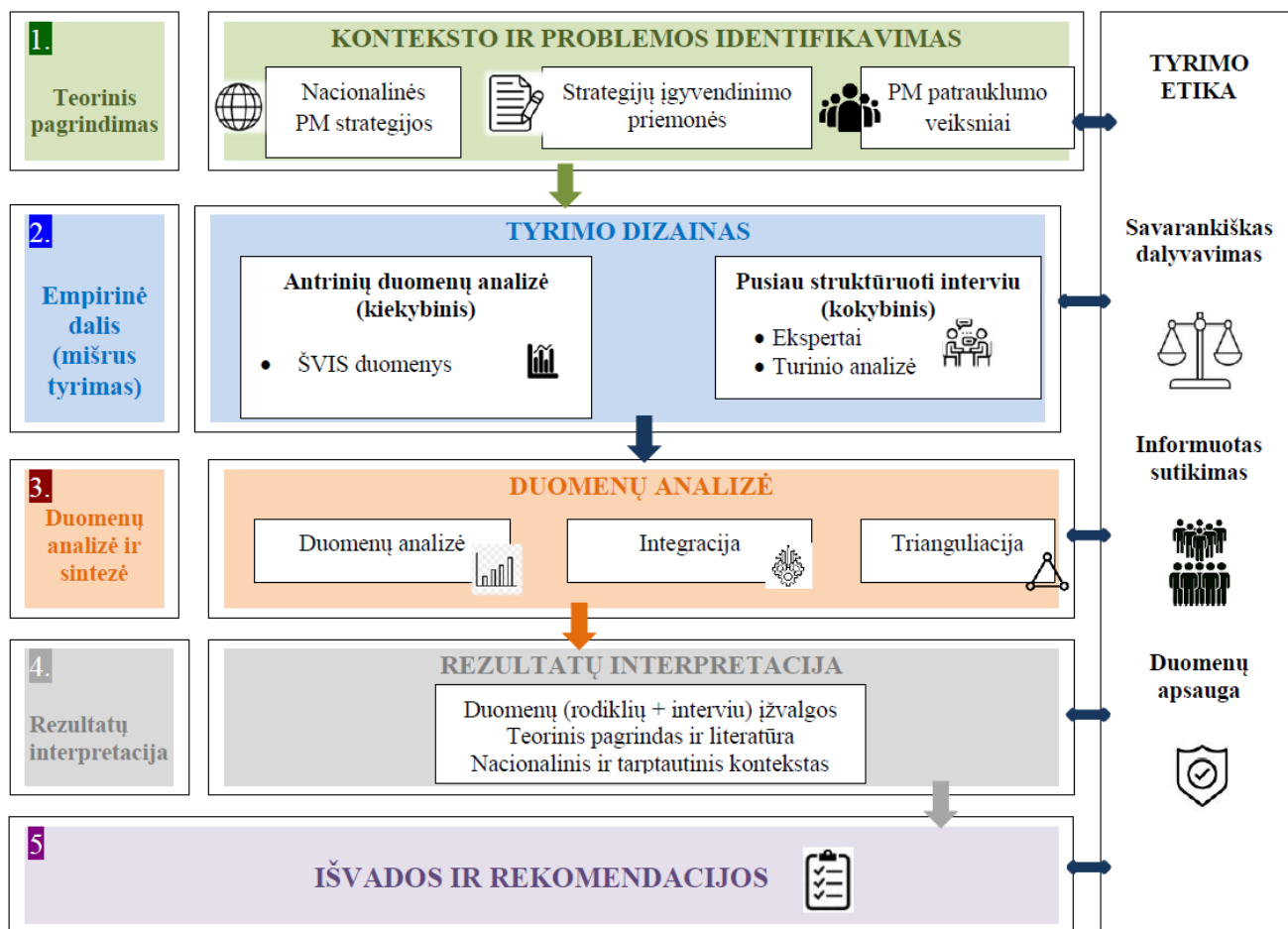
Tyrimo metodologija grindžiama strateginio valdymo, švietimo vadybos ir socialinių tyrimų teorijomis, kurios leidžia nuosekliai analizuoti PM patrauklumą formuojančias strategijas tiek nacionaliniu, tiek instituciniu lygmeniu. Šiuolaikinės vadybos ir viešojo valdymo teorijos pabrėžia duomenimis grįstų sprendimų, socialinių dalininkų įtraukimo ir nuoseklaus rezultatų vertinimo svarbą (Bush, 2020; Fullan, 2021; Kamara, 2024). Tokia teorinė prieiga leidžia vertinti strateginių dokumentų poveikį ir jų įgyvendinimo galimybes PM įstaigose.

Tyrimo analizė grindžiama strateginio valdymo principais: tikslų konkretumu, strateginių priemonių suderinamumu ir rodikliais grįstu vertinimu (Coskun ir Nizaeva, 2023; INTRAC, 2024). Šių principų taikymas PM srityje leidžia atskleisti, kaip nacionaliniu lygmeniu numatytos strateginės nuostatos perkeliama į institucijų praktiką, kokie vadybiniai instrumentai taikomi ir kokią įtaką jie daro mokinių apsisprendimui rinktis PM. Tokiu būdu strateginis valdymas sudaro prielaidas susieti planavimo procesus su praktiniu jų įgyvendinimu.

PM patrauklumo analizė remiasi mokslinių tyrimų išvadomis apie profesinio mokymosi patrauklumą ir socialinę motyvaciją, kas atskleidžia PM pasirinkimą lemiančius veiksniai. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad PM patrauklumą ir mokinių pasirinkimus formuoja kompleksinė socialinių ir kultūrinių veiksmų sąveika. Empiriniai duomenys rodo, kad PM pasirinkimams įtaką daro visuomenėje vyraujančios nuostatos, įsišakniję stereotipai, kultūrinės vertybės bei asmeninė mokinių motyvacija (Reay, 2018; Colley, 2021; Vanderburg ir kt., 2023; Eccles ir Wigfield, 2020; Fogarty ir kt., 2024).

Tyrimas grindžiamas mišriu tyrimo požiūriu, derinant antrinių kiekybinių duomenų analizę ir kokybinį tyrimą. Kiekybinei analizei naudoti Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) statistiniai duomenys, leidžiantys įvertinti PM patrauklumo tendencijas ir strategijų įgyvendinimo rodiklius. Kokybiniam tyrimui taikytas pusiau struktūruoto interviu metodas, padedantis atskleisti profesinių mokyklų socialinių dalininkų požiūrį į strategijų veiksmingumą bei geriau suprasti mokinių pritraukimui taikomas priemones ir patrauklumą lemiančius veiksniai. Šių metodų derinimas sudaro galimybę išsamiai analizuoti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą mokinių pritraukimo į profesines mokyklas kontekste bei prisidėti prie duomenų išsamumo ir tyrimo analitinio pagrįstumo (Creswell ir Creswell, 2018).

Tyrimo loginėje schemoje (žr. 3 pav.) pateikiama tyrimo struktūra, pagrindiniai etapai ir jų tarpusavio ryšiai.

3 pav. Tyrimo loginė schema

Empirinio tyrimo duomenų rinkimo būdai pateikiami 5 lentelėje, kurie apima antrinių duomenų analizės ir pusiau struktūruotų interviu metodus.

5 lentelė. Empirinio tyrimo duomenų rinkimo būdai

Metodas	Aprašas
Antrinių duomenų analizė	Apima Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) 2020-2024 m. statistinius duomenis.
Pusiau struktūruotas interviu	Apima pusiau struktūruotus interviu su socialinių dalininkų atstovais.

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metodologija ir strateginio valdymo teorine prieiga.

Taikytų tyrimo metodų derinimas užtikrina metodologinį nuoseklumą ir kompleksišką PM patrauklumo analizę. Antrinių duomenų analizė leido įvertinti PM patrauklumo tendencijas ir strategijų įgyvendinimo rodiklius, o pusiau struktūruoti interviu padėjo atskleisti socialinių dalininkų požiūrį į strategijų veiksmingumą, jų praktinio įgyvendinimo aspektus ir su tuo susijusias patirtis. Tyrimo patikimumas stiprinamas taikant trianguliacijos principą, kai skirtingi duomenų šaltiniai ir analizės

metodai sudaro galimybę palyginti bei pagrįsti gautus rezultatus (Creswell ir Creswell, 2018; Bryman, 2021).

2.2. Tyrimo imties charakteristikos

Antrinių duomenų analizės imtis. Antrinių duomenų analizės imtį sudarė Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) statistiniai duomenys, atspindintys PM patrauklumo, mokymosi proceso stabilumo ir absolventų integracijos į darbo rinką rodiklius 2020-2024 m. laikotarpiu. Analizei pasirinkti rodikliai, susiję su valstybės finansuojamų vietų užpildymu, mokinių skaičiaus kaita, pameistrystės plėtra, mokymosi nutraukimo tendencijomis ir absolventų įsidarbinimu po PM programų baigimo.

Rodikliai atrinkti vadovaujantis trimis pagrindiniais kriterijais:

1. Aktualumu tyrimo problematikai: rodiklių sąsaja su PM patrauklumu ir mokinių pritraukimo tendencijomis.
2. Duomenų prieinamumu: viešai prieinamų ir palyginamų ŠVIS statistinių duomenų pateikimas 2020-2024 m. laikotarpiu.
3. Informatyvumu: rodiklių tinkamumas vertinti PM sistemos pokyčius, mokymosi stabilumą ir absolventų integracijos tendencijas.

Kokybinio tyrimo imtis. Kokybinio tyrimo metu, atliekant pusiau struktūruotus interviu, taikyta patogioji atrankos strategija. Tai yra, kai tyrėjas pats pasirenka ekspertus, kuriuos nori įtraukti į tyrimą. Rupšienės (2007) teigimu, pusiau struktūruotiems interviu užtenka pasirinkti nuo 5 iki 30 dalyvių. Dalyviai tyrimui buvo atrinkti pagal šiuos kriterijus:

- turintys vadovaujančias, administracines ar ekspertines pareigas PM srityje;
- ne mažesnė nei 3 metų PM valdymo ar įgyvendinimo patirtis;
- bendradarbiavimas su profesinėmis mokyklomis ar dalyvavimas jų strateginiuose procesuose.

Tyrimo etika. Vykdamas pusiau struktūruotus interviu buvo laikomasi Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) išskirtų pagrindinių etikos principų:

- savanorišku dalyvavimu, gerbiant dalyvio teisę priimti sprendimą dėl dalyvavimo tyrime ar atsisakymo jame dalyvauti;
- informuotu sutikimu, užtikrinant, kad dalyvis būtų visapusiškai supažindintas su tyrimo eiga, tikslu ir numatomų duomenų panaudojimu;
- duomenų apsauga, garantuojant visišką tyrimo dalyvio anonimiškumą, konfidencialumą ir tapatybę identifikuojančias detales.

Visi tyrimo dalyviai iš anksto buvo supažindinti su tyrimo tema ir tikslu. Dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas, grindžiamas informuoto sutikimo principu (priedas Nr. 2), ekspertams užtikrinant

teisę bet kuriame etape pasitraukti iš interviu. Siekiant išlaikyti visišką ekspertų anonimiškumą, interviu metu nebuvo renkama jokia asmeninė informacija, kuri leistų tiesiogiai nustatyti asmens tapatybę.

Duomenų analizės ir rezultatų pateikimo dalyje ekspertai identifikuojami naudojant anoniminius kodus (E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7). Tai leidžia užtikrinti konfidencialumą. Dėl didelės duomenų apimties pilni interviu transkriptai (išsklotinės) baigiamajame darbe nepateikiami, tačiau pirminė medžiaga (garso įrašai ir jų tekstinės versijos) yra saugoma tyrėjo iki galutinio darbo gynimo procedūros.

Visi tyrimo metu surinkti duomenys naudojami išskirtinai moksliniais tikslais, laikantis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (1996) bei Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (toliau - BDAR) (Europos Parlamentas, 2016) reikalavimų.

2.3. Tyrimo instrumentų pagrindimas

Kiekybinio tyrimo instrumento pagrindimas. Šioje tyrimo dalyje buvo analizuojami ŠVIS statistiniai duomenys, susiję su PM programų pasirinkimu, valstybės finansuojamų vietų užpildymu, mokinių skaičiaus kaita, mokymosi nutraukimu, pameistrystės plėtra bei absolventų įsidarbinimo rodikliais. Šių rodiklių analizė sudarė prielaidas vertinti PM patrauklumo tendencijas ir nacionalinių strategijų įgyvendinimo praktinį veiksmingumą. ŠVIS duomenų analizė buvo integruojama su kokybinio tyrimo rezultatais, taikant duomenų trianguliacijos principą.

Kokybinio tyrimo instrumento pagrindimas. Remiantis nacionalinių strateginių dokumentų analize, tarptautinėmis ir nacionalinėmis mokslinės literatūros apžvalga bei ŠVIS statistinių duomenų analize buvo parengtas pusiau struktūruoto interviu klausimynas. Klausimynas orientuotas į socialinių dalininkų patirčių ir požiūrio analizę, vertinant nacionalinių ir institucinių strategijų įgyvendinimą, jų veiksmingumą bei poveikį PM patrauklumui ir mokinių pritraukimui. Interviu klausimyną sudarė **8 pagrindiniai klausimai**, suformuluoti pagal tyrimo mokslinę problemą, objektą, tikslą ir uždavinius. Klausimai buvo grupuojami pagal pagrindines tyrimo temas kryptis ir sudaromi taip, kad kiekvienas jų būtų susietas su konkrečiu tyrimo uždaviniu. Tokia klausimyno struktūra užtikrina nuoseklų ir sistemingą duomenų rinkimą. Interviu metu buvo pateikiami papildomi patikslinamieji klausimai, atsižvelgiant į ekspertų patirtį ir atsakymų turinį (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu klausimų pagrindimas

Klausimų grupė	Klausimas	Teorinis pagrindimas	Ryšys su antriniais ŠVIS duomenimis	Indėlis į tyrimo uždavinius
A. Nacionalinių strategijų poveikis	Kokius pagrindinius iššūkius ar spragas pastebite įgyvendinant nacionalines profesinio mokymo politikos kryptis instituciniu lygmeniu?	Atskleidžia neatitikimus tarp strateginių tikslų ir praktinio įgyvendinimo: vadovaujamasi strateginio planavimo ir viešosios politikos	ŠVIS statistiniai duomenys rodo mokinių pasirinkimo, mokymosi nutraukimo ir PM programų užpildymo tendencijas,	Leidžia pagrįsti teiginį apie strategijų įgyvendinimo ribotumą.

Klausimų grupė	Klausimas	Teorinis pagrindimas	Ryšys su antriniais ŠVIS duomenimis	Indėlis į tyrimo uždavinius
		įgyvendinimo prieiga, pabrėžiančia atotrūkį tarp strateginių tikslų ir jų praktinės raiškos instituciniu lygmeniu.	leidžiančias vertinti strategijų įgyvendinimo veiksmingumą praktikoje.	
B. Strategijų įgyvendinimo iššūkiai	Kur matote didžiausią atotrūkį tarp nacionalinių profesinio mokymo strategijų deklaracijų ir realios mokinių pritraukimo praktikos profesinėse mokyklose? Kokie konkretūs pavyzdžiai (mokyklos, nacionalinės ir tarptautinės iniciatyvos/projektai, praktikos) tai atskleidžia?	Nagrinėja strateginį nuoseklumą: viešosios politikos tyrimai pabrėžia, kad strategijų veiksmingumas nuo priklauso nuo įgyvendinimo mechanizmų aiškumo ir institucinių gebėjimų.	ŠVIS rodikliai atskleidžia valstybės finansuojamų vietų užpildymo ir mokinių pasitraukimo iš PM sistemos svyravimus, kurie kelia klausimą apie strategijų praktinį veiksmingumą.	Padedą vertinti strategijų tarpusavio dermę.
C. Bendradarbiavimas su darbdaviais ir partneriais	Vadovaujantis Jūsų patirtimi, kurios bendradarbiavimo su darbdaviais formos profesinėse mokyklose realiai veikia ir leidžia kurti ilgalaikes partnerystes, o kurios išlieka trumpalaikės ar formalaus pobūdžio? Kokie konkretūs profesinių mokyklų pavyzdžiai ar praktikos tai iliustruoja?	Atskleidžia socialinių dalininkų vaidmens svarbą PM patrauklumui: moksliniai tyrimai patvirtina, kad darbdavių įsitraukimas prisideda prie mokymo turinio aktualumo, praktinio rengimo kokybės ir PM patrauklumo didinimo.	ŠVIS duomenys apie pameistrystės plėtrą ir absolventų įsidarbinimo rodiklius padeda pagrįsti darbdavių įsitraukimo reikšmę PM patrauklumui ir praktinio rengimo kokybei. Tai pagrindžia temos aktualumą interviu klausimyne.	Prisideda prie strateginių rekomendacijų formavimo.
D. Komunikacija ir įvaizdis	Kurios komunikacijos priemonės profesinėse mokyklose veiksmingiausios prisideda prie mokinių pritraukimo, o kurios išlieka formalaus ar simbolinio pobūdžio? Ar galėtumėte pateikti konkrečių profesinių mokyklų pavyzdžių (įvardijant mokyklų pavadinimus ar iniciatyvas).	Atskleidžia komunikacijos ir įvaizdžio formavimo reikšmę PM patrauklumui bei nustato veiksmingiausias praktikas: moksliniai tyrimai akcentuoja, kad komunikacijos priemonės, informacijos prieinamumas ir teigiamas PM įvaizdis turi įtakos mokinių pritraukimui.	ŠVIS duomenys apie PM programų pasirinkimo tendencijas ir mokinių skaičiaus kaitą atskleidžia galimus ryšius su mokyklų komunikacija ir mokinių pritraukimu.	Leidžia identifikuoti gerąsias praktikas.
E. Programų turinio atnaujinimas ir inovacijos	Kuriose profesinio mokymo programose ar srityse, Jūsų patirtimi, labiausiai matomas neatitikimas tarp mokymo turinio ir darbo rinkos ar technologinių pokyčių? Kokie konkretūs profesinių mokyklų ar programų pavyzdžiai tai atskleidžia?	Vertina turinio aktualumą: PM kokybės ir atitikties darbo rinkai tyrimai pabrėžia turinio atnaujinimo svarbą strategijų veiksmingumui.	ŠVIS duomenys apie absolventų įsidarbinimą ir programų paklausą leidžia lyginti statistines tendencijas su ekspertų įžvalgomis apie mokymo turinio ir darbo rinkos poreikių neatitikimą.	Sieja programų turinį su patrauklumu.
F.	Kuriose situacijose ar profesinėse mokyklose infrastruktūra realiai	Atskleidžia infrastruktūros indėlį PM patrauklumui: moksliniai	Užpildytų valstybės finansuojamų vietų, pameistrystės	Papildo patrauklumo

Klausimų grupė	Klausimas	Teorinis pagrindimas	Ryšys su antriniais ŠVIS duomenimis	Indėlis į tyrimo uždavinius
Infrastruktūra ir materialieji ištekliai	tampa veiksniais, pritraukiančiais mokinius, o kur, priešingai, riboja šį pasirinkimą? Kokie konkretūs infrastruktūros sprendimai ar trūkumai tai atskleidžia (prašome įvardyti mokyklas ar praktikas)?	tyrimai akcentuoja, kad šiuolaikiška mokymosi aplinka ir technologinė bazė turi įtakos patraukliai mokymosi kokybei.	mokymosi forma bei labai gerai įvertintų kompetencijų ŠVIS rodikliai sudaro prielaidas analizuoti infrastruktūros ir materialųjų išteklių reikšmę PM patrauklumui.	veiksmų analizę.
G. Mokinių pasirinkimus lemiantys veiksniai	Kokie socialiniai, kultūriniai ar motyvaciniai veiksniai, Jūsų manymu, dažniausiai susilpnina nacionalinių ir institucinių strategijų poveikį mokinių sprendimams rinktis profesinį mokymą? Kokiose situacijose, regionuose ar profesinių mokyklų tipuose tai ypač ryšku?	Socialinių ir kultūrinių veiksmų tyrimų įžvalgos patvirtina, kad mokinių pasirinkimus lemia ne tik strategijos, bet ir socialinis kontekstas bei nuostatos.	ŠVIS rodikliai apie valstybės finansuojamų vietų užpildymą regionuose ir pasitraukimą iš PM sistemos papildo mokinių pritraukimo veiksmų analizę.	Papildo patraukumo veiksmų analizę.
H. Strategijų tobulinimas	Jeigu reikėtų įvardyti 1-2 esminius strateginius pokyčius, kurie, Jūsų patirtimi, turėtų didžiausią poveikį mokinių pritraukimui, kokie jie būtų ir kodėl?	Orientuota į strategijų tobulinimą: moksliniai tyrimai pabrėžia strategijų peržiūrėjimo, atnaujinimo ir pritaikymo svarbą.	ŠVIS duomenys rodo, kad esamos tendencijos neleidžia pilnai pasiekti deklaruojamų tikslų, todėl tikslinga identifikuoti galimus strateginius pokyčius ekspertų požiūriu.	Tiesiogiai prisideda prie tyrimo praktinės vertės.

Sudaryta autorės, remiantis teorine literatūros analize, nacionalinių strateginių dokumentų apžvalga, Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) statistinių duomenų analize bei tyrimo metodologija.

Tyrimo organizavimas:

- Dokumentų analizė atlikta 2025 m. spalio mėn. - 2026 m. vasario mėn.
- Kokybinio tyrimo duomenys (pusiau struktūruoti interviu) buvo renkami 2026 m. kovo mėn.

Tyrimas atliktas apklausiant 7 (septynis) ekspertus, sutikusius dalyvauti tyrime.

- Pusiau struktūruoti interviu buvo vykdomi nuotoliniu būdu naudojant „Microsoft Teams“ platformą. Gavus informuotą dalyvių sutikimą, pokalbiai buvo įrašomi ir automatiškai transkribuojami naudojant „Microsoft Teams“ transkripcijos funkciją. Gautos stenogramos buvo peržiūrėtos ir redaguotos tyrėjos, siekiant pašalinti technines klaidas ir pagerinti teksto skaitomumą, nekeičiant ekspertų pasisakymų turinio.

- Dirbtinio intelekto priemonės šiame darbe (o ypač teorinėje dalyje) buvo naudotos ribotai kaip pagalbinis įrankis mokslinių šaltinių informacijos struktūrizavimui ir kalbos redagavimui. Visa pateikta informacija buvo kritiškai įvertinta autorės. Darbe pateikiamos įžvalgos suformuluotos savarankiškai.

3. PROFESINIO MOKYMO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS: RODIKLIŲ IR SOCIALINIŲ DALININKŲ IŽVALGŲ ANALIZĖ

3.1. Profesinio mokymo proceso ir patrauklumo rodiklių analizė (ŠVIS duomenimis)

3.1.1. PM patrauklumo ir prieinamumo rodikliai

PM patrauklumas ir prieinamumas vertinamas vadovaujantis oficialiais Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) 2020-2024 m. duomenimis, atspindinčiais mokinių pasirinkimą ir jų įsitraukimą į skirtingas mokymosi formas. Šiame poskyryje analizuojami du rodikliai – užpildytų valstybės finansuojamų PM vietų dalis ir pameistrystės forma besimokančių mokinių dalis. Abu rodikliai leidžia įvertinti, kiek PM yra patrauklus mokiniams ir kaip sėkmingai sistema prisitaiko prie darbo rinkos poreikių. Užpildytų valstybės finansuojamų vietų rodiklis laikomas vienu pagrindinių PM patrauklumo kriterijumi, nes jis tiesiogiai atspindi mokinių pasirinkimą ir paklausą valstybės finansuojamoms PM programoms. Analizuojamu laikotarpiu šis rodiklis pasižymėjo tam tikrais svyravimais. 2020-2023 m. užpildytų valstybės finansuojamų vietų rodiklis viršijo 100 proc., o aukščiausia reikšmė fiksuota 2022 m. (106,48 proc.). Tai rodo, kad nagrinėjamu laikotarpiu PM buvo paklausus, o kai kuriais metais stojančiųjų skaičius net viršijo planuotą valstybės finansuojamų vietų skaičių. Šis rezultatas gali būti siejami su palankia darbo rinkos situacija profesines kvalifikacijas įgijusiems absolventams. Vis dėlto 2024 metais fiksuojamas rodiklio sumažėjimas (iki 90,04 proc.) rodo mažėjančią mokinių susidomėjimą. Tai leidžia daryti išvadą, kad vien strateginių tikslų nepakanka siekiant užtikrinti stabilų stojančiųjų į profesines mokyklas skaičių. Siekiant didinti PM patrauklumą ir pritraukti daugiau mokinių, nepakanka vien sisteminių sprendimų, tokių kaip finansavimo didinimas, programų plėtra ar infrastruktūros gerinimas. Ne mažiau svarbu stiprinti komunikaciją, profesinio orientavimo veiklas ir bendradarbiavimą su darbdaviais. Toks kompleksinis požiūris būtinas, nes mokinių apsisprendimą rinktis PM lemia ekonominių, socialinių ir motyvacinių veiksnių visuma.

Vertinant PM sistemos kryptingumą, svarbus rodiklis yra mokinių dalis, besimokančių pameistrystės forma, atspindintis sistemos orientaciją į praktinį rengimą ir bendradarbiavimą su darbdaviais. Šis rodiklis svarbus vertinant ne tik PM patrauklumą, bet ir jo sąsajas su darbo rinka. 2020-2021 m. pameistrystės forma besimokančių mokinių dalis išliko stabili ir siekė apie 11 proc. Nuo 2022 m. stebimas rodiklio augimas, kuris 2023 m. siekė 18,88 proc. Šie pokyčiai leidžia teigti, kad pameistrystė ir darbdavių įsitraukimas palaipsniui stiprėjo, didindami praktinio mokymo patrauklumą. Vis dėlto 2024 m. pameistrystės rodiklio sumažėjimas iki 15,78 proc. leidžia manyti, kad ši mokymosi forma išlieka jautri struktūriniais ir organizaciniais veiksniams, tokiems kaip kintanti ekonominė

aplinka, darbdavių motyvacijos svyravimai ar administraciniai sunkumai organizuojant mokymą. Tai atskleidžia poreikį stiprinti institucinius sprendimus, užtikrinant stabilesnę pameistrystės vietų pasiūlą net ir kintančiomis rinkos sąlygomis. Nepaisant šių svyravimų, pameistrystė išlieka viena veiksmingiausių PM patrauklumą didinančių priemonių, ypač mokiniams, siekiantiems greitesnės integracijos į darbo rinką. Kaip matyti 7 lentelėje, 2020-2023 m. užpildytų valstybės finansuojamų vietų rodiklis viršijo 100 proc., tačiau 2024 m. jau pastebimas stojančiųjų srauto sumažėjimas. Vertinant šiuos rodiklius, pameistrystės forma besimokančiųjų dalis (15,78 proc.) išlieka viena pagrindinių PM sistemos stabilumą palaikančių veiksnių. Tai rodo, kad praktinis mokymas išlieka gana aktualus net mažėjant bendram priimtų mokinių skaičiui.

7 lentelė. Užpildytų valstybės finansuojamų vietų ir pameistrystės mokymosi forma rodikliai (2020-2024 m.)

Rodikliai/ metai	Užpildytų valstybės finansuojamų PM vietų dalis, proc.	Pameistrystės forma besimokančiųjų mokinių dalis, proc.
2020	104,46	11,0
2021	102,73	10,80
2022	106,48	13,45
2023	104,12	18,88
2024	90,04	15,78

Sudaryta autorės remiantis ŠVIS duomenimis.

Analizuojant 2020-2024 m. duomenis matyti, kad valstybės finansuojamų PM vietų užpildymas iki 2023 m. viršijo 100 proc., o tai rodo aukštą paklausą ir aktyvų stojančiųjų įsitraukimą. 2024 m. fiksuojamas rodiklio sumažėjimas iki 90 proc. atskleidžia mažėjantį mokinių susidomėjimą PM. Taip pat pastebima, kad iki 2023 m. didėjo pameistrystės forma besimokančiųjų mokinių dalis. Tai rodo stiprėjantį praktinio mokymo vaidmenį ir augantį didelį darbdavių įsitraukimą. Vis dėlto 2024 m. pameistrystės forma besimokančiųjų mokinių dalis sumažėjo. Tai leidžia daryti išvadą, kad pameistrystės plėtra išlieka nepakankamai išplėtotą ir jautri išoriniams veiksniams.

ŠVIS duomenų analizė rodo, kad 2020-2024 m. PM patrauklumo rodikliai kito netolygiai. Iki 2023 m. didėjo valstybės finansuojamų vietų užpildymo ir pameistrystės forma besimokančiųjų rodikliai, kurie rodė augantį mokinių susidomėjimą PM ir stiprėjantį praktinio mokymo vaidmenį. 2024 m. užfiksuotas mažėjimas ir aukštas PM programų nebaigusiųjų skaičius atskleidžia galimas patrauklumo problemas. Tai leidžia teigti, kad PM patrauklumą vis dar riboja ne tik stojančiųjų pritraukimo, bet ir mokinių išlaikymo sistemoje problemos.

3.1.2. Mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliai

PM patrauklumas ilgalaikėje perspektyvoje priklauso ne tik nuo mokinių sprendimo pasirinkti PM, bet ir nuo jų gebėjimo išlikti sistemoje bei pasiekti apčiuopiamų mokymosi rezultatų. Todėl šiame poskyryje analizuojami mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliai, leidžia įvertinti, ar PM atitinka mokinių lūkesčius ir sudaro galimybes sėkmingam mokymosi procesui. Analizė grindžiama dviem rodikliais: nebaigusią formaliojo PM programų asmenų dalimi ir aukštais mokymosi pasiekimais (8-10 balų) įvertintų mokinių dalimi.

Nebaigusią formaliojo PM programų asmenų dalis laikoma vienu jautriausių mokymosi proceso stabilumo rodiklių, nes ji atspindi ne tik individualius mokinių sprendimus, bet ir platesnius sistemos veikimo aspektus. Aukštas mokslų nebaigusiujų rodiklis dažnai siejamas su netinkamu pradinio profesijos pasirinkimu, motyvacijos stoka, mokymosi turinio neatitikimu lūkesčiams ar nepakankama institucinė parama besimokantiems. Analizuojamu laikotarpiu (2020-2024 m.) šis rodiklis Lietuvoje išliko gana aukštas ir iki 2023 m. pasižymėjo augimo tendencija – nuo 36,20 proc. iki 42,85 proc. Tai leidžia teigti, kad daliai mokinių PM ne visuomet tampa tvariu ir sėkmingu mokymosi pasirinkimu.

Empiriniai duomenys dera su teorinėje darbo dalyje analizuotomis išvalgomis, kuriose pabrėžiama, kad PM patrauklumą silpnina ne tik išoriniai įvaidžiai, bet ir vidiniai sistemos aspektai: mokymosi turinio struktūra, besimokančiųjų palaikymo priemonės ir karjeros orientavimo kokybė. Tarptautiniuose tyrimuose (OECD, 2023; CEDEFOP, 2023; STRATA, 2024) pažymima, kad aukšti mokymosi programų nebaigusiujų rodikliai atskleidžia struktūrinį neatitikimą tarp mokinių lūkesčių ir realios mokymosi patirties. Ilgainiui tai gali neigiamai veikti bendrą PM sistemos patrauklumą.

Mokymosi proceso kokybė empiriškai vertinama pagal besimokančiųjų pasiekimus, todėl aukštais įvertinimais (8-10 balų) baigusią mokinių dalis laikoma svarbiu PM rezultatyvumo rodikliu. Šis rodiklis leidžia įvertinti, ar mokymosi procesas sudaro sąlygas siekti aukštų profesinių rezultatų. Analizuojamu laikotarpiu šio rodiklio dinamika Lietuvoje pasižymėjo nuosekliu augimu, o tai atskleidžia gerėjančią ugdymo proceso kokybę bei didėjančių mokinių įsitraukimą. Aukštais balais (8-10) įvertintų mokinių dalis padidėjo nuo 61,97 proc. (2020 m.) iki 83 proc. (2024 m.). Tokia tendencija rodo gerėjančią mokymosi rezultatų kokybę ir leidžia teigti, kad daliai mokinių PM sudaro palankias sąlygas sėkmingam kompetencijų ugdymui. Vis dėlto šie rodikliai neleidžia visapusiškai įvertinti mokymosi patrauklumą ir mokinių motyvaciją šiame kontekste. Teorinėje dalyje akcentuojama, kad aukšti mokymosi pasiekimai savaime neužtikrina sistemos patrauklumo, jei reikšminga dalis mokinių nepasiekia programos pabaigos. Empiriniai duomenys atskleidžia tam tikrą prieštaravimą: gerėjant mokymosi rezultatams, nebaigusiujų dalis išlieka didelė. Tai leidžia manyti, kad PM sistemoje egzistuoja skirtingos mokinių grupės, kai viena dalis sėkmingai įsitraukia ir pasiekia aukštus rezultatus, kita susiduria su sunkumais dar ankstyvame mokymosi etape. Kaip matyti 8 lentelėje, 2020-2024 m.

laikotarpiu nebaigusių formaliojo PM programų asmenų dalis išliko aukšta, tuo tarpu aukštais įvertinimais įvertintų mokinių dalis nuosekliai augo.

8 lentelė. Proceso stabilumo ir kokybės rodikliai (2020-2024 m.)

Rodikliai/ metai	Nebaigusių formaliojo PM programų mokinių dalis, proc.	Mokinių dalis, proc., kurių kompetencijos įvertintos „gerai“ (8 balai), „labai gerai“ (9 balai) ir „puikiai“ (10 balų)
2020	33,46	61,97
2021	32,76	65,88
2022	36,36	82,94
2023	42,85	81,03
2024	36,20	83,34

Sudaryta autorės remiantis ŠVIS duomenimis.

2020-2024 m. laikotarpiu, matoma, kad mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliai Lietuvoje kito nevienodai. Nebaigusių PM programų mokinių dalis išlieka aukšta. Šis rodiklis turėjo iki 2023 m. didėjimo tendenciją, tačiau 2024 m. šis rodiklis sumažėjo iki 36,20 proc. Tai rodo, kad mokiniai susiduria su sunkumais išlikti mokymo procese. Šiuo laikotarpiu nuosekliai didėjo ir aukštais įvertinimais mokymąsi baigusių mokinių dalis. Tačiau šios tendencijos rodo, kad daliai mokinių vis dar pritrūksta papildomo palaikymo mokymosi metu. Duomenys atskleidžia, kad mokymosi proceso stabilumas išlieka viena pagrindinių PM sistemos problemų: nors mokymosi rezultatai gerėja, tačiau išlieka gana aukštas mokinių pasitraukimo lygis iš PM sistemos.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliai atskleidžia netolygią PM situaciją Lietuvoje. Viena vertus, auganti aukštais įvertinimais mokymąsi baigusių mokinių dalis rodo gerėjančią mokymosi kokybę. Kita vertus, išliekantis aukštas nebaigusių mokslų rodiklis rodo, kad sistema ne visiems besimokantiejiems sudaro sąlygas sėkmingai baigti programas. Tai leidžia teigti, kad PM patrauklumas priklauso ne tik nuo ugdymo kokybės, bet ir nuo sistemos gebėjimo užtikrinti mokinių įsitraukimą bei išlikimą mokymosi metu. Šie rodikliai tampa svarbiu kriterijumi vertinant nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumą. Teorinėje dalyje išsakyta įžvalga patvirtina, kad PM patrauklumui svarbūs ne tik motyvaciniai veiksniai, bet ir pačių institucijų vykdomos mokinių pritraukimo ir išlaikymo PM sistemoje priemonės.

3.1.3. Absolventų integracijos į darbo rinką rodikliai

Absolventų integracija į darbo rinką laikoma vienu svarbiausių PM sistemos rezultatyvumo rodiklių. Šiame poskyryje analizuojamas absolventų, dirbusių šestą mėnesį po formaliojo PM programos baigimo, rodiklis, leidžiantis įvertinti, ar PM sudaro realias galimybes sėkmingam įsidarbinimui.

Analizuojamu 2020-2024 m. laikotarpiu absolventų įsidarbinimo rodiklis Lietuvoje demonstravo nuosekliai augimo tendenciją. Jei 2020 m. šestą mėnesį po PM programos baigimo dirbo

67,59 proc. absolventų, tai 2024 m. šis rodiklis padidėjo iki 76,76 proc. Tokie svyravimai rodo, kad PM išlieka glaudžiai susijęs su darbo rinka ir daugeliui absolventų sudaro galimybes greitai įsidarbinti. Šie duomenys dera su teorinėje darbo dalyje aptartomis išvalgomis, kuriose pabrėžiama, kad PM patrauklumą stiprina aiškos įsidarbinimo perspektyvos ir praktinių kompetencijų atitiktis darbo rinkos poreikiams. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad įsidarbinimo galimybės dažnai tampa vienu svarbiausių profesinio mokymosi pasirinkimo veiksnio, ypač, kai aukštojo mokslo vertė siejama su ilgesniu mokymosi laikotarpiu (OECD, 2023; CEDEFOP, 2023). Vis dėlto absolventų integracijos rodiklį reikėtų vertinti kompleksiskai. Didėjanti įsidarbinusiųjų dalis rodo teigiamą PM poveikį, tačiau neatskleidžia, ar darbo vietos atitinka įgytą kvalifikaciją, ir ar yra stabilios ir sudaro profesinio augimo galimybes. Todėl PM patrauklumas siejamas ne tik su įsidarbinimo faktu, bet ir su darbo sąlygomis bei karjeros perspektyvomis. Atsižvelgiant į tai, absolventų įsidarbinimo rodiklis vertinamas kaip svarbi, tačiau ne vienintelė PM sėkmės sąlyga. 9 lentelėje pateikiami duomenys apie absolventus, įsidarbinusius po PM programos baigimo.

9 lentelė. Absolventų, dirbusių šeštą mėnesį po formaliojo PM programos baigimo rodikliai (2020-2024 m.)

Rodikliai/ metai	Užpildytų valstybės finansuojamų PM vietų dalis, proc.	Absolventų, dirbusių šeštą mėnesį po formaliojo PM programos baigimo, dalis, proc.
2020	104,46	67,59
2021	102,73	74,43
2022	106,48	73,12
2023	104,12	74,19
2024	90,04	76,76

Sudaryta autorės remiantis ŠVIS duomenimis.

Analizuojant 2020-2024 m. laikotarpio duomenis, matyti, kad absolventų, dirbusių šeštą mėnesį po PM programos baigimo, dalis Lietuvoje pasižymėjo augimu. 2020 m. šis rodiklis siekė daugiau kaip 67 proc., o 2024 m. padidėjo apytiksliai iki 77 proc. Tai rodo gerėjančias absolventų integracijos į darbo rinką galimybes. Tuo pačiu laikotarpiu valstybės finansuojamų PM vietų užpildymas iki 2024 m. viršijo 100 proc., o tai rodo aukštą stojančiųjų aktyvumą. Tačiau 2024 m. šio rodiklio sumažėjimas iki 90,04 proc. rodo, kad geri įsidarbinimo rezultatai savaime neužtikrina didesnio PM patrauklumo stojantiejiems.

Apibendrinant galima teigti, kad PM suteikia galimybes greičiau įgyti profesinę kvalifikaciją ir lengviau įsitvirtinti darbo rinkoje. Aukštas valstybės finansuojamų vietų užpildymas rodo, kad šią mokymosi kryptį renkasi jaunuoliai, kurie turi aiškias karjeros perspektyvas. Tačiau mokinių pasitraukimo iš PM sistemos rodikliai atskleidžia, kad dalis besimokančiųjų nebaigia mokymosi dėl asmeninių priežasčių, motyvacijos stokos ar kitų veiksnių. Tai leidžia teigti, kad PM patrauklumą lemia ne tik įsidarbinimo galimybės, bet ir motyvaciniai veiksniai, mokymosi aplinka bei sistemos gebėjimas užtikrinti sėkmingą programos baigimą.

3.2. Nacionalinių profesinio mokymo strategijų įgyvendinimo vertinimas socialinių dalininkų požiūriu

3.2.1. Kokybinio tyrimo ekspertų charakteristikos

Tyrime dalyvavo septyni ekspertai, turinys ilgametę profesinę patirtį PM švietimo srityje.

1 ekspertas – vadovas, darbdavių asociacijos atstovas, turintis PM vertinimo, audito ir bendradarbiavimo su PM įstaigomis patirties įvairiuose regionuose.

2 ekspertas – asociacijos projektų vadovas, darbdavių asociacijos (inžinerinės ir technologijų pramonės sektoriaus) atstovas, turintis praktinės patirties bendradarbiaujant su kolegomis, PM įstaigomis, dalyvaujantis projektinėse veiklose ir vertinantis PM atitikimą darbo rinkos poreikiams.

3 ekspertas – asociacijos prezidentas, turintis ilgametę praktinę patirtį PM strategijų įgyvendinimo, mokymo proceso organizavimo bei partnerystės su socialiniais partneriais plėtojimo srityje.

4 ekspertas – asociacijos tarybos pirmininkas, PM įstaigos vadovas, turintis ilgametę vadybinę patirtį institucinio valdymo, strategijų planavimo, įgyvendinimo, mokymo proceso organizavimo ir bendradarbiavimo su socialiniais partneriais srityje.

5 ekspertas – asociacijos viceprezidentas, turintis ilgametės, praktinės patirties planuojant ir įgyvendinant PM strategijas, organizuojant mokymo procesą ir bendradarbiaujant su socialiniais partneriais.

6 ekspertas – ŠMSM PM skyriaus vyriausiasis specialistas, turintis PM politikos formavimo ir įgyvendinimo patirties.

7 ekspertas – Mokymosi visą gyvenimą departamento direktorius, turintis ilgametę patirtį švietimo politikos, PM ir mokymosi visą gyvenimą strategijų formavimo ir įgyvendinimo srityse.

3.2.2. Turinio (content) analizė

Interviu duomenys buvo analizuojami taikant kokybinę turinio (content) analizę. Interviu įrašai buvo transkribuojami, ekspertų atsakymai – analizuojami. Turinio analizės metu buvo sistemingai grupuojami tyrimo duomenys. Remiantis tyrimo klausimais ir empirine medžiaga buvo identifikuojamos platesnės 8 pagrindinės analizės temos. Kiekviena tema buvo suskaidyta į reikšmingas ir konkrečias kategorijas, o šios į dar smulkesnius analizės vienetus – subkategorijas, taip užtikrinant duomenų interpretacijos gilumą. Tokiu būdu siekta atskleisti ekspertų požiūrį į nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumą, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas. Atliktos turinio analizės metu iš viso buvo identifikuojamos 7 pagrindinės temos, 22 kategorijos ir 50 subkategorijų, kurios sudarė pagrindą tolimesnei interpretacinei duomenų analizei ir rezultatų apibendrinimui.

Pusiau struktūruotų interviu duomenų turinio analizės schema atspindi pagrindines temas, kategorijas ir subkategorijas, kurios buvo identifikuotos analizuojant ekspertų interviu duomenis. Schema leidžia struktūruotai atskleisti ekspertų požiūrį į nacionalinių PM strategijų įgyvendinimo veiksmingumą bei mokinių pritraukimą į profesines mokyklas.

4 pav. Pusiau struktūruotų interviu duomenų turinio (content) analizės schema

Tema: Nacionalinių strategijų poveikis

Siekiant įvertinti nacionalinių PM strategijų poveikį, ekspertams buvo užduotas klausimas apie pagrindinius iššūkius ir spragas, su kuriomis susiduriama įgyvendinant šias strategijas. Tyrimo metu buvo išskirtos trys pagrindinės kategorijos: strategijų ir praktikos neatitikimas, regioniniai netolygumai, sisteminis prieštaravimas ir 7 subkategorijos. Pirmoji kategorija - *strategijų ir praktikos neatitikimas* - apėmė projektinio įgyvendinimo, deklaratyvių tikslų, rodiklių nerealistiškumo, priklausomybė nuo finansavimo subkategorijas. Ekspertų teigimu, nacionaliniuose dokumentuose numatyti deklaratyvūs tikslai neturi aiškių įgyvendinimo mechanizmų. Taip pat išryškėjo projektinio įgyvendinimo problema, kuri rodo, kad sistema priklauso nuo trumpalaikio finansavimo. Nacionalinėse strategijose rodikliai yra sunkiai įgyvendinami, nes nėra aiškių gairių. Antroji kategorija – *regioniniai netolygumai* - apėmė skirtingų institucijų pajėgumų ir strategijų nepritaikymo regionams subkategorijas. Skirtinguose regionuose PM institucijų galimybės yra nevienodos, reikalaujančios didelį dėmesį skirti regionams, papildomiems resursams. Paskutinė kategorija - *sisteminis prieštaravimas*. Šioje kategorijoje išryškėjo

atotrūkis tarp nacionalinių strategijų deklaracijų ir realios mokinių pritraukimo praktikos. Ekspertų teigimu, strategijose numatomi ambicingi tikslai, tačiau realybėje jų įgyvendinimas susiduria su organizaciniais ir instituciniais sunkumais. Apibendrinant galima teigti, kad PM strategijų įgyvendinimą riboja tiek instituciniai, tiek kultūriniai veiksniai. Ekspertų pagrindinės išvalgos pateikiamos 10 lentelėje.

10 lentelė. Nacionaliniai PM strategijų įgyvendinimo iššūkiai

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Strategijų ir praktikos neatitikimas	Projektinis įgyvendinimas	„Dauguma pokyčių įgyvendinami per ES projektus, tačiau toks modelis neužtikrina ilgalaikio sisteminio tęstinumo.“	E1
		„Strategijų įgyvendinimas Lietuvoje stipriai priklauso nuo išorinio Europos Sąjungos finansavimo.“	E4
		„Pameistrystės plėtra dar nepasiekia nustatytų tikslų, nes trūksta įgyvendinimo pajėgumų ir darbdavių paskatų.“	E5
	Deklaratyvūs tikslai	„Strateginiai tikslai yra aiškiai suformuluoti, tačiau jų įgyvendinimas dažnai prasilenkia su praktika.“	E2
		„Strateginiuose dokumentuose numatomos kryptys dažnai yra ambicingos, tačiau jų įgyvendinimui trūksta aiškių metodikų ir vieningos sistemos.“	E3
		„Strateginis siekinys egzistuoja, bet ne visada sukuriamas konkretus įgyvendinimo mechanizmas.“	E7
		„Ne visuomet aišku, kokiomis priemonėmis siekis turi būti įgyvendinamas.“	E7
	Rodiklių nerealistiškumas	„Ambicingi tikslai ne visada pagrįsti realiomis galimybėmis.“	E7
		„Nacionaliniai planavimo dokumentai ambicingai kelia pameistrystės tikslus iki 2030 m., tačiau reali pameistrystės dalis dar nepasiekia nustatytų tikslų.“	E5
		„Strateginiai tikslai yra aiškiai suformuluoti, tačiau jų įgyvendinimas dažnai prasilenkia su praktika.“	E2
		„Strateginiuose dokumentuose numatomos kryptys dažnai yra ambicingos, tačiau jų įgyvendinimui trūksta aiškių metodikų, gairių ir vieningos sistemos.“	E3
		„Strategijose akcentuojamas darbo rinkos poreikių atliepimas, tačiau praktikoje mokyklos neturi pakankamų resursų greitai atnaujinti nei infrastruktūros, nei programų.“	E4
	Priklausomybė nuo finansavimo	„Strategijų įgyvendinimas stipriai priklauso nuo ES finansavimo“.	E4
		„Dauguma pokyčių ir iniciatyvų įgyvendinami per Europos Sąjungos projektus, tačiau toks modelis nesukuria ilgalaikio sisteminio tęstinumo.“	E1
		„Tokios investicijos dažniausiai galimos tik gavus Europos Sąjungos finansavimą, todėl procesai tampa priklausomi nuo projektinių ciklų, o ne realių darbo rinkos poreikių. Strategijų įgyvendinimas Lietuvoje stipriai priklauso nuo išorinio Europos Sąjungos finansavimo, o ne nuo stabilios nacionalinės politikos.“ „Pameistrystės plėtra dar nepasiekia nustatytų tikslų, nes trūksta įgyvendinimo pajėgumų ir darbdavių paskatų.“	E4
	Skirtingi institucijų pajėgumai	„Didmiesčių ir regionų mokyklų galimybės labai skiriasi, <...> daugiau dėmesio reikėtų skirti būtent regionams.“ „<...> strategiškai prisidedant prie regiono profesinio mokymo poreikių išlieka ribotas.“	E1

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Regioniniai netolygumai		„Yra gabių jaunuolių, kurie dėl finansinių priežasčių negali išvažiuoti mokytis į kitą miestą. Todėl regionų profesinių mokyklų stiprinimas yra labai svarbus.“	
		Ryškūs regioniniai skirtumai: vienos strategijos nėra tinkamai pritaikytos regionų situacijai, ypač atsižvelgiant į mažėjantį mokinių skaičių.“	E2
		„<...> tuo tarpu regioninėse mokyklose infrastruktūra išlieka silpnė.“	E5
		„Tokios investicijos dažniausiai galimos tik gavus Europos Sąjungos finansavimą.“	E4
	Strategijų nepritaikymas regionams	„<...> strategijose akcentuojamas darbo rinkos poreikių atliepimas, tačiau praktikoje mokyklos neturi pakankamų resursų greitai atnaujinti nei infrastruktūros, nei programų. Profesinės mokyklos nebegali orientuotis tik į savo regiono darbo rinką.	E4
		„Regionuose praktikos vietų pasiūla ir mokinių įtraukimas yra nevienodi.“	E5
		„Vieningos strategijos ne visuomet užtikrina efektyvų įgyvendinimą regionuose. Ryškūs regioniniai skirtumai: vienos strategijos nėra tinkamai pritaikytos regionų situacijai, ypač atsižvelgiant į mažėjantį mokinių skaičių.“	E2
Sisteminis prieštaravimas	Politikos nesuderinamumas	„Strategijų įgyvendinimas Lietuvoje stipriai priklauso nuo išorinio (ES) finansavimo, o ne nuo stabilios nacionalinės politikos.“	E2
		„Atotrūkis tarp nacionalinių strategijų deklaracijų ir realios mokinių pritraukimo praktikos...“	E4
		„Strategijose pabrėžiama, kad profesinis mokymas turi būti glaudžiai susietas su darbo rinkos poreikiais. Realybėje <...>.“	E5
		„Strategijose stipriname profesinį mokymą, bet sprendimais judame priešinga kryptimi. Strateginis siekinys egzistuoja, bet ne visada sukuriamas konkretus įgyvendinimo mechanizmas.“	E7

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Strategijų įgyvendinimo iššūkiai

Siekiant atskleisti nacionalinių PM strategijų deklaracijų ir realios mokinių pritraukimo praktikos atotrūkį, ekspertams buvo pateiktas klausimas apie esmines šios srities problemas bei pavyzdžius. Analizės metu buvo identifikuojamos pagrindinės problemų kryptis, susijusios su strategijų įgyvendinimo, administraciniais, organizaciniais, finansiniais ir žmogiškųjų išteklių aspektais. Išskirtos keturios pagrindinės kategorijos: strateginio valdymo problemos, programų įgyvendinimo iššūkiai, žmogiškieji ištekliai ir struktūriniai pokyčiai. Šios kategorijos atkleidė pagrindinius struktūrinius trikdžius, ribojančius strategijų įgyvendinimo efektyvumą. Pirmoji kategorija – *strateginio valdymo problema* – apėmė administracinės naštos ir centralizacijos subkategorijas. Strateginiuose dokumentuose numatytos kryptys yra centralizuotos, tačiau mokymo įstaigoms trūksta aiškumo kaip praktiškai įgyvendinti priemones. Antroji kategorija – *programų įgyvendinimo iššūkiai* - apėmė lėto reagavimo, neatitikimo darbo rinkai ir sistemos intertiškumo problemos subkategorijas. Analizė parodė, kad PM sistema nepakankamai greitai prisitaiko prie darbo rinkos pokyčių. Taip pat programų

atnaujinimo problemos riboja PM aktualumą. Trečioji kategorija – *žmogiškųjų išteklių problemos* – apėmė mokytojų kompetencijų ir motyvacijos stokos subkategorijas. Šioje kategorijoje atsiskleidė kvalifikuotų specialistų trūkumo problema ir ribotos galimybės tobulėti. Ketvirtoji kategorija – *struktūriniai pokyčiai* – apėmė mokyklų tinklo reformos ir institucijų jungimo subkategorijas. Glaudesnis bendrojo ugdymo ir PM institucijų bendradarbiavimas prisideda prie PM prieinamumo ir mokinių pasirinkimo rinktis šią kryptį. Ekspertų įžvalgos rodo sisteminių atotrūkį tarp nacionalinių lygmeniu formuojamų strateginių dokumentų ir jų praktinio įgyvendinimo PM institucijose. Analizės metu išryškėja ne tik struktūriniai, bet ir procesiniai trikdžiai, kurie riboja strategijų efektyvumą realioje aplinkoje. Ekspertų įžvalgos pateiktos 11 lentelėje.

11 lentelė. Atotrūkiai tarp nacionalinių strategijų ir mokinių pritraukimo praktikos

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Strateginio valdymo problemos	Administracinė našta	„Mokyklos labai daug laiko skiria ataskaitoms.“	E1
		„Ne visuomet aišku, kokiomis priemonėmis siekis turi būti įgyvendinamas.“	E7
	Centralizacija	„Reformos įgyvendinamos centralizuotai, nepakankamai įtraukiant mokyklas. Vieningos strategijos ne visuomet užtikrina efektyvų įgyvendinimą regionuose.“	E2
		„Strateginiuose dokumentuose numatomos kryptys dažnai yra ambicingos, tačiau jų įgyvendinimui trūksta aiškių metodikų ir vieningos sistemos.“	E3
	Kokybės vertinimo formalumas	„Vertinimo sistemos orientuojasi į formalius rodiklius.“	E6
		„Strateginis siekinys egzistuoja, bet ne visada sukuriamas konkretus įgyvendinimo mechanizmas.“	E7
	Priemonių neapibrėžtumas	„Strateginiuose dokumentuose numatomos kryptys dažnai yra ambicingos, tačiau jų įgyvendinimui trūksta aiškių metodikų ir vieningos sistemos.“	E3
		„Ne visuomet aišku, kokiomis priemonėmis siekis turi būti įgyvendinamas.“	E7
		„Strateginiai tikslai yra aiškiai suformuluoti, tačiau jų įgyvendinimas dažnai prasilenkia su praktika.“	E2
Programų įgyvendinimo iššūkiai	Lėtas reagavimas	„Dar viena spraga - lėtas programų atnaujinimas. Darbdaviai ne visada supranta kvalifikacijų lygius, programų logiką, kompetencijų aprašus, <...>.“	E1
		„Sistema ne visada reaguoja į pokyčius pakankamai greitai.“	E7
		„Programų rengimas trunka kelerius metus, todėl jos neišvengiamai atsilieka nuo technologinės pažangos.“	E4
		„Programų rengimas gali užtrukti iki ketverių metų. Technologinė pažanga vyksta greičiau nei programų atnaujinimas.“	E2
		„Vienas svarbiausių aspektų - profesinio mokymo programų atnaujinimas. Mokyklos neretai išlaiko senas, anksčiau paklausias programas, tikėdamos, kad jų poreikis sugrįš, vietoje to, kad aktyviau kurtų naujas, su darbo rinka susietas programas.“	E3
	Neatitiktis darbo rinkai	„Mokymo turinys ne visada atitinka darbo rinkos poreikius.“	E3
		„Strategijose akcentuojamas darbo rinkos poreikių atliepimas, tačiau praktikoje mokyklos neturi pakankamų resursų greitai atnaujinti nei infrastruktūros, nei programų.“	E4

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
		„Ryščiausios neatitiktys pastebimos skaitmenizacijos Industry 4.0 srityse.“	E5
		„Kai kurios kompetencijos tampa nebeaktualios“.	E7
	Sistemos inertiškumas	„<....> verslo kalba ir švietimo sistemos metodologinė kalba labai skiriasi. ...profesinių mokyklų pasirinkimams įtakos turi ir pati švietimo sistema, kai bendrojo ugdymo mokykloms ekonomiškai nenaudinga „išleisti“ mokinius į profesinį kelią. Tai kuria papildomą sistemos įtampą.“	E1
		„Strateginiuose dokumentuose numatomos kryptys dažnai yra ambicingos, tačiau jų įgyvendinimui trūksta aiškių metodikų, gairių ir vieningos sistemos.“	E3
		„Sistema ne visada reaguoja į pokyčius pakankamai greitai. <...> rodikliai neretai perkeliama iš žemesnio lygmens strateginių dokumentų, nesiejant jų su realiomis švietimo sistemos sąlygomis.“	E7
Žmogiškieji ištekliai	Mokytojų kompetencijos	„Mokymo įranga dažnai yra moderni, tačiau ne visada efektyviai naudojama dėl mokytojų kompetencijų stokos.“	E2
		Svarbi problema - mokytojų kompetencijų atnaujinimas. Trūksta sistemingo kvalifikacijos tobulinimo galimybių, ypač technologinių kompetencijų srityje.	E3
		„<...> išryškėja mokytojų kompetencijų tobulinimo problema.“ „Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo galimybės dažnai priklauso nuo projektinio finansavimo.“	E4
	Motyvacijos stoka	„Profesinis mokymas vis dar suvokiamas kaip antraeilis pasirinkimas. <...> o darbo stabilumas tampa svarbiu motyvaciniu veiksniu.“	E2
		„<...> partnerystė priklauso ne tik nuo mokyklos, bet ir nuo darbdavių motyvacijos.“	E3
		„Kita reikšminga problema - mokinių motyvacija. Tik apie pusė mokinių yra realiai suinteresuoti įgyti kvalifikaciją.“	E4
Struktūriniai pokyčiai	Mokyklų tinklo reforma	„Dabartinis mokyklų tinklas ne visuomet atitinka demografinius ir regioninius poreikius.“	E4
		„Reikėtų mažinti gimnazijų skaičių. <...> mažose savivaldybėse išlaikomas per didelis gimnazijų skaičius.“	E7
		„<...> gimnazijos konkuruoja dėl kiekvieno mokinio, todėl mokiniai, net ir turintys polinkį į profesinį mokymą, lieka bendrojo ugdymo sistemoje.“	E7
		„Profesinio mokymo sistema turėtų būti glaudžiau integruota į bendrojo ugdymo sistemą.“	E7
	Institucijų jungimas	„Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo integracija galėtų padėti mažinti profesinio mokymo stigmatizaciją.“	E2
		„<...> vietoje paprasto gimnazijų uždarinėjimo būtų galima svarstyti modelius, kai gimnazijos jungiamos prie profesinių mokyklų arba profesinio mokymo įstaigos, ypač rajonuose, jungiamos prie gimnazijų.“	E7
		„Profesinės mokyklos galėtų būti jungiamos su gimnazijomis.“	E7

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Bendradarbiavimas su darbdaviais ir partneriais

Siekiant ištirti bendradarbiavimo su darbdaviais ir partneriais praktikas PM sistemoje, ekspertams buvo užduotas klausimas, kokios bendradarbiavimo su darbdaviais praktikos veikia geriausiai. Atlikus ekspertų analizę, buvo išskirtos keturios pagrindinės kategorijos: veiksmingas bendradarbiavimas, formalus bendradarbiavimas, trumpalaikis bendradarbiavimas, tvarus bendradarbiavimas. Pirmoji kategorija – *veiksmingas bendradarbiavimas* – apėmė tris subkategorijas: ilgalaikės perspektyvos, praktinis įsitraukimas ir pameistrystė. Efektyviausias bendradarbiavimas grindžiamas ilgalaikiais ryšiais, apipusiu pasitikėjimu ir realiu darbdavių įsitraukimu į mokymo procesą. Darbdavių motyvacija ir dalyvavimas kuriant mokymo aplinką stiprina mokinių praktinių kompetencijų ugdymą. Labai svarbus stabilus ir ilgalaikės pameistrystės modelio poreikis bei tikslų įgyvendinimo svarba. Projektiniai finansavimo sprendimai neužtikrina ilgalaikio profesinio mokymosi sistemos efektyvumo. Antroji kategorija – *formalus bendradarbiavimas* – apėmė dvi subkategorijas: deklaratyvumą ir trumpalaikius projektus. Aukštas formalumas dažnai išlieka deklaratyvus ir nesukuria ilgalaikio poveikio, o trumpalaikiai projektai apsiriboja laikiniais įsipareigojimais ir priklauso nuo finansavimo. Trečioji kategorija – *trumpalaikis bendradarbiavimas* – apėmė taip pat dvi subkategorijas: projektinis pobūdis ir netvarumas. Trumpalaikis bendradarbiavimas orientuojasi į momentinius darbo rinkos poreikius, o ne į ilgalaikį įsipareigojimą. Ketvirtoji kategorija – *tvarus bendradarbiavimas*, kuris apėmė vieną subkategoriją: darbo jėgos poreikis. Ekspertai pažymėjo, kad vyrauja neatitikimas tarp PM turinio ir darbo rinkos. Taigi, efektyviausias bendradarbiavimas tarp PM institucijų ir darbdavių yra grindžiamas ilgalaikėmis partnerystėmis, praktiniu įsitraukimu ir nuosekliu bendradarbiavimu. Tuo tarpu formalūs ir trumpalaikiai bendradarbiavimo modeliai dažnai neužtikrina tęstinumo ir ilgalaikio poveikio mokymo kokybei. Ekspertų pagrindinės išvalgos pateikiamos 12 lentelėje.

12 lentelė. Veiksmingos bendradarbiavimo su darbdaviais praktikos

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Veiksmingas bendradarbiavimas	Ilgalaikės partnerystės	„Įmonės dalyvauja kuriant mokymo aplinką.“	E1
		„Partnerystė priklauso ne tik nuo mokyklos, bet ir nuo darbdavių motyvacijos.“	E4
		„Efektyvus bendradarbiavimas dažniausiai grindžiamas neformaliais ryšiais - asmeniniais kontaktais, pasitikėjimu ir ilgalaikiu bendravimu.“	E4
		„Kai partnerystės įtvirtintos SPMC pagrindu (įranga, procesai, instruktoriai), jos paprastai būna patvaresnės.“	E5
	Praktinis įsitraukimas	„Darbdaviai padeda kurti mokymo aplinką. Įmonės pačios važiuoja į mokyklas ar gimnazijas, pristato modernias profesijas, rodo karjeros galimybes.“	E1
		„Mokiniai mokosi prie tokių pačių įrenginių kaip įmonėse.“	E2
		„Ilgalaikę vertę kuria pameistrystės sutartys ir ilgalaikės praktikos su aiškiais mokymosi rezultatais.“	E5
	Pameistrystė	„Reikalingas stabilus pameistrystės modelis.“	E1

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
		„Norint pasiekti geresnių rezultatų, būtina užtikrinti ilgalaikį ir stabilų pameistrystės modelio veikimą, o ne projektinį įgyvendinimą.“	E2
		„Pameistrystė neturėtų priklausyti tik nuo subsidijų ar trumpalaikių projektų.“	E4
		„Pameistrystės plėtra dar nepasiekia nustatytų tikslų, nes trūksta įgyvendinimo pajėgumų ir darbdavių paskatų.“	E5
Formalus bendradarbiavimas	Deklaratyvumas	„Darbdaviai dažnai įtraukiami formaliai - tarybose, valdymo struktūrose, popieriuose.“	E1
		„Didelė dalis bendradarbiavimo su darbdaviais išlieka formali. Bendradarbiavimas dažnai apsiriboja sutartimis“.	E3
		„Dažnai pasirašomos bendradarbiavimo sutartys, kurios realiai nevirsta konkrečiomis veiklomis.“	E3
		„Formaliai sudaromos partnerystės dažnai lieka deklaratyvios ir neperauga į realias veiklas.“	E4
		„Trumpalaikės „pažintinės“ išvykos ar protokoliniai bendradarbiavimo ketinimai dažnai išlieka simboliniai.“	E5
	Trumpalaikiai projektai	„Pavieniai projektai be tęstinumo.“	E2
		„Vienkartiniai susitikimai ar formalūs susitarimai neduoda ilgalaikio rezultato.“	E3
		„Bendradarbiavimas dažnai apsiriboja pavienėmis iniciatyvomis.“	E3
		„Projektinis bendradarbiavimas (trumpalaikis) grindžiamas finansinėmis paskatomis.“	E7
Trumpalaikis bendradarbiavimas	Projektinis pobūdis	Pameistrystė pas mus dažnai vystoma projektiniu pagrindu.“	E1
		„Kol darbdaviams buvo teikiamos subsidijos, pameistrystė veikė aktyviau.“	E4
		„Partnerystės dažnai grindžiamos finansinėmis paskatomis.“	E7
	Netvarumas	„Trumpalaikiai, dvejų ar trejų metų projektai gali duoti vienkartinį impulsą, bet neužtikrina tvarios profesinio mokymo sistemos plėtros.“	E1
		„Trumpalaikės iniciatyvos dažnai neturi tęstinumo.“	E2
		„Vienkartiniai susitikimai ar formalūs susitarimai neduoda ilgalaikio rezultato.“	E3
		„Pasibaigus finansavimui bendradarbiavimas, patrauklumas silpnėja.“	
		„Pasibaigus finansavimui bendradarbiavimas, patrauklumas silpnėja.“	E4
Tvarus bendradarbiavimas	Darbo jėgos poreikis	„Kartais darbdavių poreikiai būna pernelyg siauri ir orientuoti į vieną konkrečią darbo vietą.“	E1
		„ <...> labai lėtas reagavimas į darbo rinkos pokyčius. <...> neatitikimas tarp profesinio mokymo turinio ir darbo rinkos.“	E2
		„Darbdaviai bendradarbiauja dėl realaus darbuotojų trūkumo.“	E7

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Komunikacija ir įvaizdis

Siekiant įvertinti komunikaciją ir įvaizdį, ekspertams buvo užduotas klausimas, kurios komunikacijos priemonės profesinėse mokyklose realiai veikia pritraukiant mokinius, o kurios išlieka formalaus ar simbolinio pobūdžio. Analizės metu išskirtos trys pagrindinės kategorijos: veiksminga komunikacija, neveiksminga komunikacija ir informacijos nepakankamumas. Šios kategorijos atkleidė pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos PM įvaizdžiui bei mokinių pasirinkimui. Pirmoji kategorija –

veiksminga komunikacija – apėmė patyriminių veiklų ir tiesioginio kontakto subkategorijas. Šioje kategorijoje išryškėjo praktinių ir įtraukiančių veiklų svarba mokiniams. Tiesioginis kontaktas su PM įstaigomis, galimybė pamatyti įrangą ir susipažinti su profesijomis sukuria PM patrauklumą ir realų ryšį su mokiniais. Antroji kategorija – *neveiksminga komunikacija*, kuri apėmė socialinius tinklus, formalius kanalus ir tradicines reklamos subkategorijas. Formalios ir vienkartinės komunikacijos priemonės dažnai mokiniams nesukuria reikšmingo poveikio jų mokymosi pasirinkimui. Tradicinės ir bendro pobūdžio reklamos yra mažiau veiksmingos, nei praktinė ir reali patirtis. Trečioji kategorija – *informacijos nepakankamumas*, kuri apėmė ankstyvo orientavimo ir informacijos trūkumo subkategorijas. Dažnai apie profesinio mokymosi galimybes ir karjeros perspektyvas nėra pakankamai informacijos. Nuosekli, ilgalaikė komunikacija ir ankstyva orientacija yra svarbi PM įvaizdžio stiprybė. Taigi, veiksmingiausia profesinio mokymosi komunikacija grindžiama praktiniu įsitraukimu. Ekspertų pagrindinės išvalgos pateiktos 13 lentelėje.

13 lentelė. Komunikacijos ir įvaizdžio formavimo priemonės

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Veiksminga komunikacija	Patyriminės veiklos	„Atvirų durų dienos, profesijų pristatymai, galimybė pamatyti įrangą, susitikti su įmonių atstovais, „pasimatuoti profesiją“ sukuria realų ryšį.“	E1
		„Veiksmingiausios yra tos iniciatyvos, kurios leidžia mokiniams praktiškai susipažinti su profesijomis. Efektyviausios priemonės yra praktiniai užsiėmimai, profesijų išbandymo dirbtuvės ar edukacinės veiklos.“	E2
		„Praktinės patirtys leidžia „išsibandyti“ programą dar iki priėmimo. BU-PM modulių sinergija didina informuotumą ir mažina stereotipus.“	E5
		„Jų poveikis didėja, kai jos lydimos platesnės komunikacijos.“	E7
	Tiesioginis kontaktas	„Įmonės pačios važiuoja į mokyklas ar gimnazijas, pristato modernias profesijas, rodo karjeros galimybes. Geriausias rezultatas pasiekiamas tada, kai mokyklos žinutės ir darbdavių žinutės sutampa.“	E1
		„Efektyviausia priemonė yra tiesioginis kontaktas su mokiniais. Kai profesijų pristatymuose dalyvauja realūs verslo atstovai, komunikacija įgauna didesnę patikimumą.“	E2
		„Ypač svarbus yra „gyvas žodis“ - mokiniai dažniausiai apie profesinę mokyklą sužino iš draugų ar pažįstamų.“	E3
Neveiksminga komunikacija	Įvaizdžio formavimo trūkumai	„Vienkartinės reklaminės kampanijos jaunimo beveik neveikia.“	E1
		„Reikia stiprinti profesinio mokymo įvaizdį.“	E2
		„Nėra stiprios, centralizuotos platformos, kuri nuosekliai reprezentuotų profesinį mokymą nacionaliniu mastu.“	E2
		„Tikslinga stiprinti bendradarbiavimą tarp gimnazijų ir profesinių mokyklų.“	E3
		„Reikalinga nuosekli ir ilgalaikė komunikacija apie profesinio mokymo galimybes.“	E6

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
	Socialiniai tinklai ir formalūs kanalai	„Mokyklų tinklalapiai ir „Facebook“ paskyros dažnai nėra pagrindinė priemonė pasiekti jaunimą.“	E1
		„Socialiniai tinklai ir interneto svetainės dažniau veikia kaip informaciniai kanalai.“	E2
		„Formalios interneto svetainės turi ribotą poveikį.“	E3
		„Oficialios mokyklų interneto svetainės atlieka informacinę funkciją, tačiau nėra efektyvios pritraukiant mokinius.“	E4
	Tradicinė reklama	„Vienkartinės reklaminės kampanijos beveik neveikia.“	E1
		„Vienkartiniai renginiai ar formalios komunikacijos priemonės dažniausiai neduoda ilgalaikio efekto. <...> tokios kaip lankstinukai, turi ribotą poveikį.“	E3
		„Vienkartinės reklamos kampanijos be praktikos dažniausiai turi simbolinį poveikį.“	E5
Informacijos nepakankamumas	Ankstyvas orientavimas	„Praktinis profesijų pažinimas turėtų prasidėti dar pagrindinėje mokykloje.“	E2
		„Didžiausias atotrūkis pasireiškia komunikacijoje ir profesiniame orientavime.“	
		„Realybėje orientavimas dažniausiai vyksta per vėlai. <...> - orientuojamasi į vyresnių klasių mokinius, nors efektyviau būtų pradėti nuo žemesnių klasių.“	E3
		„<...> - ankstyvesnis ir nuoseklesnis profesinis orientavimas.“	
		„<...> ankstyvas karjeros orientavimas (nuo darželio ar pradinių klasių) galėtų iš esmės pakeisti situaciją, tačiau šiuo metu jis neveikia pakankamai efektyviai.	E4
		„<...> ir nuoseklus karjeros orientavimas - būtent šiose grandyse dažniausiai atsiranda neįgyvendintų tikslų. NPP rodikliai.“	E5
		„<...> profesinio mokymo įvaizdžio stiprinimas ir nuoseklus karjeros orientavimas mokyklose.“	E6
	Informacijos trūkumas	„Trūksta akcento, kad baigus profesinį mokymą toliau galima studijuoti ir siekti aukštesnio išsilavinimo.“	E1
		„Nėra stiprios, centralizuotos platformos, kuri nuosekliai reprezentuotų profesinį mokymą nacionaliniu mastu.“	E2
		„Mokiniai ne visada supranta ilgalaikės profesinio kelio galimybes. Karjeros orientavimas dažniausiai vyksta per vėlai.“	E3
		„Trūksta aiškios informacijos apie profesinio mokymo galimybes ir karjeros perspektyvas.“	E6

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Programų turinio atnaujinimas ir inovacijos

Siekiant atskleisti PM programų atitikimą darbo rinkos ir technologiniams pokyčiams, buvo analizuojami pagrindiniai programų atnaujinimai ir inovacijos iššūkiai. Analizės metu buvo išskirtos dvi pagrindinės kategorijos: neatitikimas rinkai ir PM sistemos trūkumai. Šios dvi kategorijos atskleidė pagrindinius veiksnus, ribojančius PM programų aktualumą ir prisitaikymą prie darbo rinkos poreikių. Pirmoji kategorija – *neatitikimas rinkai* – apėmė technologijų atsilikimo ir sparčių technologijų subkategorijas. Šiose subkategorijose išryškėjo, kad PM programų ir technologinės bazės yra nepakankamai pritaikytos prie kintančių darbo rinkos poreikių. Be to, esami iššūkiai negali užtikrinti galimybės greitai reaguoti į technologinius pokyčius. Antroji kategorija – *PM sistemos trūkumai* –

apėmė lėto reagavimo, darbdavių įsitraukimo ir vertinimo stokos subkategorijas. Programų atsinaujinimo procesai vyksta per lėtai. Ekspertų įžvalgos pateikiamos 14 lentelėje.

14 lentelė. Profesinio mokymo turinio ir darbo rinkos neatitiktis

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Neatitikimas rinkai	Technologijų atsilikimas	„Teigiama, kad mokyklos dirba su pažangia technika, tačiau įmonės dažnai sako, kad mokiniai vis dar mokosi su sena įranga.“	E1
		„Technologinė pažanga vyksta greičiau nei programų atnaujinimas.“	E2
		„Kai kurios kompetencijos tampa nebeaktualios.“	E7
	Sparčios technologijos	„Technologinė pažanga vyksta greičiau nei programų atnaujinimas.“	E2
		„Ryškus neatitikimai matomi Industry 4.0 srityse.“	E5
		„Sistema ne visada reaguoja į pokyčius pakankamai greitai.“	E7
PM sistemos trūkumai	Lėtas reagavimas	„Programų rengimas gali užtrukti iki ketverių metų.“ E2	E2
		„Programų rengimas trunka kelerius metus.“	E4
		„Sistema ne visada reaguoja į pokyčius pakankamai greitai.“	E7
	Darbdavių įsitraukimas	„Darbdavių siūlymai ne visada integruojami į mokymo turinio atnaujinimą.“	E2
		„Bendradarbiavimas su verslu dažnai išlieka formalus.“	E3
		„Socialiniai partneriai ne visuomet aktyviai įtraukiami į programų atnaujinimo procesus.“	E4
	Vertinimo stoka	„Ne visuomet aišku, kaip vertinamas programų aktualumas darbo rinkai.“	E3
		„Vertinimo sistemos dažniausiai orientuojasi į formalius rodiklius.“	E6
		„Trūksta nuoseklaus programų vertinimo.“	E7

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Infrastruktūra ir materialieji ištekliai

Siekiant įvertinti infrastruktūros ir materialųjų išteklių reikšmę PM pasirinkimui, buvo analizuojami pagrindiniai veiksniai, lemiantys PM įstaigų patrauklumą ir praktinio mokymo kokybę. Analizės metu buvo išskirtos dvi pagrindinės kategorijos: moderni infrastruktūra ir infrastruktūros netolygumai. Šios kategorijos atskleidė infrastruktūros naudą mokinių pritraukimui į PM. Pirmoji kategorija – *moderni infrastruktūra* – apėmė patrauklumo ir praktinio mokymosi subkategorijas. Modernios technologinės bazės ir šiuolaikinė moderni aplinka yra svarbus aspektas PM patrauklumui. Praktinio mokymosi kokybė didėja, kai mokiniai turi galimybę dirbti su modernia įranga. Antroji kategorija – *infrastruktūros netolygumai* – apėmė pasenusios įrangos ir regioninių skirtumų subkategorijas. PM įstaigos susiduria su neatitinkančia šiuolaikinių darbo rinkos poreikių įranga. Regioniniai skirtumai lemia nevienodas profesinio mokymosi galimybes skirtinguose regionuose. Taigi, moderni infrastruktūra yra svarbi PM patrauklumui. Ekspertų įžvalgos pateikiamos 15 lentelėje.

15 lentelė. Infrastruktūros ir materialiujų išteklių reikšmė PM pasirinkimui

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Moderni infrastruktūra	Patrauklumas	„Mokiniai daug pozityviau vertina mokyklas, kuriose mato modernią techniką ir šiuolaikišką aplinką.“	E2
		„Moderni infrastruktūra išlieka svarbi pritraukiant jaunimą ir užtikrinant mokyklos konkurencingumą“	E4
		„Moderni infrastruktūra kuria vadinamąjį „wow efektą.“	E7
		„Moderni aplinka sukuria patrauklumą.“	E7
	Praktinis mokymas	„Mokiniai mokosi prie tokių pačių įrenginių, kokius turi įmonės.“	E2
		„Praktinis mokymas tampa efektyvesnis, kai naudojama šiuolaikinė įranga.“	E3
„Galimybė dirbti su realia įranga.“		E3	
Infrastruktūros netolygumai	Pasenusi įranga	„Teigiama, kad mokyklos dirba su pažangia technika, tačiau įmonės dažnai sako, kad mokiniai vis dar mokosi su sena įranga.“	E1
		„Kai kuriose mokyklose infrastruktūra neatitinka šiuolaikinių darbo rinkos poreikių.“	E4
		„Apleistos patalpos kuria neigiamą įspūdį.“	E7
	Regioniniai skirtumai	„Didmiesčių ir regionų mokyklų galimybės labai skiriasi.“	E1
		„Regionuose infrastruktūra silpnesnė.“	E2
		„Regionuose praktikos vietų pasiūla ir mokinių įtraukimas yra nevienodi.“	E5

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Tema: Mokinių pasirinkimus lemiantys veiksniai

Siekiant išanalizuoti mokinių pasirinkimus lemiančius veiksnius, buvo analizuojami socialiniai, kultūriniai ir motyvaciniai aspektai, silpninantys nacionalinių ir institucinių strategijų poveikį mokinių sprendimams rinktis profesinį mokymąsi. Analizės metu išskiriamos keturios pagrindinės kategorijos: socialiniai, kultūriniai, motyvaciniai veiksniai ir profesinio mokymo prestižas. Šios kategorijos atkleidė pagrindinius veiksnius, turinčius įtakos PM pasirinkimui. Pirmoji kategorija – *socialiniai veiksniai* – apėmė tėvų įtakos ir stereotipų subkategorijas. Šeimos ir artimos aplinkos įtaka turi įtakos mokinių pasirinkimui rinktis profesinį mokymąsi. Visuomenėje formuojami įvairūs neigiami stereotipai, kurie atskleidžia, kad PM yra mažiau prestižinis. Neigiami aspektai ir nuomonės daro reikšmingą įtaką mokinių pasirinkimui. Antroji kategorija – *motyvaciniai veiksniai* – apėmė karjeros galimybių ir informacijos stokos stereotipus. Darbo stabilumas, įsidarbinimo galimybės ir karjeros svarba yra reikšminga mokinių apsisprendimui rinktis profesinį mokymąsi. Informacijos trūkumo problema riboja mokinių gebėjimą įvertinti ir rinktis profesinio mokymosi galimybes. Trečioji kategorija – *kultūriniai veiksniai* – apėmė aukšto mokslo prestižo ir neigiamo PM įvaizdžio subkategorijas. Aukštasis universitetinis mokslas mūsų dienų visuomenėje siejamas su didesnėmis karjeros galimybėmis, aukštesniu statusu ir platesnėmis savirealizacijos perspektyvomis, o profesinis mokymasis suvokiamas kaip mažiau vertingas iš galimybių pusės. Ketvirtoji kategorija – *profesinio mokymo prestižas* – apėmė dvi subkategorijas: neigiamas PM įvaizdis ir akademinio pasirinkimo prioritetas. Aukštasis mokslas visuomenėje yra laikomas prestižiniu pasirinkimu, todėl PM laikomas kaip mažiau patraukli alternatyva.

Taigi, profesinio mokymosi pasirinkimą lemia neigiamos nuostatos ir vyraujantis įvairūs stereotipai. Ekspertų įžvalgos pateikiamos 16 lentelėje.

16 lentelė. Mokinių pasirinkimą lemiančius veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
Socialiniai veiksniai	Tėvų įtaka	„Tėvai skatina rinktis universitetą. Tėvai vis dar dažnai spaudžia vaikus rinktis akademinį kelią.“	E1
		„Didžiausią įtaką mokinių pasirinkimui dažnai daro šeima.“	E2
		„Tėvų požiūris į profesinį mokymą vis dar išlieka gana konservatyvus.“	E3
	Stereotipai	„Profesinis mokymas vis dar suvokiamas kaip antraeilis pasirinkimas.“	E2
		„Profesinis mokymas laikomas mažiau prestižiniu.“	E3
		„Viešojoje erdvėje vis dar pasitaiko profesinį mokymą menkinančių nuostatų.“	E4
		„Profesinis mokymas laikomas pasirinkimu silpniesiems.“	E7
Motyvaciniai veiksniai	Karjeros galimybės	„Atlyginimai ir darbo stabilumas tampa svarbūs“	E2
		„Darbo rinkos poreikiai ir įsidarbinimo perspektyvos tampa vis svarbesniu motyvu.“	E2
		„Mokiniai daug dažniau renkasi programas, kurios siejamos su aiškiomis įsidarbinimo galimybėmis.“	E5
	Informacijos trūkumas	„Mokiniai ne visada supranta ilgalaikės profesinio kelio galimybes.“	E3
		„Karjeros orientavimas dažniausiai vyksta per vėlai.“	E3
		„Trūksta aiškos informacijos apie profesinio mokymo galimybes.“	E6
Kultūriniai veiksniai	Aukšto mokslo prestižas	„Universitetinis išsilavinimas vis dar laikomas prestižiškesniu.“	E2
		„Nors profesinis mokymas pristatomas kaip alternatyva akademiniam keliui, praktikoje vis dar dominuoja aukštojo mokslo prioritetas.“	E2
		„Aukštasis mokslas laikomas savaime prestižiniu.“	E7
	Neigiamas PM įvaizdis	„Strateginiuose dokumentuose akcentuojamas profesinio mokymo prestižo didinimas, tačiau visuomenėje jis vis dar suvokiamas kaip antraeilis pasirinkimas.“	E2
		„Profesinis mokymas dažnai išlieka antruoju pasirinkimu.“	E3
		„Profesinis mokymas vis dar laikomas mažiau prestižiniu pasirinkimu nei aukštasis mokslas.“	E7
		„Profesinis mokymas laikomas pasirinkimu silpniesiems.“	E7
Profesinio mokymo prestižas	Neigiamas požiūris	„Labai stiprus išlieka universitetinio išsilavinimo prestižo naratyvas.“	E1
		„<...> kad deklaruojamas profesinio mokymo prestižo didinimas praktikoje nėra pakankamai nuosekliai reprezentuojamas.“	E2
		„Didžiausias atotrūkis matomas tarp deklaruojamo siečio didinti profesinio mokymo patrauklumą ir realios situacijos, kai profesinis mokymas dažnai išlieka antruoju pasirinkimu.“	E3
		„<...> profesinio mokymo prestižas. Nepaisant strateginių tikslų jį didinti, viešojoje erdvėje vis dar pasitaiko naratyvų, menkinančių profesinį mokymą, kas tiesiogiai veikia mokinių pasirinkimus.“	E4

Kategorija	Subkategorija	Citata	Ekspertas
		„ <...> pameistrystės sutartys su standartizuotais mokymosi rezultatais, meistrų didaktika ir skaidriu vertinimu yra efektyviausia priemonė didinti PM patrauklumą ir socialinį prestižą.“	E5
		„Strateginiuose dokumentuose profesinis mokymas pristatomas kaip lygiavertė ir patraukli alternatyva akademiniam keliui. Tačiau praktikoje jis dažnai suvokiamas kaip mažiau prestižinis ir antras kelias.“	E6
		„Aukštasis mokslas vis dar laikomas savaime prestižiškesniu keliu, tarsi automatine siekiamybe.“	E7
	Akademinio pasirinkimo prioritetas	„Tėvai vis dar dažnai spaudžia vaikus rinktis akademinį kelią, nes profesinį mokymą suvokia kaip antrą pasirinkimą.“	E1
		„Nors nacionaliniu lygmeniu profesinis mokymas pristatomas kaip lygiavertė alternatyva akademiniam keliui, praktikoje vis dar dominuoja aukštojo mokslo prioritetas. Didžiausią įtaką daro visuomenės požiūris. Universitetinis išsilavinimas vis dar laikomas prestižiškesniu“	E2
		„Profesinis mokymas vis dar laikomas mažiau prestižiniu pasirinkimu nei aukštasis mokslas.“	E3
		„<...>, kur aukštasis mokslas dažnai išlieka prioritetu, o profesinis mokymas - antrine alternatyva. Pirmiausia - labai stiprus aukštojo mokslo prestižo suvokimas. Aukštasis mokslas vis dar laikomas savaime prestižiškesniu keliu, tarsi automatine siekiamybe.“ „ <...> atsiskleidžia politinėje retorikoje, kur aukštasis mokslas dažnai išlieka prioritetu, o profesinis mokymas – antrine alternatyva.“	E7

Sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gautais ekspertų atsakymais.

Vertinant gautus tyrimo rezultatus, svarbu atsižvelgti ir į tam tikrus tyrimo apribojimus.

1. Tyrimas grindžiamas ribota ekspertų imtimi. Nors tyrime dalyvavo aukštą kompetenciją turintys PM sistemos atstovai, jų skaičius yra nedidelis, todėl rezultatai negali būti tiesiogiai apibendrinami visai Lietuvos PM sistemai. Vis dėlto, atsižvelgiant į ekspertų patirtį ir užimamas pozicijas, jų pateiktos įžvalgos laikytinos reikšmingomis analizuojamai problemai atskleisti.

2. Be to, tyrimas grindžiamas kokybine analize, todėl rezultatų interpretacija priklauso nuo tyrėjos atliktų duomenų analizės sprendimų.

3. Taip pat dalis ekspertų pateikė apibendrinto požiūrio įžvalgas ir ne visuomet įvardino konkrečius praktinius pavyzdžius, kas galėjo riboti analizės detalumą ir tikslumą.

4. Tyrimas orientuotas į ekspertinį vertinimą, todėl atspindi konkrečių PM sistemos dalyvių patirtis ir požiūrį. Tai reiškia, kad tyrime nebuvo įtrauktos kitos tikslinės grupės, tokios kaip mokiniai ar mokytojai, kurių nuomonės galėtų papildyti ir praplėsti bendrą analizės kontekstą.

Apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant išvardytų apribojimų, tyrimo rezultatai leidžia identifikuoti esmines tendencijas ir problemines sritis, susijusias su PM sistemos veikimu ir mokinių pritraukimu.

3.3. Diskusija

Šio tyrimo tikslas buvo įvertinti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas. Diskusijoje lyginami teorinėje darbo dalyje aptarti moksliniai tyrimai ir empirinio tyrimo metu gautos ekspertų įžvalgos bei ŠVIS rodiklių analizės rezultatai. Analizė orientuota į šiuos aspektus: teorinių ir empirinių rezultatų panašumus bei skirtumus, Lietuvos PM sistemos išskirtinius bruožus ir tyrimo išskirtinumą PM tematikos srityje.

Tyrimo sąsajos su moksline literatūra

Atlikto tyrimo rezultatai daugeliu atveju sutampa su teorinėje darbo dalyje aptartų Lietuvos ir užsienio autorių įžvalgomis. STRATA (2022, 2024), OECD (2023) bei CEDEFOP (2023) analizėse buvo akcentuojama, kad PM patrauklumą lemia ne tik nacionaliniuose dokumentuose formuluojami strateginiai tikslai, bet ir realus jų įgyvendinimas instituciniu lygmeniu. Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino, kad tarp strateginių dokumentų deklaracijų ir praktinio įgyvendinimo išlieka reikšmingas atotrūkis.

Tyrimas taip pat patvirtino teorinėje dalyje aptartą prielaidą, kad ilgalaikės partnerystės su darbdaviais ir pameistrystės modelio stiprinimas yra viena veiksmingiausių PM patrauklumo didinimo priemonių. Tokias įžvalgas savo tyrimuose pateikė CEDEFOP (2023), Euler (2023), OECD (2023) bei BIBB (2024). Empirinio tyrimo metu ekspertai akcentavo, kad veiksmingiausias bendradarbiavimas grindžiamas ilgalaikiais santykiais, realiu darbdavių įsitraukimu ir praktinio mokymo organizavimu darbo vietoje.

Tyrimo rezultatai sutapo ir su Fogarty ir kt. (2024), STRATA (2024) bei OECD (2024) išskirtomis išvadomis apie komunikacijos reikšmę PM įvaizdžiui. Šiame darbe nustatyta, kad didžiausią poveikį mokinių pasirinkimams turi praktinės veiklos, tiesioginis susipažinimas su profesijomis bei autentiškos mokinių ir alumnų patirtys. Tuo tarpu formalios reklaminės kampanijos ir bendro pobūdžio viešinimo priemonės kaip mažiau veiksmingos.

Empirinis tyrimas taip pat patvirtino teorinėje dalyje aptartų OECD (2023), CEDEFOP (2023) bei STRATA (2024) analizių įžvalgas, kad PM pasirinkimą stipriai veikia visuomenėje vyraujančios nuostatos. Ekspertų teigimu, aukštasis mokslas vis dar laikomas prestižiškesniu pasirinkimu, o profesinis mokymasis suvokiamas kaip antraeilė alternatyva.

Lietuvos PM sistemos ypatumai

Nors tyrimo rezultatai iš esmės atitiko teorinėje dalyje aptartas tarptautines tendencijas, empirinio tyrimo metu išryškėjo ir Lietuvos PM sistemai būdingi ypatumai.

Tyrimo metu nustatyta, kad PM patrauklumas Lietuvoje yra susijęs su mokymosi proceso stabilumo ir kokybės rodikliais. Auganti aukštais įvertinimais baigusių PM mokinių dalis rodo gerėjančią mokymosi kokybę. Kita vertus, išliekantis aukštas nebaigusiųjų rodiklis rodo, kad sistema ne

visiems besimokantiems užtikrina sėkmingą baigimą. PM patrauklumas priklauso ne tik nuo ugdymo kokybės, bet ir nuo sistemos gebėjimo užtikrinti mokinių įsitraukimą ir išlikimą viso mokymosi metu. Šios aplinkybės tampa svarbiu kriterijumi vertinant nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumą. Teorinėje dalyje išsakyta įžvalga patvirtina, kad PM patrauklumui yra svarbūs ne tik motyvaciniai veiksniai, bet ir pačių institucijų vykdomos mokinių pritraukimo ir išlaikymo PM sistemoje priemonės (Tutlys ir Grinevičienė, 2021; Dukynaitė, 2021; Pileičikienė ir kt., 2025; CEDEFOP, 2023; OECD 2023; Vanderburg ir kt., 2023).

Skirtingai nei Vokietijoje, Austrijoje ir Šveicarijoje, kur remiamasi ilgalaikę, pasitvirtinusia tradicija mokytis darbo vietoje, Lietuvoje didesnis dėmesys skiriamas teoriniam mokymui įstaigose (CEDEFOP, 2023; Euler, 2023). Tyrimo metu ekspertai pastebėjo, kad darbdavių įsitraukimas dažniau išlieka formalus pobūdžio, o pameistrystės plėtra stipriai priklauso nuo projekcinio finansavimo. Tai leidžia teigti, kad verslo ir PM įstaigų ryšys yra nepakankamas ir nenuoseklus.

Tyrimo metu išryškėjo ir regioniniai skirtumai. Ekspertai teigė, kad didmiesčių ir regionų profesinių mokyklų galimybės skiriasi infrastruktūros, praktikos vietų pasiūlos bei mokinių pritraukimo požiūriu. Šios įžvalgos sutampa su teorinėje darbo dalyje aptartomis STRATA (2024), OECD (2023) ir CEDEFOP (2023) analizėmis, kuriose pabrėžiama, kad regioniniai netolygumai išlieka viena svarbiausių PM sistemos problemų Lietuvoje.

Lietuvoje dominuojantis aukštojo mokslo prioritetas mažina PM patrauklumą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokinių pasirinkimams didelę įtaką daro tėvų požiūris, kultūrinės nuostatos bei socialiniai stereotipai. Aukštasis mokslas vis dar suvokiamas kaip prestižiškesnis ir „savaime teisingas“ pasirinkimas, o tai mažina profesinio mokymosi patrauklumą. Tokie rezultatai leidžia teigti, kad Lietuvos PM sistemos veiksmingumą riboja ne tik organizaciniai, bet ir kultūriniai veiksniai.

Tyrimo išskirtinumas ir naujumas

Šis tyrimas papildė esamą mokslinę literatūrą apie PM patrauklumą ir nacionalinių strategijų įgyvendinimą Lietuvoje. Ankstesniuose Lietuvos ir tarptautiniuose tyrimuose dažniausiai buvo analizuojami pavieniai PM aspektai: pameistrystė, komunikacija, profesinis orientavimas, infrastruktūra ar darbo rinkos poreikiai. Šiame darbe vertiname, kaip nacionalinės strategijos įgyvendinamos praktiškai profesinėse mokyklose ir kokios priemonės yra veiksmingiausios, pritraukiant mokinius.

Tyrimo išskirtinumą sustiprina mišraus tyrimo metodo taikymas. ŠVIS statistinių rodiklių analizė leido įvertinti PM tendencijas nacionaliniu mastu, o pusiau struktūruoti ekspertų interviu suteikė galimybę išsamiau atskleisti praktines įgyvendinimo problemas profesinėse mokyklose.

Praktinė tyrimo vertė atsiskleidžia išskiriant konkrečius veiksnius, ribojančius PM patrauklumą Lietuvoje: projekcinis strategijų įgyvendinimas, regioniniai netolygumai, formalus bendradarbiavimas su darbdaviais, PM prestižo problema bei nepakankamai nuoseklus profesinis orientavimas. Tyrimo

rezultatai gali būti reikšmingi tobulinant PM strateginį planavimą bei kuriant veiksmingesnes mokinių pritraukimo priemones nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

IŠVADOS

1. Nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu PM strategijos rodo kryptiną valstybės siekį stiprinti mokymosi sistemą, didinant jos kokybę, įtrauktį ir patrauklumą. Nacionaliniuose dokumentuose strateginis planavimas yra detalai reglamentuotas, tačiau praktiniame lygmenyje išryškėja strategijų įgyvendinimo fragmentiškumas, nepakankamas grįžamojo ryšio taikymas ir ribotas veiksmingumo vertinimo kriterijų konkretumas. Tai patvirtina atotrūkį tarp deklaruojamų strateginių siekių ir jų praktinės raiškos instituciniu lygmeniu. Dokumentų analizė taip pat atskleidžia, kad PM veiksmingumas priklauso nuo komunikacijos, darbdavių partnerystės, infrastruktūros plėtros bei profesinio orientavimo veiksmų. Šių krypčių tarpusavio derinimas laikytinas svarbia priešlaia stiprinant PM konkurencingumą ir jo atitiktį darbo rinkos poreikiams.

2. PM patrauklumą lemia socialinių, kultūrinių, ekonominių ir motyvacinių veiksmų visuma. Nacionaliniame ir tarptautiniame kontekste svarbiausią įtaką daro visuomenės požiūris, darbdavių įsitraukimo lygis, valstybės investicijos į švietimą. Tarptautinė patirtis įrodo, kad PM prestižas didėja tose šalyse, kuriose stiprinamas strateginis valdymas, socialinė partnerystė ir užtikrinamas PM lygiavertiškumas akademiniam ugdymui. Todėl siekiant ilgalaikės pažangos Lietuvoje būtina stiprinti nacionalinių strategijų įgyvendinimą instituciniu lygmeniu, skatinti praktikas ir sistemingai formuoti PM įvaizdį.

3. Ekspertų interviu analizė atskleidė, kad nacionalinės PM strategijos instituciniu lygmeniu įgyvendinamos nenuosekliai. Nors strateginiuose dokumentuose keliama aiškūs tikslai didinti PM patrauklumą, praktikoje jų poveikį riboja nepakankamas priemonių įgyvendinimo konkretumas, lėtas programų atnaujinimas, projektinis finansavimas, regioniniai skirtumai ir ribotas darbdavių įsitraukimas. Ekspertai pabrėžė, kad mokinių pritraukimui didžiausią poveikį turi ne pavienės viešinimo priemonės, o nuosekli komunikacija, ankstyvas profesinis orientavimas, galimybė praktiškai išbandyti profesijas, moderni infrastruktūra, pameistrystės plėtra ir realios partnerystės su verslu. Nacionalinių strategijų veiksmingumas priklauso nuo nuoseklių ir koordinuotų institucinio lygmens veiksmų, tiesiogiai pasiekiančių mokinius, jų šeimas, darbdavius ir vietos bendruomenes.

4. Tyrimo rezultatai atskleidė pagrindines veiksmingas profesinių mokyklų strateginio planavimo ir įgyvendinimo praktikas, kurios daro didžiausią poveikį mokinių pritraukimui. Nustatyta, kad efektyviausios strategijos grindžiamos ne formaliais sprendimais, o realiomis ir nuosekliomis veiklomis: patyriminėmis komunikacijos priemonėmis (atvirų durų dienomis, profesijų išbandymu), ankstyvu ir sistemingu profesiniu orientavimu, aktyviu ir ilgalaikiu bendradarbiavimu su darbdaviais bei

pameistrystės modelio taikymu. Reikšmingą vaidmenį atlieka moderni infrastruktūra ir mokymosi aplinka, atitinkanti darbo rinkos technologinius pokyčius. Nustatyta, kad didžiausią poveikį daro kompleksinės strategijos, jungiančios komunikaciją, praktinį mokymą, partnerystes ir karjeros orientavimą. Veiksmingą mokinių pritraukimą į PM užtikrina integruotas strateginis požiūris, orientuotas į realią mokinių patirtį ir darbo rinkos poreikius.

REKOMENDACIJOS

1. ŠMSM. Konkretizuoti strateginių tikslų pasiekimo vertinimą: papildyti nacionalinius strateginius dokumentus kokybiniais grįžtamojo ryšio rodikliais, kurie leistų vertinti ne tik kiekybinį vietų užpildymą, bet ir realų strategijų poveikį PM įvaizdžiui.
2. ŠMSM. Užtikrinti tvarų finansavimo modelį: peržiūrėti finansavimo mechanizmus, mažinant priklausomumą nuo trumpalaikių projektų ir užtikrinant nuoseklų lėšų skyrimą infrastruktūros atnaujinimui bei pameistrystės plėtrai.
3. ŠMSM, KPMPC. Užtikrinti PM programų lankstumą ir spartesnį atnaujinimą: trumpinti programų atnaujinimo ciklus, įtraukiant darbdavius ir sektorinius praktinio mokymo centrus.
4. ŠMSM. Mažinti infrastruktūros skirtumus tarp regionų: investuoti į regioninių profesinių mokyklų infrastruktūrą, sudarant vienodas mokymosi galimybes ir prieinamumą visiems mokiniams.
5. ŠMSM. Integruoti profesinį orientavimą į ankstyvąjį ugdymą: sukurti sistemingą profesinio orientavimo modelį bendrojo ugdymo mokyklose, numatant privalomas patyriminio mokymosi valandas profesinio mokymo centruose.
6. ŠMSM. Sistemingai stiprinti PM įvaizdį nacionaliniu lygmeniu: inicijuoti ilgalaikes, nuoseklias ir mokslo metais nepertraukiamas nacionalines komunikacijos kampanijas, kurios neapsiribotų tik priėmimo laikotarpiu.
7. Ekonomikos ir inovacijų ministerija, PM įstaigos, užimtumo tarnybos, Lietuvos pramonininkų konfederacija, sektoriai praktinio mokymo centrai, darbdaviai ir socialiniai partneriai. Reguliariai keistis informacija apie technologinius pokyčius, darbo rinkos tendencijas ir reikalingas profesines kompetencijas: pateikti informaciją apie darbo rinkos technologinius pokyčius, užtikrinant mokymo turinio aktualumą ir absolventų kompetencijų atitiktį modernios pramonės poreikiams.

LITERATŪRA

1. Allais, Stephanie M. (2022). "Beyond 'Supply and Demand': Moving from Skills 'Planning' to Seeing Skills as Endogenous to the Economy." *Journal of Vocational, Adult and Continuing Education and Training* 5 (1): 56-74
2. Arribas, J. M. G. (2020). Centers of Vocational Excellence and Innovation (CoVes): A new era for Vocational Education and Training (VET) institutions? *Academia*, (18), 58-84. Prieiga prie interneto: <https://ejupunescochair.library.upatras.gr/academia/article/view/3211>
3. Ali, M. F., Ali, N., & Nabolaniwaqa, Z. K. S. (2024). Exploring the determinants of students' attitudes towards technical and vocational education and training (TVET) in Western Fiji. *Indiana Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(11), 1-12. doi: 10.5281/zenodo.14160191
4. Banagiri, R., Yelikar, B., & Rroy, A. D. (2022). The Impact of vocational guidance on career choice. *International Management Review*, 18, 11-19. Prieiga per internetą: <https://www.statsadda.com/img/International%20Management.pdf>
5. Barnes, S. A., Bimrose, J., Brown, A., Gough, J., & Wright, S. (2020). The role of parents and carers in providing careers guidance and how they can be better supported. *Warwick Institute for Employment Research*. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Sally-Anne-Barnes/publication/340004769_The_role_of_parents_and_carers_in_providing_careers_guidance_and_how_they_can_be_better_supported_Evidence_report/links/5eafdf8ca6fdcc7050a86ffa/The-role-of-parents-and-carers-in-providing-careers-guidance-and-how-they-can-be-better-supported-Evidence-report.pdf
6. Beleckienė, G. ir Kazlavickas, L. (2021). Profesinio mokymo rodiklių analizė ir politikos įžvalgos. *Vilnius: STRATA*
7. BIBB. (2024). Report on Vocational Education and Training in Germany. *Bonn: Federal Institute for Vocational Education and Training*. Prieiga per internetą: <https://www.bibb.de/en/index.php>
8. Bond, K., Vanderburg, R., Chugh, R., Johnston, K., Flanders, M., Clapperton, R., ir Ryan, C. (2023). Embracing reflexivity: Exploring deeper partnerships during an interdisciplinary technology focused research project. *ASCILITE Conference Publications*: 296-301. Prieiga prie interneto: https://acquire.cqu.edu.au/articles/conference_contribution/Embracing_reflexivity_Exploring_deeper_partnerships_during_an_interdisciplinary_technology-focused_research_project/27132945
9. Bukodi, Erzsébet. (2021). Primary and Secondary Effects of Social Origins on Educational Attainment: New Findings for England. *British Journal of Sociology* 72 (5): 1234-1256. doi:10.1111/1468-4446.12845

10. Brockmann, M., Clarke, L., ir Winch, C. (2023). Policy Borrowing in VET: The Case of England and Germany. *Journal of Vocational Education & Training* 75(2): 163-180. doi: 10.1080/13636820.2022.2098369.
11. Bruin, M., Tutlys, V., Ümarik, M., Loogma, K., Kaminskienė, L., Bentsalo, I., & Buligina, I. (2025). Participation and learning in Vocational education and training-a cross-national analysis of the perspectives of youth at risk for social exclusion. *Journal of Vocational Education & Training*, 77(3), 706-727. Prieiga prie interneto: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13636820.2023.2283745>
12. BIBB. (2024). Digital Media in Vocational Education and Training: Good Practice Examples from Latin America and Germany. Bonn: *Federal Institute for Vocational Education and Training*. Prieiga prie interneto: <https://datapool-bibb.bibb.de/htmlpages/782757>
13. Biemans, H., Klatter, E., Mariën, H., van der Meijden, A., & Kreutz, F. (2024). Learning pathways in Dutch VET compared in terms of curriculum design aspects and students' acquired VET diplomas and transitions to higher VET levels. *International journal for research in vocational education and training*, 11(3), 368-395. Prieiga prie interneto: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/95485>
14. Bush, T. (2020). Theories of educational leadership and management.
15. Cattaneo, A., Evi-Colombo, A., Ruberto, M., ir Stanley, J. (2019). Video pedagogy for vocational education: An overview of video-based teaching and learning (Report TA-01-19-663-EN-N). *European Training Foundation*. Prieiga prie interneto: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2019-08/video_pedagogy_for_vocational_education.pdf
16. Colley, Helen. (2021). Vocational Education and Social Justice: Reconsidering the Role of Class and Culture in Career Choice. *Journal of Vocational Education & Training* 73 (4): 512-530. doi:10.1080/13636820.2020.1770706
17. CEDEFOP. (2020). Vocational Education and Training in Europe: The Netherlands. *ReferNet VET in Europe reports*. Luxembourg: *Publications Office of the European Union*. Prieiga prie interneto: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/netherlands>.
18. CEDEFOP. (2023). The Changing Nature and Role of Vocational Education and Training in Europe. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*. Prieiga prie interneto: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/5570>
19. CEDEFOP. (2023). Vocational in Europe: Current Situation and Future Challenges. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*. Prieiga prie interneto: <https://www.cedefop.europa.eu/en>
20. CEDEFOP. (2020). Empowering Vulnerable Youth in Europe: VET as a Tool for Social Inclusion. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*.

21. CEDEFOP. (2020.) Career Guidance Policy and Practice in the European Union: Trends, Challenges and Opportunities. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*.
22. CEDEFOP. (2023). Spotlight on VET: Key Statistics and Challenges across Europe. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*. Prieiga prie interneto: https://www.cedefop.europa.eu/files/3089_en.pdf.
23. CEDEFOP. (2023) . Working Together Towards Attractive, Inclusive, Innovative, Agile and Flexible Vocational Education and Training. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*. Prieiga prie interneto: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/9180>
24. CEDEFOP. (2020). Inventory of Lifelong Guidance Systems and Practices: Finland. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*.
25. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. *Sage publications*.
26. Chan, S. (2016). New Zealand's move to graduate-profile framed qualifications: Implications, challenges and the occupational identity solution. *International Journal of Training Research*, 14(1), 5-18. Prieiga prie interneto: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14480220.2016.1156315>
27. Choy, S., Dymock, D., Hai Le, A., & Billett, S. (2020). Understanding student decision-making about VET as a pathway: an Australian study. *International Journal of Training Research*, 18(3), 250-266. Prieiga prie interneto: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14480220.2020.1860302>
28. Coskun, A., & Nizaeva, M. (2023). Strategic Performance Management Using the Balanced Scorecard in Educational Institutions. *Open Education Studies*, 5(1), 20220198. Prieiga prie interneto: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/edu-2022-0198/html>
29. Deissinger, Thomas, Philipp Gonon, and Lena Siemsen. (2022). Work-based Learning and School–Company Cooperation in VET: International Comparative Insights. *International Journal for Research in Vocational Education and Training* 9 (1): 20-39. Prieiga prie interneto: <https://doi.org/10.13152/IJRVET.9.1.2>
30. Dukynaitė, J. (2021). Pameistrystės organizavimas Lietuvoje: įgyvendinimo praktikos ir iššūkiai. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 39 (1): 24-38.
31. Dukynaitė, R. (2021). Profesinio mokymo transformacijos kryptys Lietuvoje: politika, praktika ir įgyvendinimas. *Švietimo studijos* 2 (1): 45-62
32. Eccles, Jacquelynne S., ir Allan Wigfield. (2020). From Expectancy-Value Theory to Situated Expectancy-Value Theory: A Developmental, Social Cognitive, and Sociocultural Perspective on Motivation. *Contemporary Educational Psychology* 61: 101859. [doi: 10.1016/j.cedpsych.2020.101859](https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101859)

33. Europos Komisija. (2020). Europos įgūdžių darbotvarkė: tvarus konkurencingumas, socialinis teisingumas ir atsparumas. *Briuselis: Europos Komisija*. Prieiga prie interneto: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=lt>
34. Europos Komisija. (2020). Osnabriuko deklaracija dėl profesinio mokymo ir rengimo Europos bendradarbiavimo skatinimo (Osnabrück Declaration on Vocational Education and Training). *Brussels: European Commission*. Prieiga prie interneto: https://www.cedefop.europa.eu/files/osnabrueck_declaration_eu2020.pdf
35. Euroguidance. (2023). Guidance System in Finland. Prieiga prie interneto: <https://euroguidance.eu/guidance-system-in-finland>
36. Fakkel, Matthijs, ir kt. (2024). Parental SES and family support as predictors of educational level: Testing the buffering effect of effortful control and peer support. *Journal of Adolescence* 96 (8): 1884-1900. doi: [10.1002/jad.12389](https://doi.org/10.1002/jad.12389)
37. Finnish National Agency for Education (EDUFI). (2024). Guidance and Counselling in Basic Education. Prieiga prie interneto: <https://www.oph.fi/en/education-and-qualifications/guidance-and-counselling-basic-education>
38. Fogarty, S., Cunningham, C., Striepe, M., ir Rhodes, D. (2024). The Provision of Vocational Education and Training within Contemporary Political Socio Economic Conditions: A Review of the Literature. *International Journal of Training Research* 22 (3): 197-214. doi: 10.1080/14480220.2023.2263671
39. Fullan, M. (2016). The new meaning of educational change. Teachers college press.
40. García-Holgado, B., Francisco J. García-Peñalvo, ir Marta Lázaro-Carrascosa. (2024). Digital Skills in Vocational Education and Training: A European Framework Update. *Education Sciences* 14 (2): 158. doi: 10.3390/educsci14020158
41. Gatsby Foundation. (2023). Good Career Guidance Benchmarks: 2023 Progress Report. London: Gatsby Charitable Foundation. Prieiga prie interneto: <https://www.gatsbybenchmarks.org.uk/app/uploads/2024/11/good-career-guidance-the-next-10-years-report.pdf?>
42. Gianni, M., Kontou, E., Avdikos, I., Kessopoulou, E., & Xanthopoulou, S. (2024). EFQM in vocational education—teacher and student perspectives. *Quality Education for All*, 1(1), 222-239. Prieiga prie interneto: <https://www.emerald.com/qa/article/1/1/222/1232695/EFQM-in-vocational-education-teacher-and-student>
43. Goller, M., Caruso, C., & Harteis, C. (2021). Digitalisation in agriculture: Knowledge and learning requirements of German dairy farmers. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 8(2), 208-223. Prieiga prie interneto: https://www.pedocs.de/frontdoor.php?source_opus=23323

44. Grinevičienė, V., ir Tūtlys, S., (2021). Profesinis mokymas Lietuvoje: prieinamumo analizė. *Socialinės Politikos Studijos* 14 (2): 75-92.
45. Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2018). *Multivariate Data Analysis* (8th ed.). *Cengage Learning EMEA*. Retrieved from Prieiga prie interneto: https://eli.johogo.com/Class/CCU/SEM/_Multivariate%20Data%20Analysis_Hair.pdf
46. Haapakorpi, O., & Haataja, K. (2025). T5.1 Online survey - Utilising AI and XR technologies in VET: Final report. VET2Sustain – Promoting sustainable, inclusive and digital Vocational Education and Training. Prieiga prie interneto: https://vet2sustain.eu/wp-content/uploads/2025/05/T5.1-VET2Sustain_Final-report.pdf
47. Huerta Gómez de Merodio, M., Fernández Ruiz, M. A., & Requena García de la Cruz, M. V. (2024). Using FastTest PlugIn for the design of remote and hybrid learning environments to improve the engineering skills of university students. *European Journal of Education*, 59(3), e12654. doi:10.1111/ejed.12654
48. ILO. (2022). *Strengthening Work-Based Learning in VET Institutions*. Geneva: International Labour Organization. Prieiga prie interneto: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_emp/%40ifp_skills/documents/publication/wcms_861714.pdf?
49. Jakštas, G. ir kt. (2022). Profesinio mokymo pasiūlos planavimas Lietuvoje: poreikiai ir sprendimai. *Viešojo politika ir administravimas* 21 (4): 87-103
50. Juul-Wiese, T., & Christensen, J. (2024). Implementing European priorities in VET Denmark: Making national VET agile, flexible, innovative, attractive, inclusive and quality assured. Prieiga per internetą: <https://forskningportal.kp.dk/en/publications/implementing-european-priorities-in-vet-denmark-making-national-v/>
51. Kashefpakdel, E. T., & Rehill, J. (2018). Teenage apprenticeships: converting awareness to recruitment. *London: Education and Research, London*. Prieiga per internetą: <https://www.voced.edu.au/challenge?destination=%2Fcontent%2Fngv%3A79069>
52. Kettunen, J. (2024). Finnish lower secondary career education through a systems lens. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, (1). Prieiga prie interneto: https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_95106
53. Kupetienė, O. Ir Tolstych, N. (2024). ReferNet Lithuania: Vocational Education and Training Country Report. *Vilnius: KPMPC / Cedefop*.
54. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC). (2023). Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas. *Vilnius: KPMPC*. Prieiga prie interneto: <https://kpmpc.lrv.lt/lt/projektai-6222/igyvendinti-projektai-6224/profesinio-mokymo-kokybes-uztikrinimo-sistemu-ir-procesu-stiprinimas/>

55. Li, J., ir Pilz, M. (2023). International transfer of vocational education and training: A literature review. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(2), 185-218. Prieiga prie interneto: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13636820.2020.1847566>
56. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2022). Profesinio mokymo plėtros 2022-2026 metų veiksmų planas. *Vilnius: ŠMSM*. https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/PM_veiksmu_planas_2022-2026.pdf
57. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2021). Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2021-2023 metų strateginis veiklos planas. *Vilnius: ŠMSM*. Prieiga prie interneto: <https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Strateginis%20planas%202021-2023.pdf>
58. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2021). Nacionalinis pažangos planas 2021–2030. *Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė*. Prieiga prie interneto: <https://lrvt.lt/lt/veikla/strateginis-valdymas/valstybes-planavimo-dokumentai>
59. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2021). Nacionalinis pažangos planas 2021–2030. *Vilnius: Lietuvos Respublikos Vyriausybė*. Prieiga prie interneto: <https://lrvt.lt/uploads/main/documents/files/NPP%20planas.pdf>
60. Madsen, D. (2025). Balanced Scorecard: History, Implementation, and Impact. *Encyclopedia*, 5(1), 39. Prieiga prie interneto: <https://www.mdpi.com/2673-8392/5/1/39>
61. Mahfud, T., Masek, A., Suyitno, S., Ihsani, A. N. N., Fransisca, Y., Pranoto, P. W., ... & Susanto, A. (2024). The Role of Work-Based Learning in Enhancing Career Adaptability: An *Empirical Study from Vocational Students in Indonesian and Malaysian Universities*, 28(3), 436-453. Prieiga prie interneto: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-role-of-work-based-learning-in-enhancing-career-adaptability-an-empirical-study-from-vocational-students-in-indonesian-and>
62. Magee, M., Kuijpers, M. ir Runhaar, P. (2022). How Vocational Education Teachers and Managers Make Sense of Career Guidance. *British Journal of Guidance & Counselling* 50 (2): 1-16. [doi: 10.1080/03069885.2021.1948970](https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1948970)
63. Milmeister, P., Rastoder, M. ir Houssemand, C. (2022). Mechanisms of Participation in Vocational Education and Training in Europe. *Frontiers in Psychology* 13: 842307. doi: 10.3389/fpsyg.2022.842307
64. Mora, T., Escardíbul, J. O., ir Pineda-Herrero, P. (2024). The effect of dual vocational education and training on grades and graduation in Catalonia, Spain. *Educational Review*, 76(4), 894-914. Prieiga prie interneto: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131911.2022.2076656>
65. Nacionalinė švietimo agentūra. (2024). Mokymosi ir mokslų (ne)baigimo tendencijos Lietuvos mokyklose. Prieiga prie interneto: <https://www.nsa.smm.lt/veiklos/dokumentai/nacionalinis-tyrimas.pdf>

66. Nacionalinė švietimo agentūra. (2022). Profesinio orientavimo stiprinimas: rekomendacijos naujam etapui Lietuvoje. *Vilnius: NŠA*. Prieiga prie interneto: https://www.nsa.smsm.lt/projektai/wp-content/uploads/2023/02/9_Analize_Profesinio-orientavimo-stiprinimas.pdf
67. Norwegian Official Report (NOU) (2023). Quality in Higher Education - Relevance, Workload and Learning Outcomes. *Oslo: Ministry of Education and Research*. Prieiga per internetą: https://www.regjeringen.no/en/documents/nou-2023_19/id2982722/?
68. OECD. (2023). Education Policy Outlook in Lithuania. *Paris: OECD Publishing*. Prieiga prie interneto: https://www.oecd.org/en/publications/education-policy-outlook-2023_f5063653-en.html
69. OECD. (2023). Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Future. *Paris: OECD Publishing*. Prieiga prie interneto: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/27452f29-en/index.Html>
70. OECD. (2023). Strengthening Vocational Education and Training for the Future. *Paris: OECD Publishing*.
71. OECD. (2024). Digital Technologies in Career Guidance for Youth. *Paris: OECD Publishing*.
72. Oficialiosios statistikos portalas. (2023). Lietuvos švietimas ir kultūra (2023 m. leidimas). Prieiga prie interneto: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-ir-kultura-2023/svietimas/profesinis-mokymas>
73. Pileičikienė, N., Lukošūtė, K., ir Povilėnienė, R. (2025). Ankstyvo profesinio orientavimo strategijos Lietuvoje: Tyrimo ataskaita. *Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*. (Nepublikuotas rankraštis)
74. Pileičikienė, N. ir kt. (2025). Profesinio mokymo sistemos modernizavimas ir kompetencijų plėtra. *Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*.
75. Pileičikienė, N., Bakšenskienė, I., Kovalčikienė, K., ir Mičiulienė, R. (2025). „Vocational Expectations and Adjustment at School: What Does the Relationship Between These Factors Suggest in Initial Vocational Training?“ *Pedagogika* 157 (1): 194-220. <https://doi.org/10.15823/p.2025.157.10>
76. Pilz, M. and Vogelsang, B. (2025). Employer Engagement in Vocational Education Infrastructure: Lessons from the Dual System. *Journal of Vocational Education and Training* 77 (1): 101-120. doi:10.1080/13636820.2024.2331129
77. Reay, Diane. (2018). Working Class Educational Transitions to University: The Limits of Success. *European Journal of Education* 53 (4): 528-540. [doi: 10.1111/ejed.12298](https://doi.org/10.1111/ejed.12298)

78. Ryan, Richard M., ir Edward L. Deci. (2020). Intrinsic and Extrinsic Motivation from a Self-Determination Theory Perspective: Definitions, Theory, Practices, and Future Directions. *Contemporary Educational Psychology* 61: 101860. doi: [10.1016/j.cedpsych.2020.101860](https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860)
79. Sevilla, M. P., Luengo-Aravena, D. E., & Fariás, M. (2023). Gender gap in STEM pathways: The role of secondary curricula in a highly differentiated school system—the case of Chile. *International Journal of STEM Education*, 10(1), Article 50. doi: [10.1016/j.ijedudev.2023.102748](https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2023.102748).
80. Siliņa-Jasjukeviča, G., Briška, I., Lūsēna-Ezera, I., Lastovska, A., & Linde, I. (2024). Implementation of the school as a learning organisation approach in vocational education: The case of Latvia. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 52, 24-40. Prieiga prie interneto: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1328658>
81. Sperling, K., Stenliden, L., Nissen, J., & Heintz, F. (2022). Still w (AI) ting for the automation of teaching: An exploration of machine learning in Swedish primary education using Actor Network Theory. *European Journal of Education*, 57(4), 584-600. Prieiga prie interneto: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ejed.12526>
82. STRATA. (2024). Profesinio mokymo pasirinkimas: Švietimo problemos analizė, Nr. 1 (210). Vilnius: Vyriausybės strateginės analizės centras. Prieiga prie interneto: <https://www.nsa.smsm.lt/svietimo-stebesena/serija-svietimo-problemos-analize/>
83. STRATA. (2022). Profesinio mokymo pasirinkimas: Švietimo problemos analizė, Nr. 1 (200). Vilnius: Vyriausybės strateginės analizės centras. Prieiga prie interneto: <https://www.nsa.smsm.lt/tyrimai-ir-analizes/svietimo-analizes/svietimo-problemos-analizes/>
84. Schmid, Evi, ir Veerle Garrels. (2021). Parental Involvement and Educational Success among Vulnerable Students in Vocational Education and Training. *Educational Research* 63 (4): 478-495. doi:10.1080/00131881.2021.1988672.
85. Skills Development Scotland. (2023) .Annual Review 2023: Developing the Young Workforce. Glasgow: Skills Development Scotland. Prieiga prie interneto: <https://www.skillsdevelopmentscotland.co.uk/media/kksbgpaj/annual-review-2022-23.pdf>
86. Strømme, T. B. (2020). Vocational and Academic Decisions in ‘Classed’ School Environments. *Journal of Education and Work* 33 (3): 197-211. doi:10.1080/13639080.2020.1754365
87. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM). (2022). Profesinio mokymo plėtros 2022-2030 metų programa. ŠMSM. Prieiga prie interneto: <https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Profesinio%20mokymo%20pletros%20programa.pdf>
88. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2022). Tūkstantmečio mokyklų programos aprašas. ŠMSM. Prieiga prie interneto: <https://smsm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/svietimas/ikimokyklinis-ir-bendrasis-ugdymas/tukstantmecio-mokyklos/>

89. Švietimo valdymo informacinė sistema (ŠVIS). (2024). Profesinio mokymo įstaigų ir kitų profesinio mokymosi teikėjų, vykdančių formalųjį profesinį mokymą, veiklos išorinio vertinimo rodikliai. 2024 metai. Švis. Prieiga prie interneto: https://rsvis3.emokykla.lt/cognos/bi/?perspective=authoring&pathRef=.public_folders%2FBendroji%2Binformacija%2FPM%2Brodikliai%2FPM%2Brodikliai%2B1%2Blygis&id=i6B0B2F68535C45CEBCA05D319270530A&ui_appbar=false&ui_navbar=false&objRef=i6B0B2F68535C45CEBCA05D319270530A&action=run&format=HTML&cmPropStr=%7B%22id%22%3A%22i6B0B2F68535C45CEBCA05D319270530A%22%2C%22type%22%3A%22report%22%2C%22defaultName%22%3A%22PM%20rodikliai%201%20lygis%22%2C%22permissions%22%3A%5B%22execute%22%2C%22read%22%2C%22traverse%22%5D%7D
90. Tikkanen, T., Tütlys, V., Vaitkutė, L., Kaminskienė, L., Ümarik, M., Loogma, K., & Buligina, I. (2024). VET teachers' and schools' capacities to tackle the challenges of vulnerable students in the Baltic countries and Norway. *Pedagogika*, 153(1), 5-31. Prieiga prie interneto: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1246314>
91. Turda, E. S. (2024). The relationship between personality factors, vocational identity and career decision-making self-efficacy. *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, 11(1), 55-75. Prieiga prie interneto: <https://www.econstor.eu/handle/10419/296180>
92. Tütlys, V., ir Tikkanen, T. (2025). Kompetencijomis grįstas mokymas profesiniame ugdyme: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* 41(1): 5-19. <https://doi.org/10.15823/prtr.2025.41.1.5>
93. Tütlys, V., ir Tikkanen, T. (2025). Strategic Marketing in Vocational Education: From Periphery to Core Function. *International Journal of VET Policy and Practice* 12 (1): 44-59. doi: 10.xxxx/ijvet.2025.12.1.44
94. Tütlys, V. ir Grinevičienė, I. (2021). Profesinio mokymo politikos raida ir iššūkiai Lietuvoje. *Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas*.
95. UNESCO-UNEVOC. (2021). Changing Perceptions of Technical and Vocational Education and Training. *UNESCO-UNEVOC*. Prieiga prie interneto: <https://unevoc.unesco.org/home/TVET+Perception>.
96. UNESCO-UNEVOC. (2021). Promoting Inclusion and Equity in Technical and Vocational Education and Training (TVET). *Bonn: UNESCO-UNEVOC*. Prieiga prie interneto: <https://unevoc.unesco.org/home/Promoting+Inclusion+and+Equity+in+TVET>
97. UNESCO-UNEVOC. (2022). Strategy for TVET 2022-2029: Transforming TVET for Successful Futures. Bonn: UNESCO-UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training. Prieiga prie interneto: https://unevoc.unesco.org/pub/unesco_strategy_for_tvete_2022-2029.pdf

98. VET Minister. (2025). The Herning Declaration on Attractive and Inclusive Vocational Education and Training for Increased Competitiveness and Quality Jobs 2026-2030. *Danish Presidency of the Council of the EU*.
99. Vernon, L., ir Drane, C. F. (2020). Influencers: the importance of discussions with parents, teachers and friends to support vocational and university pathways. *International Journal of Training Research*, 18(2), 155-173. <https://doi.org/10.1080/14480220.2020.1864442>
100. Wolter, Stefan C., ir Samuel Mühlemann. (2020). *The Economics of Vocational Education and Training: A General Equilibrium Perspective*. Cham: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-030-41887-9_2
101. Xu, J., Jiang, T., Wei, M., & Qing, Z. (2024). The digital transformation of vocational education: Experience and reflections of Shenzhen Polytechnic University. *Vocation, Technology & Education*, 1(1). Prieiga prie internetu: <https://www.hksmp.com/journals/vte/article/view/522>
<https://doi.org/10.54844/vte.2024.0522>

Lemkienė G. (2026). *Nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumas, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas* (magistro baigiamasis darbas). Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas.

SANTRAUKA

Profesinio mokymo patrauklumas pastaraisiais metais tampa prioritetine Lietuvos švietimo politikos kryptimi, lemiančia jaunimo profesinius pasirinkimus bei atitiktį darbo rinkos poreikiams. Nors strateginiuose dokumentuose įtvirtintas siekis didinti PM prestižą, visuomenėje vyraujantys stereotipai vis dar riboja jo, kaip lygiavertės alternatyvos akademiniam ugdymui, suvokimą. Dėl to iškelta pagrindinė tyrimo problema - kokią įtaką profesinio mokymo patrauklumui bei mokinių pasirinkimams turi nacionalinių ir institucinių strategijų įgyvendinimas? Tyrimo objektas - nacionalinės ir institucinės strategijos, skirtos mokinių pritraukimui į profesines mokyklas. Šio tyrimo tikslas - įvertinti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas. Siekiant iškelto tikslo sprendžiami tokie darbo uždaviniai: Įvertinti nacionalines ir institucines (PM) strategijas, susijusias su mokinių pritraukimo tikslais, priemonėmis ir įgyvendinimu; Išanalizuoti PM patrauklumą lemiančius veiksniai nacionaliniu ir tarptautiniu kontekstu; Ištirti Lietuvos profesinių mokyklų socialinių dalininkų požiūrį į taikomų strategijų veiksmingumą; Išskirti veiksmingas profesinių mokyklų strateginio planavimo ir įgyvendinimo praktikas mokinių pritraukimo kontekste. Tyrimo metodai - mokslinės literatūros analizė ir kokybinis tyrimas, derinant dokumentų analizės ir pusiau struktūruoto interviu metodus.

Empirinis tyrimas, derinant kiekybinius ir kokybinius metodus, atskleidė, kad profesinio mokymo patrauklumas Lietuvoje išlieka netolygus. Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenų analizė parodė, kad, nors stojančiųjų srautai išlieka santykinai stabilūs, tačiau fiksuojamas itin aukštas (apie 38 proc.) mokinių pasitraukimo lygis. Tai rodo ribotą gebėjimą užtikrinti mokymosi tęstinumą ir mokinių išlikimą programose. Ekspertų interviu rezultatai patvirtino, kad nacionalinių strategijų įgyvendinimas instituciniu lygmeniu išlieka fragmentiškas. Nors strateginiuose dokumentuose numatyti tikslai yra aiškūs, jų praktinį poveikį riboja nepakankamai konkrečios įgyvendinimo priemonės, projektinis finansavimas, lėtas programų atnaujinimas, regioniniai netolygumai bei ribotas darbdavių įsitraukimas.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad didžiausią poveikį mokinių pritraukimui daro kompleksinės strategijos, apimančios nuoseklią komunikaciją, ankstyvą profesinį orientavimą, galimybę praktiškai išbandyti profesijas, modernią infrastruktūrą, pameistrystės plėtrą ir ilgalaikes partnerystes su darbdaviais.

Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

SUMMARY

In recent years, the attractiveness of vocational education has become a priority in Lithuanian education policy, influencing young people's career choices and alignment with labour market needs. Although strategic documents enshrine the goal of enhancing the prestige of vocational education, prevailing societal stereotypes still limit its perception as an equivalent alternative to academic education. Consequently, the main question of the research is: what impact does the effectiveness of implementing national and institutional strategies have on the attractiveness of vocational education and students' choices? The object of the research is national and institutional strategies aimed at attracting students to vocational schools. The aim of this study is to evaluate the effectiveness of national and institutional strategies in attracting students to vocational schools.

To achieve this aim, the following research tasks are addressed to: evaluate national and institutional (VS) strategies related to the goals, measures, and implementation of student recruitment; analyze the factors determining the attractiveness of vocational schools in a national and international context; examine the views of stakeholders in Lithuanian vocational schools regarding the effectiveness of the strategies employed; identify effective practices in strategic planning and implementation at vocational schools in the context of student recruitment. Research methods: analysis of scientific literature and qualitative research, combining document analysis and semi-structured interviews.

The empirical study, which combined quantitative and qualitative methods, revealed that the appeal of vocational education in Lithuania remains uneven. The analysis of data from the Education Management Information System (EMIS) showed that although enrolment trends remain relatively stable, an exceptionally high dropout rate (approximately 38 percent) is recorded. This indicates a limited ability to ensure continuity of learning and student retention in programs. Expert interviews revealed that the implementation of national strategies at the institutional level is inconsistent. Although the objectives set out in the documents are clear, their impact in practice remains limited. This is attributed to insufficiently concrete implementation measures, project-based funding, slow program updates, regional disparities, and weak employer engagement.

The study also revealed that the greatest impact on student recruitment comes from comprehensive strategies that include consistent communication, early career guidance, opportunities to try out professions in practice, modern infrastructure, the development of apprenticeships, and long-term partnerships with employers.

Conclusions and recommendations are presented at the end of the master's thesis.

PRIEDAI

KOKYBINIS TYRIMAS. INTERVIU KLAUSIMAI

Gerbiamas (-a) eksperte,

Atliekamas **magistro tyrimas** tema „*Nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumas, pritraukiant mokinius į profesines mokyklas*“. Tyrimo tikslas - išanalizuoti nacionalinių ir institucinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumą bei nustatyti veiksniai, darančius įtaką profesinio mokymo patrauklumui ir mokinių pritraukimui.

Šio **kokybinio tyrimo** metu siekiama surinkti ekspertines įžvalgas iš profesinio mokymo politikos formuotojų, darbdavių atstovų ir profesinių mokyklų vadovų. Gauti duomenys bus naudojami tik **moksliniams tikslams**, užtikrinant visišką **konfidencialumą ir anonimiškumą**.

Dalyvavimas tyrime yra **savanoriškas**. Taip pat, bet kuriuo metu galite atsisakyti tęsti interviu be jokių pasekmių. Gauti Jūsų atsakymai bus apibendrinti ir pateikiami tik tyrimo rezultatų analizėje, nenurodant dalyvių tapatybės ar institucijos.

Numatoma interviu trukmė - apie 60 min.

Dėkoju už Jūsų laiką ir vertingą indėlį į šio tyrimo sėkmę.

Pagrindiniai klausimai

Eil. Nr.	Klausimas
1.	Kokius pagrindinius iššūkius ar spragas pastebite įgyvendinant nacionalines profesinio mokymo politikos kryptis instituciniu lygmeniu?
2.	Kur matote didžiausią atotrūkį tarp nacionalinių profesinio mokymo strategijų deklaracijų ir realios mokinių pritraukimo praktikos profesinėse mokyklose? Kokie konkretūs pavyzdžiai (mokyklos, nacionalinės ir tarptautinės iniciatyvos/ projektai, praktikos) tai atskleidžia?
3.	Vadovaujantis Jūsų patirtimi, kurios bendradarbiavimo su darbdaviais formos profesinėse mokyklose realiai veikia ir leidžia kurti ilgalaikes partnerystes, o kurios išlieka trumpalaikės ar formalios pobūdžio? Kokie konkretūs profesinių mokyklų pavyzdžiai ar praktikos tai iliustruoja?
4.	Kurios komunikacijos priemonės profesinėse mokyklose veiksmingiausiai prisideda prie mokinių pritraukimo, o kurios išlieka formalios ar simbolinio pobūdžio? Ar galėtumėte pateikti konkrečių profesinių mokyklų pavyzdžių (įvardijant mokyklų pavadinimus ar iniciatyvas).
5.	Kuriose profesinio mokymo programose ar srityse, Jūsų patirtimi, labiausiai matomas neatitikimas tarp mokymo turinio ir darbo rinkos ar technologinių pokyčių? Kokie konkretūs profesinių mokyklų ar programų pavyzdžiai tai atskleidžia?
6.	Kuriose situacijose ar profesinėse mokyklose infrastruktūra realiai tampa veiksnium, pritraukiančiu mokinius, o kur ji, priešingai, riboja šį pasirinkimą? Kokie konkretūs infrastruktūros sprendimai ar trūkumai tai atskleidžia (prašome įvardyti mokyklas ar praktikas)?

Eil. Nr.	Klausimas
7.	Kokie socialiniai, kultūriniai ar motyvaciniai veiksniai, Jūsų manymu, dažniausiai susilpnina nacionalinių ir institucinių strategijų poveikį mokinių sprendimams rinktis profesinį mokymą? Kokiose situacijose, regionuose ar profesinių mokyklų tipuose tai ypač ryšku?
8.	Jeigu reikėtų įvardyti 1-2 esminius strateginius pokyčius, kurie, Jūsų patirtimi, turėtų didžiausią poveikį mokinių pritraukimui. Kokie jie būtų ir kodėl?

Forma patvirtinta
Mykolo Romerio universiteto rektoriaus
2025 m. birželio d. įsakymu Nr. II-
5 priedas

MYKOLO ROMERIO UNIVERITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

2026 m. d.
(data)

Dalyvio vardas, pavardė:

Dalyvio kontaktai (el. paštas, tel. nr.):

Tyrėjo vardas, pavardė ir statusas: Gitana Lemkienė, magistrantė

Tyrėjo afiliacija: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo ir verslo fakultetas,

Viešojo administravimo institutas

Tyrėjo tel. nr.: +370 6xx xxxxx

Tyrėjo el. paštas: gitana.lemkiene@stud.mruni.eu

INFORMUOTO ASMENS SUTIKIMO FORMA¹

Atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto [data] protokolą Nr. [xx]

Darbo tema

*„Nacionalinių strategijų įgyvendinimo veiksmingumas,
pritraukiant mokinius į profesines mokyklas“*

Projekto ir mokslinio tyrimo aprašymas: Šio tyrimo tikslas - įvertinti nacionalinių ir institucinių strategijų veiksmingumą mokinių pritraukimo į profesinį mokymą kontekste. Tyrimas grindžiamas dokumentų analize ir pusiau struktūruotais interviu su profesinio mokymo sistemos socialiniais dalininkais. Interviu siekiama atskleisti strateginių nuostatų įgyvendinimo praktiką, patiriamus iššūkius ir veiksmingas patirtis. Gauti duomenys bus naudojami tik apibendrinta forma akademiniais tikslais.

		Jei sutinkate, pažymėkite varnelę	Jei nesutinkate, pažymėkite varnelę
1.	Aš patvirtinu, kad perskaičiau ir suprantu minėto projekto / mokslinio tyrimo [„pavadinimas“] informacinį lapą. Turėjau galimybę susipažinti su informacija, užduoti klausimus ir į juos gauti atsakymus.		
2.	Aš esu informuotas, kad mano dalyvavimas yra savanoriškas ir kad aš galiu iš tyrimo pasitraukti bet		

¹ Šiame priede pateikiama dokumento pavyzdinė forma parengta pagal Oksfordo universiteto dokumentą „Template written consent form“, <https://researchsupport.admin.ox.ac.uk/governance/ethics/resources/consent#collapse281101>. Oksfordo universitetui leidus, dokumentas adaptuotas ir išverstas į lietuvių kalbą. Leidimą suteikęs Oksfordo universitetas neatsako už vertimo kokybę. Leidimas adaptuoti ir išversti į lietuvių kalbą saugomas Tarnyboje

	kuriuo metu, nenurodydamas priežasties, nepatirdamas jokių neigiamų padarinių ar negaudamas baudų.		
3.	Aš esu informuotas, kad tyrimo metu surinktus duomenis gali peržiūrėti įgalioti asmenys, nepriklausantys tyrėjų grupei (pvz., mokslo ir studijų institucijos Komitetui ir / ar duomenų apsaugos pareigūnui, Lietuvos Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, Žurnalistų etikos inspektoriatui tarnybai, teismui).		
4.	Aš esu informuotas, kad šio tyrimo projektą peržiūrėjo <i>[institucijos pavadinimas]</i> Atitiktis mokslinių tyrimų etikai komitetas ir šis tyrimas buvo patvirtintas.		
5.	Aš esu informuotas, kas turės prieigą prie mano pateiktų asmens duomenų, kaip duomenys bus saugomi ir kas bus su duomenimis pasibaigus projektui.		
6.	Aš esu informuotas, kad tyrimo rezultatai bus paskelbti viešai.		
7.	Aš esu informuotas, kur kreiptis dėl tyrimo.		
8.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad būtų daromas garso įrašas.		
9.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad būtų daromas vaizdo įrašas.		
10.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad būtų daromos nuotraukos.		
11.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš esu informuotas, kaip garso įrašai / vaizdo įrašai / nuotraukos bus naudojami apibendrinant tyrimų rezultatus <i>[nereikalingą ištrinti]</i> .		
12.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad apibendrinant tyrimų rezultatus būtų naudojamos tiesioginės citatos, priskirtos man, ARBA		
13.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano citatos būtų pseudonimizijos apibendrinant tyrimų rezultatus ARBA		
14.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano citatos būtų anonimizijos apibendrinant tyrimų rezultatus ARBA		
15.	<i>[Jei taikoma]</i> Aš sutinku, kad mano pasisakymai / citatos būtų cituojamos tik <i>[nenurodant mano asmens duomenų / atskleidžiant mano asmens duomenis]</i> .		
16.	Aš sutinku dalyvauti tyrime		
<i>Pasirinktinai / neprivaloma</i>	Sutinku, kad šiame tyrime surinkti duomenys būtų teikiami tyrėjams, net ir tiems, kurie dirba už ES ribų, ir būtų naudojami kituose moksliniuose tyrimuose. Aš suprantu, kad visi duomenys bus visiškai anonimizuoti ir nebus galimybės nustatyti mano tapatybės.		
<i>Pasirinktinai / neprivaloma</i>	Aš sutinku, kad mano asmeninę kontaktinę informaciją <i>[nurodyti konkrečią kontaktinę informaciją ir saugojimo terminą]</i> galima laikyti saugioje duomenų bazėje, kad tyrėjai galėtų susisiekti su manimi dėl kitų būsimų mokslinių tyrimų.		

Tyrimo dalyvis:

Atsakingas asmuo:

Tyrėjas:

(vardas, pavardė, parašas)

(vardai, pavardės, parašai)

(vardai, pavardės, parašai)